

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ยุทธพร อาจวิชัย

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ยุทธพร อาจวิชัย

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566
(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

AN APPLICATION OF TRI SIKKHA (THREE TRAINING PRINCIPLES) TO THE ADMINISTRATION OF LOCAL GOVERNMENTS IN NONG PHOK DISTRICT, ROI-ET PROVINCE

YUTTHAPHORN ARTWICHAI

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN BUDDHISTIC LOCAL GOVERNMENT
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

หัวข้อสารนิพนธ์	:	การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
ชื่อนักศึกษา	:	พุทธพร อาจวิชัย
ชื่อปริญญา	:	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	:	การปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
ปีพุทธศักราช	:	2566
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	ดร. พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

.....

(พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ

.....

(พระครูสุตวรธรรมกิจ, ผศ. ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา)

.....

(ดร. พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า)

กรรมการ

.....

(พระครูกิตติวราทร, ผศ. ดร.)

กรรมการ

.....

(พระครูปลัด สุริยะ ชวนปญฺโญ, ดร.)

กรรมการ

.....

(พันตำรวจตรี ดร. พชรเดช เสมานู)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Topic	:	An Application of Tri Sikkha (Three Training Principles) to the Administration of Local Governments in Nong Phok District, Roi-Et Province
Student's Name	:	Yuttaporn Artwichai
Degree Sought	:	Master of Political Science
Program	:	Buddhistic Local Government
Academic Year	:	2023
Advisor	:	Dr. Pornpimol Pochailar

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Political Science. (Buddhistic Local Government)

Dean of Faculty of Social Sciences .....
(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri, Asst. Prof.)

Thesis Committee :
Chairman .....
(Phrakhrusutaworathammakit, Asst. Prof. Dr.)

Member (Advisor) .....
(Dr. Pornpimol Pochailar)

Member .....
(Phrakrukittiwarathorn, Asst. Prof. Dr.)

Member .....
(Phrakhrupalad Suriya Chavanapanyo, Dr.)

Member .....
(Pol. Maj. Dr. Pacharadech Semanu)

Copyright of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด**
ชื่อนักศึกษา	:	**ยุทธพร อาจวิชัย**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**การปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า**

สารนิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 688 คน กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน จำนวน 248 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าระดับ 5 มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้ t-test และ F-test

ผลการวิจัยพบว่า:

1) การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการวางแผน รองลงมา คือ ด้านการนำ ด้านการจัดองค์การ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการควบคุม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน และระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย

2) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน พบว่า เพศ อายุ และ

ประสบการณ์การทำงาน ต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ และ ระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า บุคลากรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เรียงลำดับจากความถี่สูงไปหาต่ำ สามอันดับแรก ได้แก่ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในการวางแผนโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการองค์การโดยปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานขององค์กร และควรมีการนำองค์การควบคู่กับการควบคุมโดยการตรวจติดตามและรายงานงานผลการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนงานโครงการ

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, หลักไตรสิกขา, การบริหารปกครองท้องถิ่น

ABSTRACT

Thematic Topic	:	**An Application of Tri Sikkha (Three Training Principles) to the Administration of Local Governments in Nong Phok District, Roi Et Province**
Student's Name	:	**Yutthaphorn Artwichai**
Degree Sought	:	**Master of Political Science**
Program	:	**Buddhistic Local Government**
Anno Domoni	:	**2023**
Advisor	:	**Dr. Pornpimol Pochailar**

The purposes of this thesis were 1) to study the application of Tri Sikkha to the administration of local governments in Nong Phok District, Roi Et Province 2) to compare the application of Tri Sikkha to the administration of local government in Nong Phok District, Roi-Et Province; classified by gender, age, educational level, and work experience 3) to study the suggestions for the application of Tri Sikkha to the administration of local government in Nong Phok District, Roi-Et Province. The population was 688 of personnel who work for local administrative organizations in Nong Phok District, Roi-Et Province. The sample group was 248 personnel, determined by using the Krejcie & Morgan tables by simple random sampling. The data collection was a 5- level rating scale questionnaire with content validity of 0.67-1.00 and reliability equal to 0.91. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, and standard deviation using the t-test and F-test.

The research results showed that:

1) The application of Tri Sikkha to the administration of local government in Nong Phok District, Roi-Et Province; overall and each aspect: the average was at the highest level. When, considering each aspect in order from the aspect with the highest to the lowest was planning, followed by leadship, organization management, and the lowest average was controlling. Overall, it was at the highest level. When considering each aspect, 1 aspect was at the high level and 3 were at the highest level, sorted from the descending average.

2) The comparision results found that persnnel with gender, age, educational level and work experience were different. It was found that gender, age and work experience. They have different opinionthe application of Tri Sikkha the administration of local government in Nong Phok District, Roi-Et Province. Overall and each aspect, it was found that gender, ags, and work experience were different. They are significantly different at the .05 level, it was in accordance with the research assumptions set and educational level were not difference which was not in accordance with the research assumption set forth.

3) Suggestions regarding the opinions od personnel towards the application of Tri Sikkha to the administration of local government in Nong Phok District, Roi-Et Province. It was found that personnel had suggestions regarding the application of Tri Sikkha in local administration to increase managenet efficiency in planning with the participation of all parties involved. The organization should be managed by performing duties according to the mission, to achieve the objectives of the organization's operations, and the organization should be led along with the control by monitoring and reporting work results to ensure compliance with the project plan.

Keywords : Application, Tri Sikkha (Three Training Principles), Local administration

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความสะดวกในการดำเนินงานและให้คำแนะนำเป็นอย่างดีมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูกิตติวราทร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจแก้ไขงานอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ดร.พรพิมล โพธิ์ชัยหล้า อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่ได้ให้ความเมตตา ความรู้ คำแนะนำ ชี้แนะ และตรวจแก้ไข อันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ทำให้สารนิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี จึงขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร. ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ หัวหน้าสาขาวิชาการปกครอง, พระครูสีลสราธิคุณ, ดร. อาจารย์ผู้รับผิดชอบคณะศาสนาและปรัชญา, นางจตุพร น้ำใจดี หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลท่าสีดา อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เมตตารับเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัยและตรวจสอบเนื้อหา

ขอขอบคุณ นายพัสกร ธนแสนไทย ตำแหน่ง ตำแหน่งนายอำเภอหนองพอก, ว่าที่ร้อยตรีอานพ ศรีบุญลือ ตำแหน่งนายอำเภอโพนทอง ที่ให้ความกรุณาให้ใช้พื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Try-out) ใช้ในการประกอบการเขียนสารนิพนธ์

ขอขอบคุณ พระครูสุตวรธรรมกิจ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. ประธานกรรมการ พระครูปลัด สุริยะ ชวนปญโญ, ดร. กรรมการ และ พ.ต.ต.ดร.พชรเดช เสมานู กรรมการ ที่ให้ข้อชี้แนะเพิ่มเติมสารนิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ด้วยดี

คุณค่าทั้งหลายที่ได้รับจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูกตเวทีแด่บิดามารดาครอบครัวที่ให้การสนับสนุน บูรพาจารย์ที่เคยอบรมส่งสอนรวมทั้งผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน

ยุทธพร อาจวิชัย

สารบัญคำย่อ

ในสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยใช้การอ้างอิงจาก พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2535 อันเป็นคัมภีร์ที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเรียงตามลำดับเล่ม ดังนี้

คำย่อ	**คำเต็ม**
พระสุตตันตปิฎก	
ที.ม.	สุตฺตนฺตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคฺค
ที.ปา.	สุตฺตนฺตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค
ม.มู.	สุตฺตนฺตปิฎก มชฺฌิมนิกาย มูลปณฺณาสก
สํ.ม.	สุตฺตนฺตปิฎก สงฺยุตฺตนิกาย มหาวารวคฺค
องฺ.จตุกฺก.	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย จตุกฺกนิปาต
องฺ.ปญฺจก.	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย ปญฺจกนิปาต
องฺ.สตฺตก.	สุตฺตนฺตปิฎก องฺคุตฺตรนิกาย สตฺตกนิปาต
ขุ.ชา.	สุตฺตนฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย ชาตก

สำหรับการอ้างอิงเลขที่อยู่หลังชื่อย่อของคัมภีร์มี 2 แบบ คือ

1. แบบ 3 ตอน คือ พระไตรปิฎกในสารนิพนธ์นี้ ใช้การอ้างอิงแบบ 3 ตอน และ 2 ตอน การอ้างแบบ 3 ตอน เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ที.ปา. 15/1/1. หมายถึง ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค เล่มที่ 15 ข้อที่ 1 หน้าที่ 1 เป็นต้น

2. แบบ 2 ตอน คือ ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ป.อ. 64/1. หมายถึง อ้างในอรรถกถา ชื่อคัมภีร์ ขุทฺทกนิกาย สทฺธมฺมปกาสินี ปฏิสมฺภิทามคฺคฏฺฐกถา ข้อที่ 64 หน้าที่ 1

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ช**

กิตติกรรมประกาศ ..... **ฌ**

สารบัญคำย่อ ..... **ญ**

สารบัญ ..... **ฎ**

สารบัญตาราง ..... **ฐ**

สารบัญรูปภาพ ..... **ฌ**

บทที่

1 บทนำ **1**

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3

1.3 สมมติฐานของการวิจัย 3

1.4 ขอบเขตการวิจัย 3

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 4

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ 5

2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **7**

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ 7

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา 14

2.3 แนวคิดและทฤษฎีการบริหาร 32

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 53

2.5 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย 62

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 66

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย 70

3 วิธีดำเนินการวิจัย **71**

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 71

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง 72

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 73

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพครื่องมือ..... 73
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 75
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล..... 75
3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล..... 76
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 79
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 79
4.2 ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 79
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 80
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 110
5.1 สรุปผล..... 111
5.2 อภิปรายผล..... 113
5.3 ข้อเสนอแนะ..... 122
บรรณานุกรม..... 123
ภาคผนวก..... 128
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย..... 129
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย..... 131
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out)..... 135
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม..... 137
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย..... 139
ภาคผนวก ฉ ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ..... 146
ภาคผนวก ช แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)..... 152
ประวัติผู้วิจัย..... 155

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	จำนวนบุคลากรในเขต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2565.....	66
3.1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด.....	72
4.1	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	81
4.2	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน.....	82
4.3	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ.....	83
4.4	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ.....	85
4.5	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ.....	87
4.6	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ.....	89
4.7	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านจำแนกตามเพศ.....	91
4.8	การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านจำแนกตามเพศ.....	93

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.9	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ	94
4.10	การวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน	96
4.11	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	97
4.12	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา	98
4.13	การวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา	100
4.14	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน	101
4.15	การวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน	103
4.16	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	104
4.17	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	105

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

4.18 ความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด..... 109

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

2.1 แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด..... 63
2.2 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย..... 70

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนมากนับถือมาช้านาน ถือได้ว่า ชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ทั้งสามนั้นเป็นสถาบันหลักของประเทศที่ดำรงอยู่คู่เคียงกัน โดยเฉพาะศาสนานั้นย่อมหมายถึง พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยมีรากฐานสำคัญจากพระพุทธศาสนาจนอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นมรดกล้ำค่าคู่บ้านคู่เมือง ชาวไทยต่างมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่ง ใจเดียวจนสามารถธำรงอธิปไตยของชาติไว้ได้ เพราะมีพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และ เป็นแกนกลางสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดเอกภาพในชาตินำประเทศรอดพ้นภัยพิบัติจนถึง ปัจจุบัน การที่รัฐกำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติให้ประชาชนชาวไทยได้ศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อจรรโลงไว้ ซึ่งสถาบันจึงเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนคนไทยทั้งหมดก่อเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในบรรดาคนส่วนใหญ่มีแต่ไมตรีจิตมิตรภาพ และความมีน้ำใจที่แผ่ออกไปกว้างขวางทั่วผืนแผ่นดินไทย พระพุทธศาสนาถือเป็นแหล่งรวมหลักธรรมคำสอนต้นแบบและระบบจริยธรรมของสังคมไทย เยาวชนประชาชนควรได้รับการศึกษา เรียนรู้ คำสอนทางพระพุทธศาสนา และแนวปฏิบัติของชาวพุทธ เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและบทบาทหน้าที่ ที่พึงปฏิบัติในสังคมได้อย่างกลมกลืน ภายใต้สถานการณ์ที่อาจจะมีทั้งดีและไม่ดีเกิดขึ้น โดยสามารถแยกแยะชั่วดี และเลือกปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

การพัฒนาคน ให้เป็นผู้คนมีคุณภาพที่สำคัญที่สุดก็คือ การปลูกฝังให้คนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม วิธีการหนึ่งที่น่าจะให้ผลดีในการปลูกฝังและพัฒนาการมีคุณธรรมจริยธรรม ก็โดยใช้หลักไตรสิกขา เนื่องจากไตรสิกขาเป็นระบบและเป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรม ฝึกหัดเพื่อพัฒนาคนใน 3 ด้าน คือ (1) พัฒนาด้านพฤติกรรมระเบียบ เป้าหมายชีวิต เรียกว่า ศีล (2) พัฒนาด้านจิตใจ ที่ตั้งใจมั่น ตามเป้าหมายชีวิต เรียกว่า สมาธิ (3) พัฒนาด้านปัญญาและการแก้ไขปัญหาจะสำเร็จตามเป้าหมายชีวิต เรียกว่า ปัญญา สิกขา 3 ประการนี้ ผู้มีความเพียร มีความเข้มแข็ง มีปัญญา เพ่งพินิจ มีสติ คุ้มครองอินทรีย์ ครอบงำ ทุกทิศด้วยอัปปมาณสมาธิ ประพฤติตามอธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา มีความ ประพฤติบริสุทธิ์ จึงเป็นผู้ถึงที่สุดแห่งการปฏิบัติในโลกนี้และโลกหน้า (อง.ติก. (ไทย) 20/91/320) ทั้งนี้ก็เพื่อให้บุคคลมีการดำเนินชีวิตไปในวิถีที่ถูกต้องดีงาม โดยนำหลักไตรสิกขาตามแนวทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือ ประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาคนในองค์กรหรือสถานศึกษาเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้าน ใน

สถานศึกษาเพื่อสนับสนุนให้คนในองค์กรพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขาที่เป็นหลักธรรมปฏิบัติที่พัฒนาทางกาย วาจา และใจ ให้ผู้ปฏิบัติสมบูรณ์พร้อมด้วยสติและปัญญา ไตรสิกขา คือ หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็น คนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ไตรสิกขาจึงจัดอยู่ใน มรรค (ธรรมที่ควรเจริญ) คือ ควรทำให้เกิดมีขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาชีวิต ไตรสิกขา แปลว่า สิกขา 3 หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา 3 อย่าง คือ (1) อธิสีลสิกขา ศึกษา ศีลอันยิ่ง (2) อธิจิตตสิกขา ศึกษา จิตอันยิ่ง หมายถึง สมาธิ (3) อธิปัญญาสิกขา ศึกษา ปัญญาอันยิ่ง (องฺ.ทุก. (ไทย) 20/87/312)

การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นระบบการบริหารและจัดการสาธารณะ และทรัพยากรต่างๆ ของท้องถิ่นหนึ่งภายในรัฐหนึ่งเป็นท้องที่อันมีขอบเขตชัดเจน ภายในรัฐนั้นมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีโครงสร้างด้านอำนาจและหน้าที่ที่กำหนดโดยกฎหมายทั่วไปและหรือกฎหมายพิเศษ การปกครองท้องถิ่นคือการปกครองระดับที่ต่ำกว่ารัฐหรือประเทศ และ องค์การส่วนท้องถิ่นที่มีองค์การตัดสินใจและบริหารภายในพื้นที่อันจำกัดของตนอาจเกิดโดยรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายระดับสูงของรัฐบาลกลางหรือกฎหมายลำดับรองและทำหน้าที่ทางการบริหารและการนิติบัญญัติ การปกครองท้องถิ่น (Local Government) เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระดับพื้นฐานของประเทศ การปกครองท้องถิ่นเกิดขึ้นเพื่อลดปัญหาและข้อจำกัดในการบริหารงานของรัฐบาลส่วนกลาง ที่ไม่สามารถดูแล ประชาชนทั้งประเทศได้ทั่วถึง การปกครองท้องถิ่นยังมีความสำคัญในฐานะเป็นกลไกในการกระจายทรัพยากรการพัฒนาของรัฐไปสู่ ชนบทได้อย่างมีปะสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีการกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่และมี อำนาจในการบริหารจัดการตนเอง รูปแบบการปกครองท้องถิ่นเป็นลักษณะการกระจายอำนาจการปกครองจากส่วนกลางมาสู่ท้องถิ่น เป็นรูปแบบการปกครองที่มีความทันสมัยที่ประเทศพัฒนาแล้วใช้เป็นรูปแบบหลักในการบริหารและการพัฒนาประเทศ (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2555, หน้า 12) สภาพปัญหาพบว่า จากรายงานการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนผู้มาใช้บริการในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าบุคลากรในองค์กรปกครองท้องถิ่นยังไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้ในระดับสูง และยังมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการระดับปานกลาง ยังแก้ไขปัญหาไม่ทันกับความต้องการของประชาชน และในข้อเสนอแนะพบว่า บุคลากรควรได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอหนองพอก, 2565, หน้า 1-12)

ดังนั้นการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการเป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินงาน ซึ่งปัจจัยด้านบุคลากรถือเป็นปัจจัยในระดับแรกที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นที่ต้องพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านกายภาพ

ทางด้านสังคม ทางด้านจิตใจ และทางด้านสติปัญญา ตามหลักพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอยู่เป็นจำนวนมาก หลักคำสอนเหล่านี้เมื่อได้นำมาศึกษา วิเคราะห์ อธิบาย ตีความและ บูรณาการให้เข้ากับยุคสมัยแล้ว จะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารปกครองและพัฒนา มนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้อีกทางหนึ่งด้วย (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550, หน้า 32)

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาแล้วเห็นว่าหลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้กับกระบวนการพัฒนาบุคลากรในการจัดการศึกษาเพื่อนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรโดยหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความสำคัญกับคำว่า “สิกขา” หรือที่เรามักเรียก ในภาษาไทยว่า “ศึกษา” เป็นอย่างมาก หลักของสิกขานี้เป็นหลักธรรมที่มีความหมายครอบคลุมการ ปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา จนกล่าวได้ว่าเรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น สำหรับความหมายของไตรสิกขาคืออะไร แนวคิดตามหลักของไตรสิกขาเป็นอย่างไร รูปแบบของวิธี ไตรสิกขาเป็นอย่างไร การนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารปกครองท้องถิ่นทำได้อย่างไร ผู้วิจัยจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.2 เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1.3.1 บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.2 บุคลากรที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

1.3.3 บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดแตกต่างกัน

1.3.4 บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก
จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน รวมทั้งสิ้น 688 คน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอหนองพอก, 2565, หน้า 12-25)

4.2 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเทียบตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan, 1970, pp. 607-610) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 248 คน

4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ การบริหารการปกครองท้องถิ่น โดยการศึกษาวิจัย ความคิดเห็นบุคลากรต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น โดยนำแนวคิดตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ศีล การศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม (การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ การประพฤติดี ถูกต้อง) 2) สมาธิ การพัฒนาด้านจิตใจ (การปฏิบัติด้วยจิตใจ มีสภาพจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง แน่วแน่ จิตอยู่กับงาน) 3) ปัญญา การพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจ (การปฏิบัติด้วยความรู้ ความสามารถ รู้ เข้าใจเหตุผล เข้าใจความจริง) และการบริหารปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การนำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling)

4.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

4.5 ขอบเขตด้านเวลา

ได้แก่ ช่วงระยะเวลาในปี พ.ศ. 2566

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.2 ได้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

1.5.3 ได้ทราบข้อเสนอแนะ แนวทาง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ตามทัศนะคติของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงนโยบาย และประโยชน์เชิงพื้นที่

1.5.4 สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ตามหลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ดไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การประยุกต์ หมายถึง การนำบางสิ่งมาใช้ประโยชน์ โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่เฉพาะเจาะจง “บางสิ่ง” ที่นำมาใช้ประโยชน์นั้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

หลักไตรสิกขา หมายถึง หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

การประยุกต์หลักไตรสิกขา หมายถึง การนำกระบวนการนำมาปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบและจะทำให้เกิดปัญญา และเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้ นำมาบูรณาการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1) ศีล หมายถึง บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด นำมาบูรณาการในการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ การดำเนินชีวิตโดยมีความประพฤติที่ดีที่ถูกต้อง

2) สมาธิ หมายถึง บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด นำมาบูรณาการปฏิบัติด้วยจิต การมีสภาพจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง

3) ปัญญา หมายถึง บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด นำมาบูรณาการในการปฏิบัติด้วยความรู้ ความสามารถ ความรู้ความเข้าใจเหตุผล รู้เข้าใจความจริงของโลกและชีวิต

การบริหาร หมายถึง กระบวนการบริหารเพื่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจ หรือกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่น

การบริหารปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปฏิบัติงาน การจัดการ การบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของการปฏิบัติงาน 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการวางแผน หมายถึง การปฏิบัติงานวางระบบกลไก จัดโครงการและจัดงบประมาณที่จะดำเนินงาน ในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

2) ด้านการจัดองค์การ หมายถึง การปฏิบัติงานตามระบบ โครงสร้าง บุคลากร งบประมาณ เครื่องมือ การใช้ทรัพยากร ตามอำนาจหน้าที่ในหน่วยงาน ในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

3) ด้านการนำ หมายถึง การปฏิบัติงานที่มีคุณลักษณะภาวะผู้นำ ความคิด ความรู้ การประพฤติปฏิบัติ ในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

4) ด้านการควบคุม หมายถึง การปฏิบัติงานติดตาม กำกับ แก้ปัญหา ปรับปรุง ประเมินผล ในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ประชาชน หมายถึง บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

1) เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็น (1) เพศชาย และ (2) เพศหญิง

2) อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็น (1) ต่ำกว่า 35 ปี, (2) 35-50 ปี และ (3) 51 ปีขึ้นไป

3) ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็น (1) ต่ำกว่าปริญญาตรี (2) ปริญญาตรี และ (3) สูงกว่าปริญญาตรี

4) ประสบการณ์การทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็น (1) ต่ำกว่า 5 ปี, (2) 5-20 ปี และ (3) 21 ปีขึ้นไป

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิด และเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิจัยตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

2.3 แนวคิดและทฤษฎีการบริหาร

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ ดังต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546, หน้า 48)

2.1.1 ความหมายของการประยุกต์ หมายถึง การนำ “บางสิ่ง” มาใช้ประโยชน์ โดยปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาวะที่เฉพาะเจาะจง

การประยุกต์เป็นวิธีการนำบางสิ่งมาใช้ประโยชน์ “บางสิ่ง” ที่นำมานั้น อาจเป็นทฤษฎี หลักการ แนวคิด ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และนำมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ “บางสิ่ง” นั้น อาจเป็นวัตถุสิ่งของที่นำมาใช้นอกเหนือบทบาทหน้าที่เดิมเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทใหม่

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายคำว่า “ประยุกต์” ในความหมายที่ค่อนข้างแคบ จำกัดขอบเขตเฉพาะการนำความรู้ในวิชาการต่างๆ มาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยให้ความหมายไว้ว่า “นำความรู้ในวิทยาการต่างๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น วิทยาศาสตร์ประยุกต์ จิตวิทยาประยุกต์”

2.1.2 การคิดเชิงประยุกต์ในความหมายอื่น

1. การประยุกต์ เป็นการนำ “ภาคทฤษฎี” สู่ “การปฏิบัติ”

2. การประยุกต์ เป็นการนำ “ความรู้สาขาหนึ่ง” มาปรับใช้กับ “อีกสาขาหนึ่ง”

3. การประยุกต์ เป็น “การปรับใช้” มิใช่ “การลอกเลียน”

4. การประยุกต์ นำ “บางส่วน” ของ “บางสิ่ง” มาใช้

5. การประยุกต์นำสิ่งหนึ่งมาปรับใช้ใน “บทบาทหน้าที่ใหม่” เพื่อ “เป้าหมายใหม่”

การประยุกต์ เป็นการนำ “ภาคทฤษฎี” สู่ “การปฏิบัติ” การประยุกต์เป็นการนำทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ แนวคิด เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ มักมีการประยุกต์ทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้จริงในการแก้ปัญหา เพราะมีความเป็นรูปธรรมมากว่า

การประยุกต์ เป็นการนำ “ความรู้สาขาหนึ่ง” มาปรับใช้กับ “อีกสาขาหนึ่ง” การประยุกต์เป็นการนำความรู้ในสาขาหนึ่งมาปรับใช้กับอีกสาขาหนึ่งเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเจาะจงบางประการ เช่น ความรู้ในทางคณิตศาสตร์จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในแทบจะทุกด้านของชีวิตตั้งแต่เรื่องเล็กๆ ไปจนถึงเรื่องใหญ่ในศาสตร์สาขาต่างๆ ได้แก่ การคำนวณภาษีเงินได้ การตัดเย็บเสื้อผ้า การกีฬา เป็นต้น

การประยุกต์ เป็น “การปรับใช้” มิใช่ “การลอกเลียน” การประยุกต์เป็นการนำสิ่งหนึ่งหรือแนวคิดหนึ่งมาปรับใช้เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง การประยุกต์จึงแตกต่างจากการลอกเลียน การลอกเลียนเป็นการนำสิ่งที่อยู่ในบริบทหนึ่งมาใช้ในอีกบริบทหนึ่งทั้งหลักการ วิธีการและรูปแบบ โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมในบริบทที่แตกต่างกัน ส่วนการประยุกต์เป็นการนำเพียง “บางสิ่ง” จากภายนอกมาใช้ประโยชน์ การนำมาใช้จะอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจถึงความแตกต่างกันในบริบทสถานที่ เวลาองค์ประกอบอื่น ๆ

การประยุกต์ นำ “บางส่วน” ของ “บางสิ่ง” มาใช้ การประยุกต์เป็นการใช้ประโยชน์เพียงบางส่วนของสิ่งนั้นไม่ใช่การนำทั้งหมดมาใช้ แต่ดึงมาเฉพาะส่วนที่ตอบวัตถุประสงค์ เช่น การประยุกต์อาจเป็นการนำเอา “หลักการ”และ“รูปแบบ” บางส่วนของสิ่งนั้นมาปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทใหม่ โดยเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการใช้งานให้สอดคล้องกับส่วนประกอบอื่นๆ ในบริบทใหม่

การประยุกต์นำสิ่งหนึ่งมาปรับใช้ใน “บทบาทหน้าที่ใหม่” เพื่อ “เป้าหมายใหม่” การประยุกต์ลักษณะนี้ ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ที่ควรเป็น แต่เป็นการนำไปใช้ประโยชน์ในวัตถุประสงค์อื่น ซึ่งอาจทำได้ทั้งสิ่งของและแนวคิด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและตอบสนองวัตถุประสงค์การใช้งาน

2.1.3 การคิดประยุกต์ในกระบวนการทางสมอง

1. สมองแก้ไข “ความจำกัด” โดยการหาสิ่งทดแทน สมองมีความสามารถในการแก้ปัญหา สมองจะพยายามนำสิ่งที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการทดแทนคุณสมบัติ

สมองจะทำการเทียบเคียงมโนทัศน์เชิงนามธรรมเพื่อหา “ตัวร่วม” หรือคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อหาความเป็นไปได้ในการนำมาใช้ทดแทน

2. สมองเห็นสิ่งที่พึงใจและปรารถนา “นำมาใช้” การคิดเชิงประยุกต์อาจเกิดขึ้นเมื่อเราเห็นบางสิ่งที่น่าพึงพอใจและคิดว่าตนเองต้องการนำสิ่งนั้นมาใช้ประโยชน์บ้าง อาจเป็นการนำมาเพียงบางส่วนและปรับปรุงส่วนที่นำมาให้สามารถเข้ากันได้กับสิ่งที่มีอยู่

3. สมองต้องนำ “ความรู้” ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต สมองนำความรู้ความเข้าใจประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ความรู้ที่เรามีเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะช่วยให้เราตัดสินใจในเรื่องที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าไม่มีความรู้

2.1.4 สถานการณ์ที่ต้องคิดเชิงประยุกต์

1. สถานการณ์ที่ต้องตอบคำถามว่า “ใช้ ‘ทำ’ อะไรได้บ้าง” และ “รวมกันอย่างไรจึงเหมาะสม”

- ใช้ทักษะการแตกแขนง เพื่อใช้ประโยชน์เต็มศักยภาพ การประยุกต์อาจทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ โดยการหาทางเลือกอื่นๆ ทั้งนี้อาจไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมด แต่เป็นการพยายามคิดเพื่อหาทางใช้ประโยชน์ของสิ่งที่มีอยู่มากกว่าเดิม เพื่อใช้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

- คิดถึงการรวมกันของสิ่งที่ไม่เคยรวมกันมาก่อน การคิดเชิงประยุกต์อาจเข้าไปมีบทบาทสำคัญต่อการคิดสร้างสรรค์ โดยขั้นแรกของการคิดสร้างสรรค์มักจะเริ่มต้นด้วยการระดมความคิดใหม่ๆ ซึ่งการคิดเชิงประยุกต์ทำหน้าที่เป็นเหมือนขั้นที่สองของการคิดสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการนำมาใช้ ความเหมาะสมเมื่อนำมาใช้ในบริบทนั้นๆ และพิจารณาว่าควรนำส่วนใดมาใช้ ควรปรับเปลี่ยนอย่างไร รวมถึงการวิเคราะห์ว่าเมื่อนำมาใช้แล้วจะเกิดผลดีผลเสียอย่างไร

2. สถานการณ์ที่เราต้องตอบคำถามว่า “ใช้อะไร ‘ทดแทน’ ได้บ้าง”

- ทักษะการเปลี่ยนวัตถุประสงค์การใช้งาน สถานการณ์ที่เกิดปัญหา เกิดภาวะความจำกัดของสิ่งที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหา การคิดเชิงประยุกต์จะช่วยให้สามารถนำสิ่งที่มีอยู่มาใช้ทดแทนหรือปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม การคิดเชิงประยุกต์จะช่วย “กำจัด” ข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ช่วยให้สามรรถใช้ในบริบทต่างๆ อันเป็นการพัฒนาความเป็นไปได้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ซึ่งการคิดเชิงประยุกต์จะขยายความสามารถในการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ให้มีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น ด้วยการพัฒนาทักษะการคิดเชิงประยุกต์ด้านต่าง ๆ

- ทักษะการเพิ่มประสิทธิภาพหรือคุณภาพการใช้งานของสิ่งต่างๆ การคิดเชิงประยุกต์จะให้วัตถุใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ จำเป็นต้องใช้การประยุกต์เพื่อปรับเปลี่ยนวัสดุให้สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพได้

3. สถานการณ์ที่ต้องตอบคำถามว่า “จะนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร”

- ใช้ทักษะการแปร “นามธรรม” เป็น “รูปธรรม” การคิดเชิงประยุกต์ช่วยให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมจากความรู้หรือแนวคิดที่เป็น “นามธรรม” ในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งการไม่คิดเชิงประยุกต์อย่างรอบคอบอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น สิ่งที่มีลักษณะเป็นแนวคิดเชิงนามธรรม อันได้แก่ แนวคิดเพื่อแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้น กรอบแนวคิดทางคุณธรรมหรือแนวคิดใดๆ ก็ตามที่มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้คนปฏิบัติตาม จำเป็นต้องมีการประยุกต์เป็นแนวทางปฏิบัติ ซึ่งจำเป็นต้องใช้การคิดเชิงประยุกต์อย่างเหมาะสม เพื่อทำให้แนวทางปฏิบัติสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติเข้าใจและสามารถกระทำตามได้

ผลที่เกิดขึ้น

- ประชาชนบางส่วนตอบสนองแนวความคิดนี้ ยินดีปฏิบัติตาม
- ประชาชนบางส่วนยินดีปฏิบัติตาม เพราะกลัวถูกจับและปรับ
- ประชาชนบางส่วนปฏิบัติตาม แต่ใช้หมวกกันน็อกราคาถูก ไม่มีคุณภาพในการป้องกันการกระแทกมาใส่ เพราะกลัวถูกจับและปรับ
- ประชาชนบางส่วนไม่ยินดีปฏิบัติตามด้วยเหตุผลหลากหลาย
- เกิดพ่อค้ารายใหม่ๆ ผลิตหมวกกันน็อกราคาถูก
- ใช้ทักษะการนำสิ่งหนึ่งจาก “บริบทเดิม” มาใช้เป็น “บริบทใหม่”

สิ่งต่างๆ ที่ใช้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทหนึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเมื่อนำไปใช้กับอีกบริบทหนึ่ง เนื่องจากองค์ประกอบที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์เปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นเวลา สถานที่ บริบททางวัฒนธรรม สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ และปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่แตกต่างจากบริบทเดิม ดังนั้น เราสามารถปรับให้เหมาะสมกับบริบทสังคมของเราได้ ประเด็นสำคัญ คือ ไม่ต้องเสียหลักการ หรือพลาดไปจากวัตถุประสงค์ที่ควรจะเป็น ซึ่งเมื่อบริบทแวดล้อมเปลี่ยนไป ต้องมีการประยุกต์เพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

2.1.5 เหตุผลของการคิดเชิงประยุกต์

1. การคิดเชิงประยุกต์ช่วยลดข้อจำกัดในการแก้ปัญหาของสมอง นักจิตวิทยาพบว่าคนเรามักจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้หรือแก้ปัญหาผิด ไม่ใช่เพราะปัญหานั้นยากเกินไป แต่เพราะขาดความสามารถในการคิดเชิงประยุกต์ ไม่สามารถพิจารณาปัญหานั้นในแง่มุมที่ต่างไปจากเดิม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก มีสิ่งขัดขวางการแก้ปัญหาที่สำคัญในความคิดของคน นั่นคือ เรามักจะยึดการมองเห็นสิ่งนั้นเป็นครั้งแรก เราเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างไรในครั้งแรก เรามักคิดว่าจะเป็นเช่นนั้นในครั้งต่อๆ ไปด้วย อันอาจเป็นเหตุให้เข้าใจผิดเพราะมองอย่างยึดติดเพียงบางด้านเท่านั้น

คนที่ความคิดไม่ยึดติดกับบทบาทหน้าที่จะคิดเชิงประยุกต์ได้ดี เพราะมีมุมมองที่หลากหลาย สามารถประยุกต์สิ่งๆ เดียวให้สามารถปรับใช้ได้ในหลายๆ บริบทอย่างเหมาะสม โดยไม่ขึ้นอยู่กับว่าเคยใช้มาก่อนเลยหรือไม่ จึงทำให้การแก้ปัญหาได้ดีกว่าคนอื่นเพราะมีทางออกที่ไม่จำกัด

นอกจากนี้ การคิดเชิงประยุกต์ยังช่วยให้สามารถแก้ปัญหาได้รวดเร็วมากขึ้น เพราะไม่ยึดติดกับวัตถุประสงค์หรือบทบาทหน้าที่ของสิ่งนั้น ทำให้แม้ไม่มีคำตอบที่ชัดเจน แต่เราจะพยายามค้นหาความเป็นไปได้จากสิ่งที่มีอยู่และนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาในเวลานั้นได้ เป็นเหตุให้เราไม่จมอยู่กับการไม่สามารถหาทางออกให้กับปัญหา แต่เราจะสามารถประยุกต์จากสิ่งอื่นๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา ทำให้การแก้ปัญหานั้นทำได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

2. การคิดเชิงประยุกต์ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ในบริบทที่แตกต่าง หลายครั้งแนวคิดดีๆ แนวทางการแก้ปัญหาที่ดูน่าจะมีประโยชน์ เมื่อนำมาใช้กลับล้มเหลว ไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากแนวคิดเหล่านั้นในภาคปฏิบัติอาจขัดแย้งกับบริบทสภาพแวดล้อม ขัดแย้งกับวิถีชีวิตประจำวัน ความเคยชิน ค่านิยมของผู้ปฏิบัติ ไม่เหมาะสมกับช่วงเวลา สถานการณ์ ฯลฯ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมภายใต้บริบทแวดล้อมที่แตกต่างกัน

3. การคิดเชิงประยุกต์ช่วยเพิ่มศักยภาพของการคิดสร้างสรรค์ การคิดสร้างสรรค์เป็นการระดมความคิดที่แตกต่างหลายหลาย เป็นความคิดนอกกรอบแหวกวงความคิดหรือความรู้เดิมๆ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่ใช้การได้ดีและเหมาะสมมากยิ่งกว่าเดิม ส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์เกิดจากการประยุกต์สิ่งหนึ่งเข้ากับอีกสิ่งหนึ่ง จนกลายเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน

4. การคิดเชิงประยุกต์ช่วยให้ลดการลอกเลียนแบบ ลดอาการ “วัวหายล้อมคอก” โดยปกติชีวิตประจำวัน เมื่อเราเห็นสิ่งที่เราพึงพอใจในบริบทหนึ่ง สิ่งที่ดูดี มีคุณค่า มีรสนิยม สิ่งที่สังคมหนึ่งหรือในบริบทหนึ่งไปแล้วมีประโยชน์และเราพึงพอใจ ความพึงพอใจนี่เอง เป็นตัวการให้เราเกิดความปรารถนาที่จะกระทำเลียนแบบ หรือนำสิ่งเราพอใจมาใช้ทั้งหมด โดยไม่ได้คำนึงถึงความเหมาะสมอันเนื่องมาจากความแตกต่างในด้านต่างๆ จึงเป็นเหตุให้การนำมาใช้ไม่ประสบผลสำเร็จ

การคิดเชิงประยุกต์จะช่วยให้เราไม่ด่วนฉกฉวยความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งมาใช้ แต่ช่วยให้เกิดการคิดใคร่ครวญว่าจะนำมาใช้อย่างเหมาะสมได้อย่างไร ควรนำส่วนใดมาใช้ ควรปรับเพิ่ม ปรับเปลี่ยน หรือผสมผสานกันในลักษณะใดจึงเหมาะสมกับบริบทของเรา ช่วยลดอาการ “วัวหายล้อมคอก” หรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามมาภายหลัง เนื่องจากก่อนที่จะนำสิ่งใดมาประยุกต์ใช้จะต้องมีการคิดพิจารณาปัจจัยต่างๆ อย่างรอบคอบก่อน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมมากที่สุดในเป้าหมายใหม่ วัตถุประสงค์ใหม่ จึงช่วยป้องกันการเกิดปัญหาเมื่อต้องนำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาใช้ ซึ่งต่างจากการนำสิ่งใดมาใช้โดยปราศจากการคิดเชิงประยุกต์ อาจจะทำให้ต้องแก้ปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดตามมาด้วย

5. การคิดเชิงประยุกต์เป็นแนวทางนำไปสู่นวัตกรรมใหม่ๆ การคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ หรือ การพัฒนาสิ่งที่มีอยู่จำนวนมากให้ดีขึ้นตลอดประวัติศาสตร์ เกิดจากความสามารถในการคิดเชิง

ประยุกต์ คือเมื่อเห็นการทำงานของสิ่งหนึ่ง สมองจะพยายามทำการเชื่อมสิ่งนั้นเข้ากับอีกสิ่งที่มีอยู่ ซึ่งการนำความรู้จากด้านอื่นๆ มาใช้จะช่วยพัฒนาความก้าวหน้าในสาขาวิชานั้นๆ หรือพัฒนานวัตกรรมของสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ให้ทันสมัยต่อไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง

การคิดเชิงประยุกต์ การคิดจากซ้ายไปขวา การคิดจากซ้ายมาขวา หมายถึง การคิดเชิงกระจายออก หรือการคิดที่เน้นจำนวนความคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของสิ่งนั้นให้ได้มากที่สุด เพื่อตอบคำถามว่า “สิ่งนั้นสามารถนำไปใช้ทำอะไรได้บ้าง” มุ่งหมายให้สามารถคิดออกมาให้ได้มากที่สุดในการนำสิ่งนั้นไปใช้ประโยชน์ อันเป็นการขยายบทบาทหน้าที่ของสิ่งนั้น จากเดิมสู่การทำหน้าที่ใหม่ โดยการขยายขอบเขตความคิดของเราไม่ให้ยึดติดอยู่กับกรอบความเคยชินต่อบทบาทหน้าที่ของสิ่งนั้น ซึ่งเป็นการตอบคำถาม “จะนำมาใช้ประโยชน์อย่างไร” ซึ่งมีเทคนิคการคิดหลายแบบ อาทิเช่น

- เทคนิคระดมความคิดประยุกต์ เทคนิคนี้คล้ายกับเทคนิคการระดมสมองที่นำไปใช้ในการคิดเชิงสร้างสรรค์ แตกต่างกันที่จะคิดเกี่ยวกับของสิ่งเดียวหรือเรื่องๆ เดียวที่เราต้องการขยายขอบเขตการใช้ประโยชน์ของสิ่งนั้น โดยตอบคำถามว่า “สิ่งนี้มาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง” ให้มากที่สุด เพื่อให้ได้ความคิดเชิงปริมาณที่เราสามารถคิดออกมาได้จำนวนมากที่สุด

- เทคนิคคิดเทียบเคียงเพื่อทดแทน และ เทียบเคียงคุณสมบัติหลักและทดแทนเทคนิคคิดเทียบเคียงเพื่อทดแทน เป็นเทคนิคที่ช่วยให้เห็นทางเลือกอื่นๆ ในการนำสิ่งนั้นไปประยุกต์ใช้เพื่อ “ทดแทน” สิ่งอื่นที่มีคุณสมบัติคล้ายๆ กัน สามารถคิดได้ 2 ลักษณะ

- คุณสมบัติหลัก หมายถึง หน้าที่ใช้สอยโดยปกติของสิ่งนั้น

- คุณสมบัติทดแทน หมายถึง สามารถใช้ทำหน้าที่ทดแทนคุณสมบัติได้

2.1.6 สมองจะคิดประยุกต์เมื่อ

1.ในปัญหาที่มีจำกัด สมองจะพยายามนำสิ่งที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาโดยวิธีการทดแทนคุณสมบัติ สมองจะทำการ เทียบเคียง มโนทัศน์เชิงนามธรรมเพื่อหาตัวร่วมหรือคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อหาความเป็นไปได้ในการนำมา ทดแทน สมองอาจจะใช้วิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหาโดยการหาสิ่งทดแทน อาทิการใช้วิธี "ลองผิดลองถูก" เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ถ้าวิธีการที่ใช้ไม่ ประสบความสำเร็จจะมีการเปลี่ยนไปใช้วิธีการอื่นแทน

2. สมองนำความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เรารู้ว่า กฎ หลักการ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น สิ่งของนั้นคืออะไร รู้ว่า เมื่อใดจึงต้องใช้กฎนี้ รู้ว่าจะต้องนำมาใช้ได้อย่างไรเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ความรู้ที่เรามีเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะช่วยให้เราตัดสินใจในเรื่องที่เกิดขึ้นได้ดีกว่าไม่มีความรู้ และจะดียิ่งขึ้นถ้าไม่เพียงแต่มีความรู้ แต่สามารถประยุกต์ความรู้นั้นไปใช้ในชีวิต ประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม สิ่งใหม่ๆ มากมายเกิดจากการประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่ให้เป็น สิ่งที่ใช้ประโยชน์ได้ การประยุกต์ช่วยให้เกิดการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ เพื่อตอบสนองเป้าหมายใหม่ วัตถุประสงค์ใหม่

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคนเราจะมีความสามารถในการคิดประยุกต์เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอยู่แล้ว แต่ยังมี ความแตกต่างกันเป็น อย่างมาก ระหว่างคนที่มีทักษะความสามารถในการคิดประยุกต์กับคนที่ปราศจากทักษะใน การคิดประยุกต์ อาทิ คนที่มีทักษะ การคิดเชิงประยุกต์จะปฏิเสธการลอกเลียนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความไม่เหมาะสมที่อาจเกิดตามมา แต่จะสามารถปรับเปลี่ยน ให้เข้ากับบริบทใหม่ รู้ว่าควรนำ ความรู้มาใช้อย่างไร รู้ว่าจะนำส่วนใดมาใช้ รู้ว่าจะใช้เมื่อใด เพื่อตองสนองวัตถุประสงค์ ที่ต้องการได้มากที่สุด คนที่คิดเชิงประยุกต์ จะเป็นนักพัฒนา และนักสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้มากกว่า คนที่ปราศจาก ความสามารถในการคิดด้านนี้

นักคิดเชิงประยุกต์ที่ดี จำเป็นต้องพัฒนา ทัศนคติ และนิสัยต่างๆ ให้สอดคล้องเหมาะสม ดังนี้

(1) เป็นนักพัฒนาที่ไม่หยุดนิ่ง นักพัฒนาที่มีความปรารถนาที่จะทำให้สิ่งที่มีอยู่ดีขึ้นอยู่เสมอ เป็นคนที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่พยายาม ตรวจสอบอยู่เสมอว่ามีอะไรต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้างหรือไม่ นอกจากนี้ยังเป็นคนที่ช่างสังเกต ช่างเรียนรู้ และพยายามดึงส่วนดีที่พบเห็นจากภายนอกมาปรับใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาสิ่งที่ตนเองมีอยู่ให้ดีขึ้น

(2) เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ความจำกัดของทรัพยากร ทำให้นักเศรษฐศาสตร์พยายาม ใช้สิ่งที่มีอยู่อย่าง คุ้มค่ามากที่สุด เพื่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด

(3) ใช้ความรู้คู่การเรียนรู้ ความรู้ที่เรามีจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานิสัยการคิดเชิงประยุกต์ ถ้าเราเป็นคนที่ไม่เพียง แต่มีความรู้แต่ตั้งมั่นที่จะใช้ความรู้นั้นประยุกต์ใช้ประโยชน์ในบริบทต่างๆ ในแง่มุมใหม่ๆ โดยต่อยอดพัฒนาความรู้นั้นอยู่เสมอ

(4) ยืดหยุ่น และแง่บวก นักคิดเชิงประยุกต์ต้องเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นทางความคิดไม่ยึดติดใน กรอบบทบาทหน้าที่หรือ วัตถุประสงค์ ของสิ่งใด และต้องเป็นคนที่มีความคิดแง่บวกพยายามหาสิ่งที่พอจะช่วยแก้ปัญหาได้คัดเลือก คุณสมบัติที่พอจะทดแทนกันได้ แม้จะไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ย่อมช่วยให้ปัญหาในเวลานั้นลดน้อยลงไปได้

(5) มีความสามารถในการคิดมิติอื่นๆ การคิดเชิงประยุกต์เกี่ยวข้องกับการคิดในมิติอื่นๆ อย่างแยกกันลำบาก เพราะการประยุกต์เรื่องใดๆ มาใช้จำเป็นต้องพึ่งพาการคิดในมิติอื่นๆ ร่วมด้วย อาทิ

ความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์จะช่วยในการค้นหาสิ่งที่จะนำ มาใช้ประยุกต์ได้อย่างรวดเร็ว การหาสิ่งทดแทนจะรวดเร็วขึ้นมาก

ความสามารถในการคิดเชิงเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ ในด้านต่างๆ เพื่อคัดเลือกสิ่งที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ตอบสนองต่อ วัตถุประสงค์มาใช้ ประโยชน์ได้

ความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์คิดแตกแขนงความรู้ที่มีอยู่ให้ขยายในขอบเขตที่จะนำไปใช้กับคนกลุ่มต่างๆ คนในบริบทต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางมากที่สุด เพื่อให้สิ่งนั้นสามารถได้รับการนำ ไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายภายใต้สถานการณ์นั้น

ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์สามารถแยกแยะส่วนประกอบหรือความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของสิ่งนั้นเพื่อให้ดึงส่วนประกอบ หรือหลักการ ที่เกี่ยวข้องมาตอบสนองวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้

ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อช่วยให้ได้การมองในมุมตรงกันข้าม หาจุดอ่อน จุดที่ต้องการแก้ไขของสิ่ง ที่นำมา ประยุกต์ใช้ประโยชน์

(6) รอบคอบแต่กล้าเสี่ยง ผลผลิตของการคิดเชิงประยุกต์เรียกได้ว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับบริบทใหม่ที่เกิดขึ้นการนำมาใช้จะประสบความสำเร็จหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ ความสอดคล้องเหมาะสมของปัจจัยต่างๆ ภายใต้บริบทใหม่นั้นด้วยซึ่งอาจจะมีความผิดพลาดล้มเหลวเกิดขึ้นได้ นักคิดเชิงประยุกต์จึงต้อง มีความรอบคอบ ในการคิดวิเคราะห์วิจัยหรือองค์ประกอบที่มีความแตกต่างกัน และประสบสิ่งที่ต้องการนำ มาใช้ประโยชน์ให้เหมาะสม กับบริบทใหม่ทดสอบความเป็นไปได้ก่อนที่จะนำมาใช้จริง มิฉะนั้นแทนที่จะช่วยแก้ปัญหาอาจจะทำให้เกิดปัญหาเพิ่มขึ้นมากขึ้นอีกก็เป็นได้

สรุปได้ว่า การประยุกต์เป็นการคิดเพื่อดึงความสามารถในการนำบางสิ่งมาปรับใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมในขณะนั้น เพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ช่วยให้สามารถปรับตัวและปรับใช้สิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมเข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ทำให้เราสามารถแก้ปัญหาในวิถีทางที่ถูกต้องได้ และช่วยให้เราสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่ใช้การได้เพิ่มขึ้นจำนวนมาก

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับไตรสิกขา ได้มีผู้ศึกษาและนักวิชาการให้ความหมายของไตรสิกขาไว้หลายท่าน ดังนี้

2.2.1 ความเป็นมาของไตรสิกขา

องฺ ติก. (ไทย) 20/85-91/310-320 (อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 11) ความเป็นมาของไตรสิกขา ผู้วิจัยได้ศึกษาพบข้อมูลใน (1) วัชชีปุตตสูตร (2) ทุติยสิกขัตตยสูตร (3) ตติยสิกขาสูตร โดยจะได้อธิบายตามลาดับดังต่อไปนี้

1. วัชชีปุตตสูตร

ในวัชชีปุตตสูตรนี้ ได้กล่าวสรุปโดย พระพุทธเจ้าขณะทรงประทับอยู่ ณ กูฏาคารศาลาปุามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ขณะนั้นได้ มีภิกษุชื่อวัชชีบุตรเข้าไปเฝ้า แล้วกราบทูลพระพุทธเจ้าว่า

สิกขาบท 150 ที่ยกขึ้นแสดงทุกกึ่งเดือน ข้าพระองค์ไม่สามารถศึกษาได้หมด พระพุทธเจ้าจึงตรัสถามว่าเธอจักสามารถศึกษาในสิกขา 3 คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ได้หรือไม่ ภิกษุวัชชีบุตรจึง กราบทูลรับแล้วปฏิบัติ ตามคำแนะนำของพระพุทธเจ้า

2. ทุติยสิกขัตตยสูตร

ในทุติยสิกขัตตยสูตรสูตรนี้ ได้กล่าวสรุปโดย พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องของหลักไตรสิกขาว่าด้วย สิกขา 3 ประการ คือ 1) อธิสีลสิกขา 2) อธิจิตตสิกขา 3) อธิปัญญาสิกขา สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายนี้เรียกว่า อธิสีลสิกขา,อธิจิตตสิกขา,อธิปัญญาสิกขา โดยภิกษุในผู้วินัยจะสามารถสงัดจากกามทั้งหลาย บรรลุจตุถฌานที่ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์ เพราะอุเบกขาอยู่และทาให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติขึ้น ไม่มีอาสวะเพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง

3. ตติยสิกขาสูตร

ในสูตรนี้ ได้กล่าวสรุปโดย พระพุทธเจ้าตรัสถึงการที่ภิกษุที่มีศีล สมาธิ ปัญญาบริบูรณ์แม้จะละเมิด สิกขาบทเล็กน้อยบ้าง แต่สมาทานศึกษาในสิกขาบทที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์อย่างมั่นคง ทาเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติให้แจ้งสิ้นอาสวะกิเลสด้วยปัญญาจึงเข้าถึง (ปรินิพพาน)

2.2.2 ความหมายของไตรสิกขา

ไตรสิกขา หรือ สิกขา 3 คือ ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ (2548, หน้า 5, อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 12) คำว่า ไตรสิกขา มีรากศัพท์มาจากคำสอนสองคำ คือ 1) ไตร ในภาษาสันสกฤต ซึ่งตรงตามภาษาบาลีว่า ติ แปลว่า สาม หรือ 2) คำว่า สิกขา ภาษาบาลี ซึ่งตรงกับภาษาสันสกฤตว่า ศึกษา

หมายถึงการศึกษา การปฏิบัติ และการอบรมตามความประพฤติให้บริสุทธิ์ พระอุปติสสเถระ, วิมุตติมรรค, แปลโดย

พุทธทาสภิกขุ (2549, หน้า 15) คำว่า สิกขา เป็นภาษาบาลี เป็นคำเดียวกับคำศึกษาในภาษาสันสกฤต คำ ศึกษา ในทางธรรมไม่ได้หมายถึงการเล่าเรียน ท่องตำราความรู้อย่างที่เข้าใจกันในทางโลก แต่หมายถึงการลงมือปฏิบัติที่เป็นการอบรมกาย วาจา ใจ โดยตรง คือ อบรมตนเองให้เปลี่ยนจากลักษณะหนึ่งไปสู่อีก ลักษณะหนึ่งตามที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นไป

คำว่า ไตร แปลว่า สาม ไตรสิกขา ประกอบด้วย สิกขา 3 ได้แก่ สีลสิกขา สมาธิสิกขา และ ปัญญาสิกขา บางทีก็ใช้คำว่า ศีล-สมาธิ-ปัญญา ไตรสิกขานี้มีไว้เพื่อดับทุกข์ สีลสิกขา เป็นสิกขาชั้น แรกสุด สีลสิกขา แปลว่า สิ่งที่ควรศึกษาหรือควรอบรมที่เป็นชั้นศีล แม้จะมีการจำแนกไว้เป็นศีล 5 ศีล 8 หรือ ศีล 227 และอื่นๆ อีกเป็นอันมากก็ตาม แต่รวมใจความแล้วก็อยู่ตรงที่เป็นการปฏิบัติเพื่อความปรกติสงบเรียบร้อย ปราศจากโทษชั้นต้นๆ ที่เป็นไปทางกาย ทางวาจาทั้งที่เกี่ยวกับสังคม

หรือส่วนตัว หรือสิ่งของต่างๆ ที่จำเป็นแก่การเป็นอยู่ ศีลช่วยให้คนอยู่อย่างผาสุกไม่มีเรื่องรบกวน แต่อานิสงส์ที่สำคัญที่สุดของศีลอยู่ที่การเป็นบาทฐานที่งอก ที่เกิด ที่เจริญสมาธิ สีลสิกขาจึงเป็นการ ตระเตรียมเบื้องต้นให้เป็นผู้อยู่ในโลกด้วยลักษณะที่สะอาดบริสุทธิ์ ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดสมาธิในขั้น ต่อไปได้ง่าย ถ้ามีเรื่องรบกวนมากก็ยากที่จะเกิดสมาธิ

สมาธิสิกขา เป็นสิกขาชั้นที่ 2 ที่สูงขึ้นไปอีก ได้แก่การที่ผู้นั้นสามารถบังคับจิตใจของตัวไว้ ได้ ในสภาพที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุดตามที่ตนต้องการ คำ สมาธิ ที่เข้าใจกันโดยทั่วไป คือความตั้งใจมั่นแน่วแน่ เป็นจิตที่สงบ แต่สมาธิโดยสมบูรณ์หมายถึง การทำจิตนั้นให้เหมาะสมแก่การงานของจิต เป็นการฝึกฝนอบรมจิตให้อยู่ในลักษณะที่พร้อม ที่มีสมรรถภาพถึงที่สุดในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ทางจิต ข้อหลังนี้เป็นความมุ่งหมายอันแท้จริงของสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงลักษณะของจิตด้วยคำอีกคำหนึ่งซึ่งเป็นคำสำคัญที่สุด คือคำว่า กมฺมนิโย แปลว่า สมควรแก่การทำงาน คำนี้เป็นคำสุดท้ายที่ทรงแสดงลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิ

คำว่า สมาธิ แปลว่าจิตตั้งมั่นก็จริง แต่ต้องหมายถึงตั้งมั่นในลักษณะที่พร้อมที่จะปฏิบัติงานไม่ใช่ตั้งมั่นในลักษณะที่ไม่ปฏิบัติงานใดๆ คือสงบนิ่งเงียบอยู่เฉยๆ ผู้ที่พอใจที่จะยึดถือความหมายเป็นความสงบเงียบนั้น ก็เพราะเมื่อจิตเป็นสมาธิสงบเงียบ ไม่มีอะไรรบกวนแล้ว ในขณะนั้นย่อมรู้สึกเป็นความสุขอย่างยิ่ง ก็เลยเกิดชอบความสุขชนิดนั้น เลยรักการทำสมาธิในทางนั้น ไม่ได้พอใจสมาธิในลักษณะที่จะปรับปรุงจิตให้เหมาะสมที่จะทำการพิจารณาหรือค้นคว้าสืบไป ด้วยเหตุนี้นักสมาธิส่วนใหญ่ จึงตกอยู่ภายใต้อำนาจของความสุขอันเกิดจากความสงบของจิต แล้วก็หยุดอยู่เพียงแค่นั้น ไม่สามารถทำสมาธิของตนให้สูงขึ้นไป จนถึงกับเป็นพื้นฐานหรือเป็นบาทฐานของการเจริญปัญญา อันจะทำให้เข้าถึงความดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง(พระนิพพาน)ได้ มิหนำซ้ำ ยังจะตกอยู่ในลักษณะของความหลง คือหลงเอารสแห่งความสุขที่เกิดจากสมาธินั้น ทำให้ไม่ก้าวหน้าไปจนถึงปัญญาชนิดที่จะตัดตัณหาหรืออุปาทานได้ สมาธิสิกขานี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “จิตตสิกขา” แปลว่า สิ่งที่ควรศึกษาหรืออบรมในทางจิต

ปัญญาสิกขา เป็นสิกขาชั้นที่ 3 เป็นการฝึกฝนอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุด คนเราตามปรกติรู้อะไรตามที่เข้าใจเอาเอง ไม่ใช่ตามที่เป็นจริง พุทธศาสนาจึงมีระเบียบปฏิบัติที่เรียกว่าปัญญาสิกขา เป็นส่วนสุดท้ายสำหรับจะได้ฝึกฝนอบรมให้เกิดความเห็นแจ้งใน

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง “ความเห็นแจ้ง” นี้หมายถึงสิ่งที่บุคคลได้ซึมซาบมาแล้ว ด้วยการผ่านสิ่งนั้นๆ มาแล้วด้วยตนเอง หรือมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งนั้น ไม่ใช่ด้วยเหตุผล

คำปัญญาสิกขาในพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้หมายถึงปัญญาที่เป็นไปตามอำนาจเหตุผลอย่างที่ใช้กันในวงการศึกษา การพิจารณาทางปัญญาตามสิกขาข้อนี้จึงจำเป็นต้องใช้สิ่งต่างๆ ที่ได้ผ่านมาแล้วแต่หนหลัง หรืออย่างน้อยที่สุดก็ต้องใช้เรื่องที่มีน้ำหนักมากพอที่จะทำให้จิตใจของเราเกิดความสลด สังเวชเบื่อหน่าย คลายกำหนัด ในสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ได้จริง หากใช้หลักเหตุผล

มาวินิจฉัยก็จะได้แต่ “ความเข้าใจ” อยู่นั่นเอง คำ ความเข้าใจ จึงต่างจากคำ ความเห็นแจ้ง ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่ปฏิบัติในทางปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาจึงไม่ค่อยใส่ใจเรื่องการใช้เหตุผลมากเหมือนกับการศึกษาในศาสตร์ต่างๆ แต่อาศัยความรู้สึกในใจจริงๆ ที่เคยมี เคยเป็น เคยผ่านมาแล้วแต่หนหลังเป็นสำคัญ หากแม้จะมีการเทียบเคียงด้วยเหตุผลบ้าง ก็ใช้เหตุผลโดยเอาสิ่งที่ได้ผ่านมาแล้วแต่หนหลังนั้นมาเป็นเหตุผล ไม่ใช่เหตุผลจากการคำนวณทางคณิตศาสตร์ การเห็นแจ้งจึงเป็นปัญญาที่ออกผลแก่จิตใจในขณะนั้นๆ ไม่ใช่ความรู้ความเข้าใจที่จะต้องเก็บสะสมไว้มากๆ เรื่อยๆ ไป คนจึงไม่อาจพ้นทุกข์

อนึ่ง ปัญญา กับ สมาธิ นั้นสัมพันธ์กัน นั่นคือ สมาธิช่วยให้เกิดปัญญา ขณะเดียวกันปัญญาก็ช่วยให้เกิดสมาธิ

จากความหมายของไตรสิกขาที่กล่าวมาในข้างต้น สรุปได้ว่าไตรสิกขาเป็นกระบวนการฝึกอบรมมนุษย์ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์สติปัญญา ให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคม ได้สงบสุข ดังนั้นการฝึกอบรมจึงจำเป็นต้องเป็นไปในลักษณะของการบูรณาการที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา

สรุปว่า ไตรสิกขา หมายถึง การเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเอง เริ่มจากการรักษาศีล เพื่อขัดเกลาพฤติกรรมทางกายวาจาใจและการดำเนินชีวิตของตนเองให้บริสุทธิ์ รวมถึงการฝึกหัดการอยู่ร่วมกันของเพื่อนร่วมงานให้มีความเกื้อกูลต่อกัน และกระบวนการที่สำคัญในการศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้บริบูรณ์ด้วยศีลที่เป็นฐานการพัฒนาเพื่อให้จิตบริบูรณ์ด้วยสมาธิ และต่อด้วยปัญญาเพื่อให้บริบูรณ์ด้วยปัญญา เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามและถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นไปในทางที่ถูกต้องเพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมไปสู่จุดหมายสูงสุดในปัจจุบันและอนาค

2.2.3 ความสำคัญของไตรสิกขา

พุทธทาสภิกขุ (2549, หน้า 15) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อมีศีลธรรมดีแล้ว ปัญหายังคงมีเหลืออยู่ว่า คนนั้นยังไม่พ้นทุกข์ ไม่พ้นจากการเบียดเบียนของกิเลสโดยเฉพาะคือ โลภะ โทสะ โมหะ เรื่อง ศีล และ ธรรม ทั้งหมดนี้มีความมุ่งหมายให้เกิดผลเพียงเป็นอยู่อย่างสงบเรียบร้อยของสังคมทั่วไป และเป็นความผาสุกขั้นต้นๆ อันเป็นวิสัยของปุถุชน มิได้หมายสูงพ้นขึ้นไปถึงการดับทุกข์ หรือตัดกิเลสเด็ดขาด สิ้นเชิง จนเป็นพระอริยะเจ้าพระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติให้คนไปไกลกว่าเรื่องศีลธรรม ไปไกลจน ถึงกับสามารถกำจัดความหม่นหมองทุกชนิด ที่เหลือวิสัยที่ศีลธรรมจะกำจัดได้ เช่น ความยุ่งยากใจ เป็นส่วนตัว ความทุกข์ในใจอันเกิดจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และกิเลสชั้นละเอียด ซึ่งไม่อยู่ในวิสัยที่ ศีลธรรมทั้งหลายจะช่วยกำจัดให้ได้ จะพ้นทุกข์ได้ก็ต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา

ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ (2554, หน้า 12, อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน), 2560, หน้า 14) แสดงถึงความสำคัญของไตรสิกขาออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้**ดังนี้**

1. หลักไตรสิกขามีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา นอกจากคัมภีร์พระไตรปิฎกจะได้ให้ความสำคัญ กับหลักไตรสิกขา คัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่เกิดขึ้นในภายหลังคัมภีร์พระไตรปิฎกก็ได้ให้ความสำคัญกับหลักไตรสิกขานี้เป็นอย่างมาก เช่น คัมภีร์วิมุตติมรรค ที่แต่งขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 609- 653 โดยพระอุปติสสเถระ ชาวศรีลังกา คัมภีร์วิมุตติมรรคนี้จัดอยู่ในประเภทปกรณ์พิเศษที่นำเอาหลักไตรสิกขาในพระไตรปิฎก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาแต่งอธิบายขยายความได้อย่างละเอียด และ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่แต่งขึ้นประมาณ พ.ศ. 956 โดยพระพุทธโฆษาจารย์ ท่านนี้เป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ในพระพุทธนิกายเถรวาท คัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้จัดอยู่ในประเภทปกรณ์พิเศษ เช่น เดียวกันกับคัมภีร์วิมุตติมรรคที่นำเอาหลักไตรสิกขาในพระไตรปิฎก คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มาแต่งอธิบายขยายความได้อย่างละเอียดและพิสดารเป็นอย่างมาก หลักไตรสิกขาในคัมภีร์วิมุตติมรรค และคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ได้มีความสำคัญต่อการศึกษาและการปฏิบัติธรรมของชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

2. หลักไตรสิกขาเป็นหลักการฝึกหัดควบคุมอารมณ์กิริยาอาการ ดังตัวอย่างในคัมภีร์วิสุทธิ์มรรคกล่าวว่า การฝึกเจริญอานาปานสติ คือการกำหนดลมหายใจเข้าออก โดยขณะที่ฝึกนั้น สังวรคือการควบคุมกิริยาอาการให้อยู่ในสภาวะที่ถนัดหรือเหมาะสมที่สุดแก่งานเป็นอธิสีลสิกขา การทำจิตใจให้ตั้งมั่นแน่วแน่ เป็นอธิจิตตสิกขา การใช้ปัญญาหรือความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นเป็นไปอยู่ในเวลานั้นเป็นอธิปัญญาสิกขา

สรุปความสำคัญของหลักไตรสิกขาได้ดังนี้ คือ ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมเพื่อกาจัดกิเลส เป็นหลักข้อปฏิบัติตามพระธรรมวินัยทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมใหญ่เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา และเป็นหลักการฝึกหัดควบคุมอารมณ์กิริยาอาการ

2.2.4 ประเภทของไตรสิกขา

องฺ.ติก. (ไทย) 20/90/318-319 (อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 14-23) กล่าวว่า ประเภทหลักไตรสิกขา ผู้วิจัยได้วางกรอบการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) อธิสีลสิกขา (2) อธิจิตตสิกขา (3) อธิปัญญาสิกขา โดยจะได้อธิบายตามลาดับดังต่อไปนี้

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ประเภทของหลักไตรสิกขา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังพุทธพจน์ที่แสดงใน อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ปฐมสิกขัตตยสูตร ไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย สิกขามีอยู่ 3 ประการ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา อธิศีลสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้มีศีลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี้เรียกว่า อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้สงัดจากกามทั้งหลายฯ บรรลุ

จตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่นี้เรียกว่า อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา เป็นอย่างไร คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า “นี้ทุกข์ฯ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา” นี้เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา”

พุทธพจน์นี้ แสดงให้เห็นความหมายของหลักไตรสิกขาโดยรวมและในขณะเดียวกันก็ยังแสดงให้เห็นประเภทของหลักไตรสิกขาจากเนื้อหานี้ได้ด้วย ดังต่อไปนี้

1. อธิสีลสิกขา

พระเทพญาณมงคล และคณะ (2558, หน้า 3, อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 16) อธิสีลสิกขา คือ ความประพฤติปฏิบัติตน ทางกายก็ดี ทางวาจาก็ดี ให้เรียบร้อย ไม่มีโทษ คือ ไม่ให้เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ให้ถึงความหมดจดแห่งศีล ชื่อว่า “สีสวิสุทธิ” อันเป็นไปเพื่อถึงความหมดแห่งจิต ชื่อว่า “จิตตวิสุทธิ” อันจะเป็นไปเพื่อปัญญารู้แจ้งเห็นแจ้ง ในสภาวธรรมคือสังขารและวิสังขารคือพระนิพพาน และพระอริยสัจ 4 ตามที่เป็นจริง

ก. ความหมาย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551, หน้า 391, อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 15) ได้ให้ความหมายว่า ศีล หมายถึง ความประพฤติดีทางกายและวาจา, การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย,ข้อปฏิบัติสำหรับความควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม,การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ,ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น, ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีพ

อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน (2551, หน้า 212 – 214, อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 16-17) ได้กล่าวว่าศีล เป็นคำสันสกฤษ ตรงกับคำบาลีว่า สีล ซึ่งมีความหมายหลายประการ ดังนี้

1. ศีล หมายถึง “ปกติ” คือปกติแห่งกายและวาจาของบุคคล ซึ่งโดยปกติหรือในภาวะปกติแล้วจะสงบ เย็น ไม่รุกราน เบียดเบียน ทำร้ายใคร ๆ ทางกายและวาจา แต่เมื่อสูญเสียปกติ คือไม่มีศีลก็จะแสดงอาการไม่สงบ เย็น เบียดเบียน ทำร้ายผู้อื่น ทางกายและวาจา ด้วยอำนาจของจิตใจภายในที่ถูกทำให้ผิดปกติไป เพราะอานวยแห่งโลภะ โทสะ และโมหะ ดังนั้น โดยทั่วไปศีลจึงแปลกันว่า “ปกติ”

2. ศีล หมายถึง “เจตนาคิดตั้งใจงดเว้น” เป็นการตั้งใจยกเว้นจากการทำชั่วต่าง ๆ โดยมีจุดเริ่มต้นแรกคือการคิดตั้งใจจะงดเว้นทำความชั่ว โดยภายในจิตใจเต็มไปด้วยหลักธรรมสองประการคือ “หิริ” ความละอายแก่ใจ และ “โอตตัปปะ” ความเกรงกลัวต่อผลบาป

3. ศีล หมายถึง “การสารวมระวัง” คือการสารวมระวัง งดเว้น ไม่ล่วงละเมิด 5 อย่าง คือ 1) สารวมระวังในสิกขาบท 2) สารวมอินทรีย์ 3) ญาณสังวร คือ สารวมระวังด้วยปัญญา

4) ขันติสังวรคืออดทนต่อเวทนา และความอยากใคร่ต่าง ๆ 5) วิริยสังวร คือพยายามขับไล่อกุศลธรรมทั้งหลายให้สิ้นจากขันธสันดาน และเพียรเจริญกุศลให้งอกงาม พร้อมทั้งพยายามเลี้ยงชีวิตด้วยชอบ

4. ศีล หมายถึง “การไม่ล่วงละเมิดข้อปัญญัติห้ามทั้งกายและวาจาของผู้รับศีล” (อวีติกกมะ) คือไม่ล่วงละเมิดสิกขาบท ข้อห้าม ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2556) ได้ให้ความหมายคำว่าศีลไว้ว่า ศีลแปลว่า “ปกติ” คือสิ่งหรือกติกาที่บุคคลจะต้องระหว่างรักษาตามเพศและฐานะ ศีลมีหลายระดับคือ ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และ ศีล 227 และในบรรดาศีลชนิดเดียว ก็ยังจัดแยกออกเป็นระดับธรรมดา ศีลระดับกลาง (มัชฌิมศีล) และศีลอย่างสูงสุด (อธิศีล)

ข. ระดับของศีล

ขุ.เถร. (ไทย). 26/378/332 ศีลแบ่งเป็นหลายระดับดังนี้

1. ศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติสำหรับสาธุชนทั่วไป เพื่อการฝึกหัดฝึกฝนกายและวาจาให้เรียบร้อยเรียกอีกว่า “นิจศีล” หรือ “ปกติศีล”

2. ศีล 8 เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฆราวาสผู้ต้องการฝึกหัดฝึกฝนกายและวาจาให้เรียบร้อยยิ่งขึ้นไปในบางโอกาส หรือสำหรับฆราวาสที่มีศรัทธาบางคนจะรักษาเป็นประจาก็ได้ เรียกอีกอย่างว่า “คหัฏฐศีล”

3. ศีล 10 เป็นข้อปฏิบัติสำหรับสามเณรและสามเณรี เพื่อการฝึกฝนกายวาจาให้เรียบร้อย
ยิ่งขึ้นไป เรียกอีกอย่างว่า “อนุปสัมบันศีล”

4. ศีล 227 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกหัดฝึกฝนกายและวาจาสำหรับพระภิกษุทั้งหลาย เรียกอีกอย่างว่า “ภิกษุศีล”

5. ศีล 311 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกหัดฝึกฝนกายและวาจาสำหรับพระภิกษุณีทั้งหลาย เรียกอีกอย่างว่า “ภิกษุณีศีล”

ค. อานิสงส์ของศีล

องฺ.ฉกฺก. (ไทย). 14/213/356. ศีลโดยลักษณะเป็นคุณธรรมข้อหนึ่งคือคุณธรรมที่ควบคุมความประพฤติให้เรียบร้อยเป็นที่ตั้งแห่งคุณธรรมทั้งหลาย เมื่อต้องการสร้างคุณธรรมต่าง ๆ ต้องเป็นผู้มีศีล เพื่อชักนำผู้ที่ประพฤติสู่ความเจริญในการปฏิบัติธรรมชั้นสูง ดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ศีลเป็นเบื้องต้น เป็นที่ตั้งเป็นบ่อเกิดคุณธรรมความดีทั้งหลาย และเป็นประธานแห่งธรรมทั้งปวง เพราะฉะนั้น พึงชาระศีลให้บริสุทธิ์ สังวรศีลเป็นเครื่องกั้นความทุจริต ทำให้จิตใจให้ร่าเริง เป็นที่หยั่งลงมหาสมุทร คือ นิพพานของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของศีล ดังนี้

1. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

2. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล

3. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นขัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแกล้วกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป

4. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย

5. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

อีกหนึ่งอย่างที่ผู้วิจัยได้ศึกษาพบ อานิสงส์ของศีล ใน วิมุตติมรรค ได้กล่าวว่า ศีลมีอวิปปฏิสารเป็นอานิสงส์ สมดังพุทธพจน์ที่ตรัสกับพระอานนท์ “ศีลที่เป็นกุศลมี อวิปปฏิสารเป็นประโยชน์และเป็นอานิสงส์”

อนึ่ง ศีลเรียกว่า ปีติ ศีลเป็นวรรณะสูงสุด เป็นอริยทรัพย์ ศีลเป็นภูมิของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นการอาบน้ำโดยไม่ต้องน้ำ เป็นการอบด้วยเครื่องหอม เป็นเงาที่ติดตามตน เป็นเครื่องประดับศีรษะที่คนต้องสวม เป็นวรรณะที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นกฎคุมความประพฤติทั้งปวง เป็นที่ตั้งแห่งบุญ เป็นเนื้อนาบุญของทานบริจาค เป็นพื้นที่เพาะความเป็นสหายชองพระอริยะ

สรุปได้ว่า อธิสีลสิกขาหรือศีล เป็นการศึกษาที่ฝึกในด้านการสัมพันธ์ติดต่อปฏิบัติจัดการกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัตถุและสังคม ทั้งด้วยพฤติกรรมทางกาย วาจา หรือเรียกว่า การมีวิถีชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียน เป็นการดำเนินชีวิตที่เกื้อกูลแก่สังคมและโลก ศีล จึงหมายถึง การรักษากายและวาจาให้มีระเบียบเรียบร้อย ให้ตั้งอยู่ในความดีหนักแน่น มั่นคง สงบ เย็น ปกติ โดยมีความสัมพันธ์และปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านวัตถุและทางสังคม

2. อธิจิตตสิกขา

พระเทพญาณมงคล และคณะ (2558, หน้า 81) อธิจิตตสิกขา คือ การศึกษาวิธีการอบรมจิตให้สงบ หยุด นิ่ง เป็นสมาธิ แนบแน่น มั่นคง ได้แก่ สมถกัมมัฏฐาน หรือ สมถภาวนา นั่นเอง เพราะมีความหมายอย่างเดียวกันกัน คือการทำจิตให้สงบตั้งมั่น

ก. ความหมาย

คำว่า สมถะ แปลว่า การทำใจให้สงบระงับ หรือ ธรรมเป็นเครื่องทำจิตใจให้สงบระงับ คือธรรมที่ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสจากกิเลสนิวรณ์

คำว่า กัมมัฏฐาน แปลว่า ที่ตั้งแห่งการทำงานทางจิตใจ หมายถึง อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ หรืออุบายวิธีอบรมจิตใจให้สงบเป็นสมาธิแน่วแน่มั่นคง

คำว่า ภาวนา แปลว่า ทำให้เกิดขึ้น ให้เจริญขึ้น หมายถึง การบาเพ็ญ การอบรม จิตใจให้เกิดเป็นความสงบ ให้หยุดให้นิ่ง เป็นสมาธิแน่วแน่มั่นคง

ข. ระดับของสมาธิ

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปุตฺโต) (2551, หน้า 397-398) ได้แบ่งสมาธิ เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่
การงานในชีวิตประจาวันให้ได้ผลดี และจะใช้เป็นจดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนา

2. อุปจารสมาธิ สมาธิจวนจะแน่วแน่ เป็นสมาธิขั้นระงับนิวรณ์ได้ ก่อนที่จะเข้าสู่ภาวะแห่งฌาน หรือสมาธิในบุพภาค แห่งอัปปนาสมาธิ

3. อัปปนาสมาธิสมาธิแน่วแน่หรือสมาธิแนบสนิท เป็นสมาธิระดับสูงสุด ซึ่งมีในฌานทั้งหลายถือว่าเป็นผลสำเร็จที่ต้องการของการเจริญสมาธิ

สมาธิ 3 ระดับ คือความตั้งมั่นแห่งจิต หมายถึง สมาธิในวิปัสสนา หรือตัว วิปัสสนานั่งเอง ซึ่งแยกประเภทตามลักษณะการกำหนดพิจารณาไตรลักษณ์ ข้อที่ให้สำเร็จความหลุดพ้น และแบ่งเป็นอีก 3 ประเภท ได้แก่

1. สุญญตสมาธิ (สมาธิอันพิจารณาเห็นความว่าง) ได้แก่ วิปัสสนาที่ให้ถึงความหลุดพ้นด้วยกำหนดอนัตตลักษณะ

2. อนิมิตตสมาธิ (สมาธิอันพิจารณาธรรมไม่มีนิมิต) ได้แก่ วิปัสสนาที่ให้ถึงความหลุดพ้นด้วยกำหนดอนิจจลักษณะ

3. อัปปณิหิตสมาธิ (สมาธิอันพิจารณาธรรมไม่มีความตั้งปรารถนา) ได้แก่ วิปัสสนาที่ให้ถึงความหลุดพ้นด้วยกำหนดทุกขลักษณะ

ค. ศัตรูของการเจริญสมาธิ

อกุศลธรรมที่เป็นเครื่องกั้นหรือขัดขวางจิตไม่ให้บรรลุถึงความดี มี 5 ประการ คือ นิวรณ์ ได้แก่

1. กามฉันทะ คือ ความยินดี พอใจ เพลิดเพลินในกามคุณอารมณ์ ได้แก่ ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ(สิ่งสัมผัสทางกาย) อันน่ายินดี น่ารักใคร่พอใจ รวมทั้งความคิดอันเกี่ยวเนื่องด้วยรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะนั้น (คำว่ากามในทางธรรมนั้น ไม่ได้หมายถึงเรื่องเพศเท่านั้น)

2. พยาบาท คือ ความโกรธ ความพยาบาท ความไม่พอใจ ขัดเคืองใจ

3. ถีนมิทธะ แยกเป็นถีนะ คือ ความหดหู่ท้อถอย และมิทธะ คือ ความง่วงเหงาหาวนอน ถีนะและมิทธะนั้นมีอาการแสดงออกที่คล้ายกันมาก คือทำให้เกิดอาการเซื่องซึมเหมือนกัน แต่มีสาเหตุที่ต่างกันคือ ถีนะเป็นกิเลสชนิดหนึ่ง เกิดจากการปรุงแต่งของจิต ทำให้เกิดความย่อท้อ เบื่อหน่าย ไม่มีกาลังที่จะทำความเพียรต่อไป ส่วนมิทธะนั้นเกิดจากความเมื่อยล้าอ่อนเพลียของร่างกาย

หรือจิตใจจริง ๆ เนื่องจากตรากตรำมามาก หรือขาดการพักผ่อนที่เพียงพอ หรือการรับประทานอาหารที่มากเกินไป มิทธะนี้ไม่จัดเป็นกิเลส (พระอรหันต์ไม่มีถีนะแล้ว แต่ยังมีมิทธะได้เป็นบางครั้ง)

4. อุทธัจจกุกกุจจะ แยกเป็นอุทธัจจะคือความฟุ้งซ่านของจิต และกุกกุจจะคือความรำคาญใจอุทธัจจะนั้นคือการที่จิตไม่สามารถยึดอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เป็นเวลานาน จึงเกิดอาการฟุ้งซ่าน เลื่อนลอยไปเรื่องนั้นที เรื่องนี้ที่ ส่วนกุกกุจจะนั้นเกิดจากความกังวลใจ หรือไม่สบายใจถึงอกุศลที่ได้ทำไปแล้วในอดีต ว่าไม่น่าทำไปอย่างนั้นเลย หรือบุญกุศลต่าง ๆ ที่ควรทำแต่ยังไม่ได้ทำ ว่าน่าจะได้ทำอย่างนั้นอย่างนี้

5. วิจิกิจฉา คือ ความลังเลสงสัย ไม่แน่ใจ หรือไม่ปักใจเชื่อว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด หรือควรทำแบบไหนดี จิตจึงไม่อาจมุ่งมั่นในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งได้อย่างเต็มที่ สมาธิจึงไม่เกิดขึ้น

นิวรณ์ทั้ง 5 ตัวนี้ มีเฉพาะอุทธัจจะเท่านั้นที่เกิดขึ้นตัวเดียวได้ ส่วนนิวรณ์ตัวอื่น ๆ นอกนั้นเมื่อเกิดจะเกิดขึ้นร่วมกับอุทธัจจะเสมอ

ง. คุณค่าของอธิจิตตสิกขา

พระเทพญาณมงคล และคณะ (2558, หน้า 86) การเจริญสมถภาวนา อบรมจิตใจให้หยุดนิ่ง เป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคง จนปรากฏองค์คุณ คือองค์ฌานเป็นจิต ตั้งแต่ ปฐมฌาน ขึ้นไป ถึง ทุติยฌาน ตติยฌาน และ จตุตถฌาน อันเป็นธรรมเครื่องกาจัดกิเลสนิวรณ์เครื่องกั้นปัญญา ทำให้จิตใจผ่องใสควรแก่งาน คือการเจริญวิชชา ธรรมเครื่องดับอวิชชามูลรากฝ่ายเกิดทุกข์ทั้งปวง และการเจริญปัญญาจากการเห็นแจ้ง รู้แจ้งในพระสัจธรรมตามที่เป็นจริง นี้ชื่อว่าสัมมาสมาธิ หนึ่งในอริยมรรคมีองค์ 8

สรุปได้ว่า อธิจิตสิกขา หรือ สมาธิ เป็นการศึกษาที่ฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความมีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความสามารถของจิตเป็นการฝึกความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความกล้าหาญ ความขยันความอดทน ความมีสติ มีสมาธิ ด้านความสุข เป็นความปีติอิ่มใจ สดชื่นผ่องใส เรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพสมรรถภาพและสุขภาพของจิต

3. อธิปัญญาสิกขา

อธิปัญญาสิกขา คือ การปฏิบัติตนให้อยู่ใน อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา ในการดำรงตนให้ห่างไกลจากบาปธรรมทั้งปวง ประกอบด้วยความเพียร และปัญญารักษาตนดีแล้ว พึงอบรมตนให้ยิ่งขึ้นไปจึงเรียกว่า อธิปัญญาสิกขา

ก. ความหมายของปัญญา

คัมภีร์ต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น กล่าวถึงเรื่องของปัญญาไว้มากมาย ความหมายของปัญญาในพระไตรปิฎก ที่พระพุทธองค์ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ขุ.ม. (ไทย) 29/21/92. ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว กิริยาที่รู้ชัด ความวิจัย ความเลือกเฟ้น ความสอดส่องธรรมความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาดภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความค้นคิด ความใคร่ครวญ ปัญญาดุจแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง ปัญญาเครื่องเห็นแจ้ง ความรู้ดี ปัญญาดุจปฏัก ปัญญา ปัญญินทรีย์ปัญญาพละ ปัญญา ดุจศัสตรา ปัญญาดุจปราสาท ความสว่างคือ ปัญญา แสงสว่างคือ ปัญญา ปัญญาดุจดวงประทีป ปัญญาดุจดวงแก้ว ความไม่หลงงมงาย ความเลือกเฟ้นธรรม สัมมาทิฏฐิ นี้ชื่อว่าปัญญา นอกจากนี้ยังมีคำที่ใช้เรียกแทนปัญญา และมีความหมายในลักษณะเดียวกันกับความหมายข้างต้น ได้แก่ ธี ปัญญาเครื่องทรงจำ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551, หน้า 231) อธิบายให้เห็นถึงความหมายของปัญญาว่า “ความรู้ทั่ว, ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล, ความรู้เข้าใจชัดเจน, ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผลดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจงจัดสรร จัดการ, ความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามเป็นจริง”

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้แสดงความหมายของปัญญาไว้ว่า ปัญญาที่พึงเจริญ พึงยังประโยชน์ให้สำเร็จ คือวิปัสสนาญาณอันสัมปยุตด้วยกุศลจิตเป็นปัญญา

ข. การเกิดของปัญญา

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548, หน้า 754, อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 22-23)

ปัญญา ทำให้เกิดได้ 3 วิธี คือ

โดยการสดับตรับฟัง การศึกษาเล่าเรียน (สุตมยปัญญา)

โดยการคิดค้น การตรึกตรอง (จินตามยปัญญา)

โดยการอบรมจิต การเจริญภาวนา (ภาวนามยปัญญา)

ปัญญา ที่เป็นระดับ อธิปัญญา คือปัญญาอย่างสูง จัดเป็นสิกขาข้อหนึ่งใน สิกขา 3 หรือไตรสิกขา คือ อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา

ค. ประโยชน์ของปัญญา

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2549, หน้า 18-19, อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 23) การเข้าใจถึงเรื่องปัญญาเพื่อประโยชน์สุขที่ตามองเห็นหรือประโยชน์สุขในปัจจุบันควรทำความเข้าใจว่าประโยชน์สุขที่ตามองเห็นนั้นหมายถึงประโยชน์สุขในระดับต้นตามหลักความต้องการของมนุษย์ได้แก่ ปัจจัย 4 ซึ่งเป็นเรื่องของวัตถุหรือด้านรูปธรรมที่ประกอบไปด้วย (1) การมีสุขภาพที่ดีร่างกายที่แข็งแรงและสมบูรณ์ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยสุขสบายใช้การได้ดี (2) การมีทรัพย์สินเงินทอง การงานดำรงชีพด้วยอาชีพด้วยสุจริตเป็นฐานสามารถพึ่งตนเอง จัดหา

ใช้จ่ายและเก็บออม (3) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนมนุษย์สถานะทางสังคมเป็นที่ยอมรับมีกัลยาณมิตร (4) การมีครอบครัวที่สมบูรณ์และเป็นสุข (กรณี คฤหัสถ์)

นางเอื้อมอร ชลวร, (2553, หน้า 60, อ้างถึงใน พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน) (2560, หน้า 23) ประโยชน์ปัญญาระดับที่สองจึงมีความจำเป็น การพัฒนาปัญญาเพื่อให้ได้ประโยชน์ในขั้นนี้เป็นเรื่องของจิตใจที่ลึกซึ้งลงไป เรียกว่า ประโยชน์ที่เลยจากตามองเห็น (ด้านนามธรรม) หรือเลยไปข้างหน้าเห็นเป็นรูปธรรมต่อหน้าต่อตา เรียกว่า สัมปรายิกัถะ เช่น ความมีชีวิตทีมีคุณค่าเป็นประโยชน์ การที่เราได้ช่วยเหลือผู้อื่น ได้ทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์เมื่อใดที่นึกถึงขึ้นมา ว่าได้ทำชีวิตให้มีคุณค่าได้ใช้ชีวิต อย่างมีประโยชน์จะทำให้อิ่มใจและมีความสุขอีกแบบหนึ่ง

สรุปได้ว่า อธิปัญญาสิกขาหรือปัญญา เป็นการศึกษาที่พัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อที่มีเหตุผลความเห็นที่เข้าสู่แนวทางของความเป็นจริง การรู้จักหาความรู้ การรู้จักคิดพิจารณาการรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง การรู้ความจริงที่จะนำความรู้มาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องถูกวิธี

จากกล่าวข้างต้นมา ในไตรสิกขา ได้แสดงความหมายให้เห็นโดยร่วมแล้ว และในขณะเดียวกันได้แสดงบทบาทหน้าที่ของไตรสิกขาด้วย จึงสามารถนำเสนอตารางบทบาทหน้าที่ของไตรสิกขาให้เห็นชัดขึ้น ได้ดังนี้

2.2.5 องค์ประกอบของไตรสิกขา

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของไตรสิกขาไว้หลายประการดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546, หน้า 54) กล่าวว่าการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความถูกต้อง ดีงามทางกายและวาจานั้น บุคคลต้องปฏิบัติตามหลักที่เรียกว่าศีลพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วยแนว ปฏิบัติในการดำเนินชีวิต 3 ด้าน คือ ด้านสัมมาวาจา ด้านสัมมากัมมันตะและด้านสัมมาอาชีวะ ซึ่งแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก้

1.1 ละมุสาวาท เว้นการพูดเท็จ รวมถึงสัจจวาจา พูดคำจริง

1.2 ละปาสุณาวาจา เว้นการพูดส่อเสียด รวมถึงพูดคำสมานสามัคคี

1.3 ละผรุสวาจา เว้นการพูดคำหยาบ รวมถึงพูดคำอ่อนหวานสุภาพ

1.4 ละสัมผัปปลาปะ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ รวมถึงพูดคำที่มีประโยชน์

2. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่

2.1 ละปาณาติบาต เว้นการทำลายชีวิต รวมถึงการกระทำที่ช่วยเหลือเกื้อกูล

2.2 ละอทินนาทาน เว้นการเอาของของเขาที่เขามิได้ให้ (คู่อยู่ที่สัมมาอาชีวะหรือ ทาน)

2.3 ละกาเมสุมิจฉาจาร เว้นความประพฤติผิดในการ รวมถึงสันโดษ

3. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก้ ละมิจฉาชีพ เลี้ยงชีพด้วยสัมมาชีพ รวมถึงความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพสุจริต

การฝึกหัดศีลมี 2 ลักษณะคือ

1. การฝึกศีลที่อาศัยความเคยชินและศรัทธา เป็นวิธีที่เน้นหนักด้านระเบียบ วินัย โดยการฝึกปฏิบัติให้เกิดความคุ้นเคยและเคยชินเป็นนิสัย พร้อมกันนั้นก็สร้างเสริมศรัทธาโดยให้ กัลยาณมิตรแนะนำชักจูงให้เห็นว่าการประพฤติดีมีระเบียบวินัยเช่นนั้นมีประโยชน์หรือมีคุณค่า อย่างไร เมื่อพ้นจากขั้นประพฤติไปตามกรอบหรือตามบังคับ มาถึงขั้นเห็นคุณค่าใฝ่นิยมที่จะทำอย่างนั้น แล้วก็เข้าขั้นเป็นสัมมาทิฏฐิ การฝึกศีลที่อาศัยความเคยชินและศรัทธานี้ เป็นแนวทางหนึ่ง ในการพัฒนาวินัยในตนเองได้ การพัฒนาวินัยในตนเองโดยวิธีนี้ เป็นการพัฒนาที่อาศัยความเข้าใจ ในธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่าเมื่อได้ทำอะไรไปแล้ว 3-4 ครั้ง ก็จะเกิดความเคยชินในพฤติกรรมที่ทำ เมื่อเกิดความเคยชินแล้วก็กลายเป็นพฤติกรรมถาวรยากแก้การแก้ไขดังนั้นถ้าเรานำเสนอพฤติกรรม ที่ดีตั้งแต่ตอนเริ่มแรกของการเริ่มต้นชีวิต การเข้าสู่สังคม การเข้าสู่ชีวิตใหม่ บุคคลก็จะเกิดความ เคยชินเป็นพฤติกรรมที่ถาวรขึ้น เมื่อเกิดเป็นพฤติกรรมที่ถาวรก็ยากแก้การที่จะเปลี่ยนแปลงไปเป็น พฤติกรรมที่ไม่ดีได้ พฤติกรรมที่ไม่ดีจึงยากที่จะเข้ามาแทนที่พฤติกรรมที่ดีการเสริมสร้างวินัยโดย วิธีนี้ใช้ได้ผลดีกับเด็ก โดยเฉพาะเด็กเล็กๆ ที่ยังไม่มีพฤติกรรมเคยชินอะไรมาก่อน ถ้าพ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชนประพฤติตนอย่างมีระเบียบวินัย เด็กก็จะทำตามอย่างนั้น เกิดเป็น พฤติกรรมที่เคยชินโดยไม่รู้ตัว ถ้าเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวินัยก็จะกลายเป็นความมีวินัยขึ้น ภายในบุคคล ดังนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน คนในที่ทำงาน จึงเป็นตัวแบบที่สำคัญที่จะ เป็นต้นแบบพฤติกรรมให้กับสมาชิกใหม่ กล่าวคือ ถ้าพ่อแม่ผู้ปกครอง คนในชุมชน คนในที่ ทำงานเก่าประพฤติปฏิบัติอย่างไร สมาชิกใหม่ก็จะประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น ฉะนั้นถ้าพ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน คนในที่ทำงาน เป็นคนมีปัญญา มีสติสัมปชัญญะดี ควรรีบนำทาง พฤติกรรมที่พึงประสงค์ในตอนแรก ก็จะเกิดพฤติกรรมที่เคยชิน ถ้าเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับวินัย ก็จะกลายเป็นบุคคลที่มีวินัยในตนเอง ผู้ที่เป็นตัวอย่างหรือเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีงามก็คือ กัลยาณมิตร

ดังนั้นจะเห็นว่า ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมในการสร้างความมีวินัยด้านกัลยาณมิตร สามารถที่จะนำไปใช้ในการช่วยเสริมการพัฒนาความมีวินัยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิธีการสร้างวินัยโดยใช้ระบบสัมพันธ์ขององค์รวม (ระบบการฝึกที่เน้นการทำหน้าที่ร่วมกันของ ศีล สมาธิ ปัญญา) กัลยาณมิตรจะช่วยหนุนให้ระบบสัมพันธ์ขององค์รวมทำงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การฝึกศีลที่ใช้โยนิโสมนสิการกำกับ เป็นวิธีที่เน้นความเข้าใจในความหมายของการกระทำหรือการปฏิบัติ ผู้กระทำจะมีความมั่นใจการกระทำของตน เป็นการปฏิบัติอย่างมั่นใจด้วยปัญญา ทำให้เกิดความเข้าใจ เป็นสัมมาทิฏฐิเพิ่มพูนขึ้นอยู่เรื่อยไป พร้อมกันกับการฝึกศีลและปิดช่องที่กลายเป็นความประพฤติปฏิบัติศีลด้วยความงมงายที่เรียกว่า ลีลัพพตปรามาส การฝึกศีลวิธีนี้เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากใช้ได้เฉพาะกับคนที่มีสติปัญญาสูงจริงๆ จึงจะสามารถเข้าใจ ความหมายของการกระทำหรือการปฏิบัติศีลได้อย่างกระจ่างชัด

ในระบบของการฝึกอบรมของไตรสิกขา ศีลยังไม่ใช่ข้อปฏิบัติให้ถึงจุดหมาย สูงสุดโดยตัวของมันเอง แต่เป็นวิธีการเพื่อก้าวหน้าไปสู่ความเจริญขั้นต่อไป คือ สมาธิ ปัญญา หรือกล่าวได้ว่าการประพฤติในขั้นศีล มีวัตถุประสงค์เฉพาะ คือเพื่อเป็นฐานของสมาธิเมื่อมีจิตใจ สงบเป็นสมาธิแล้วก็เกิดการคล้องตัวในการที่จะใช้ปัญญาคิดหาเหตุผลและหาทางดำเนินการ สร้างสรรค์ความดีต่างๆ ให้ได้ผลในขั้นต่อไป

การนำองค์ประกอบด้านศีลมาเป็นแนวทางในการฝึกวินัยนั้น เป็นการนำมาใช้ในด้านพฤติกรรม โดยการสร้างพฤติกรรม เช่น การกำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องมีการ เรียนรู้ถึงวิธีปฏิบัติและได้ปฏิบัติจริงในสิ่งที่ฝึกอบรมด้านความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลาความ ซื่อสัตย์ และการเคารพในสิทธิของผู้อื่น ก็ต้องให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติตนให้ เป็นผู้มีลักษณะดังกล่าว มีการสำรวจตนเองถึงข้อบกพร้องและปฏิบัติการแก้ไขข้อบกพร้องพร้อม ทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์เหล่านี้

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2541, หน้า 35-37) ได้กล่าวสรุปไว้ดังนี้

1. ศีล คือ ความประพฤติดีทางกาย และวาจา ความเป็นปกติทางกาย วาจา เป็นเรื่องของการฝึกในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมที่เคยชิน เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีลก็คือวินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและการพัฒนามนุษย์เพราะว่าวินัยเป็นตัวจัดเตรียมชีวิต ให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนา โดยจัดระเบียบความเป็นอยู่การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกัน ในสังคมให้เหมาะกับการพัฒนาและเอื้อโอกาสในการที่จะพัฒนา เมื่อฝึกได้ผลจากคนมีพฤติกรรม เคยชินที่ดีตามวินัยนั้นแล้วก็เกิดเป็นศีล ดังนั้นโดยสรุป วินัยจะมาในรูปของการฝึกพฤติกรรม เคยชินที่ดี และการจัดสภาพแวดล้อมที่จะป้องกันไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่ดีแต่เอื้อต่อการมีพฤติกรรม ที่พึงประสงค์

2. สมาธิ คือความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดไม่ฟุ้งซ่านส่ายไป จิตตั้งมั่นในลักษณะที่พร้อมที่จะปฏิบัติงาน การฝึกอบรมสมาธิเป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก้การพัฒนาคุณสมบัติด้านต่างๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริง เบิกบานใจ ความสดชื่น ผ่องใส ความรู้สึกพอใจ

ประเภทของการเจริญสมาธิ ได้แบ่งประเภทของเจริญสมาธิไว้ 4 ประเภท

1. การเจริญสมาธิตามวิธีธรรมชาติ คือการปฏิบัติตามหลักการเกิดขึ้นของ สมาธิในกระบวนธรรมที่เป็นไปเองตามธรรมดาของธรรมชาติ สาระสำคัญของกระบวนธรรมนี้คือ กระทำสิ่งที่ดีงามอย่างใดอย่างหนึ่งให้เกิดปราโมทย์ขึ้น จากนั้นก็จะเกิดมีปิติ ซึ่งตามมาด้วยปัสสัทธิ ความสุข และสมาธิในที่สุด พูดเป็นคำไทยว่า เกิดความปลาบปลื้มบันเทิงใจ จากนั้นก็จะเกิดความอิ่มเอิบใจ ร่างกายผ่อนคลายสงบ จิตใจสบายมีความสงบ แล้วสมาธิก็จะเกิดขึ้นได้

2. การเจริญสมาธิตามหลักอิทธิบาท อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึง อิทธิฤทธิ์ (ความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่ายๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่าง คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และ วิมังสา (ความสอบสวนไตรีสวน) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียร เอาจิตฝักใฝ่ใช้ปัญญาสอบสวน สาระการสร้างสมาธิตามหลักอิทธิบาท ก็คือเอางาน สิ่งที่ทำ หรือจุดหมายที่ ต้องการเป็นอารมณ์ของจิต แล้วปลุกเร้าระดมฉันทะ วิริยะ จิตตะ หรือวิมังสา เข้าหนุนสมาธิก็ เกิดขึ้นและมีกำลังแข็งกล้า ช่วยให้ทำงานอย่างมีความสุขและบรรลุผลสำเร็จด้วยดี

3. การเจริญสมาธิอย่างเป็นแบบแผน เป็นวิธีการเจริญสมาธิที่ปฏิบัติกันอย่างเอาจริงเอาจังเป็นการเป็นงาน โดยมุ่งฝึกเฉพาะแต่ตัวสมาธิแท้ๆ ภายในขอบเขตที่โลกีย์ ทั้งหมด ซึ่งกำหนดวางกันไว้เป็นรูปแบบ โดยเริ่มจากการชำระศีลให้บริสุทธิ์เป็นเบื้องแรก แล้วจึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) ขจัดเครื่องผูกพันให้ใจพะวักพะวนห่วงกังวล ทำให้เกิดสมาธิได้ยาก เช่น การจัดการกับงานต่างๆ ที่คั่งค้างอยู่ให้เสร็จเรียบร้อยการรักษาอาการป่วยไข้ให้หายดีก่อนเป็นต้น

2) เข้าหากัลยาณมิตร คือ ครูอาจารย์ผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะที่จะให้ กรรมฐานกับตนได้ อันได้แก้ ผู้ที่ประกอบด้วยกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการ คือ น่ารัก น่าเคารพ น่าเจริญใจ รู้จักว่า รู้จักพูด ยอมให้พูดยอมให้ว่า แถลงเรื่องลึกซึ้งได้ และไม่ชักนำในเรื่องไม่ควร

3) รับเอากรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่งที่เหมาะกับจริยาของตน กรรมฐาน คือ สิ่งที่เอามาให้จิตกำหนด เป็นที่ตั้งของจิต ชักนำให้จิตแน่วแน่จนเกิดสมาธิมั่นคง

4) อยู่ในวัดที่อยู่อาศัย หรือสถานที่ปฏิบัติ ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อการเกิด สมาธิ และตัดข้อกังวลเกี่ยวกับร่างกาย เครื่องใช้ส่วนตัว

5) ปฏิบัติตามวิธีเจริญสมาธิกรรมฐานวิธีแต่ละประเภท มีรายละเอียดวิธี เจริญสมาธิแตกต่างกันไป ซึ่งพอสรุปเป็นหลักการทั่วไปอย่างกว้างๆ ได้ดังนี้ คือ

(1) บริกรรมภาวนา คือการเจริญสมาธิขั้นต้น ได้แก้การกำหนดถือเอาสิ่งที่ใช้เป็นอารมณ์กรรมฐาน เช่น เพ่งดวงกสิณ กำหนดลมหายใจเข้าออกที่กระทบปลายจมูก หรือนึกถึงพุทธคุณว่าอยู่ในใจ จนมองเห็นภาพสิ่งนั้นเกิดติดตา ติดใจ แม่นยำ จิตก็เป็นสมาธิขั้นต้นที่ เรียกว่า ขณิกสมาธิ

(2) อุปจารภาวนาคือการเอาจิตกำหนดภาพติดตาติดใจจากขั้นขณิกสมาธิ จนกระทั่งแน่วแน่สนิทในใจ นิวรณ์ก็สงบระงับ จิตก็ตั้งมั่นเป็นอุปจารสมาธิ

(3) อัปปนาภาวนา คือ การเจริญอุปจารสมาธิอย่างสม่ำเสมอ หรือการ พยายามรักษาภาพติดใจไว้ไม่ให้เลือนหายไปเสีย หลีกเลี่ยงสถานที่ บุคคล อาหาร และสิ่งต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม ไม่เกื้อกูล และรู้จักประคับประคองจิตให้พอดีจนเกิดเป็นอัปปนาสมาธิ

4. การเจริญสมาธิอย่างสามัญ หรือฝึกสมาธิโดยใช้สติเป็นตัวนำการฝึกสมาธิ ด้วยสติเป็นหลัก แยกได้เป็น 2 วิธีใหญ่ๆ คือ

1) การฝึกเพื่อใช้งานทางปัญญา หรือมุ่งประโยชน์ทางปัญญา คือใช้สติ ดึงกุมจิตอยู่กับอารมณ์แล้วปัญญาพิจารณา หรือรู้เข้าใจอารมณ์นั้น วิธีนี้สมาธิไม่ใช้ตัวเน้น แต่พลอยได้รับการฝึกไปด้วย เจริญไปด้วย พร้อมกับช่วยส่งเสริมการใช้ปัญญาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ด้วยการฝึกแบบนี้ได้แก้วิธีส่วนใหญ่ของสติปัฏฐาน เรียกได้ว่าเป็นวิธีเจริญสมาธิในชีวิตประจำวัน

2) การฝึกเพื่อสร้างสมาธิล้วนๆ หรือมุ่งลึกลงไปในทางสมาธิเพียงด้านเดียว ได้แก้การใช้สติคอยจับอารมณ์ไว้ให้จิตอยู่กับอารมณ์นั้นไม่คลาดจากกัน หรือตรึงจิตให้อยู่กับ อารมณ์ที่กำลังกำหนดนั้นเรื่อยไป เป็นวิธีการเน้นสมาธิโดยตรง

ระดับของสมาธิ ระดับของสมาธิแยกออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. สมาธิชั่วขณะ (Monentary Concentration) เป็นสมาธิขั้นต้นที่คนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และจะใช้เป็นจุดตั้งต้น ในการเจริญวิปัสสนาก็ได้

2. สมาธิเฉียดๆ หรือ สมาธิจวนจะแน่วแน่(Access Concentration) เป็นสมาธิขั้นระงับนิวรณ์ได้ ก่อนที่จะเข้าสู่ภาวะแห่งฌาน หรือสมาธิในบุพภาคแห่งอัปปานาสมาธิ

3. สมาธิแน่วแน่หรือ สมาธิที่แนบสนิท (Attainment Concentration) เป็น สมาธิระดับสูงสุด ซึ่งมีในฌานทั้งหลาย หรือว่าเป็นผลสำเร็จที่ต้องเจริญสมาธิ

ลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิ เป็นภาวะที่จิตมีคุณภาพ และสมรรถภาพดีที่สุด ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. แข็งแรง มีพลังมาก เปรียบเหมือนกระแสน้ำ ที่ถูกควบคุมให้ไหลพุ่งไปในทิศทางเดียว ย่อมมีกำลังแรงกว่าน้ำที่ถูกปล่อยให้ไหลกระจายออกไป

2. ราบเรียบ สงบซึ้ง เหมือนสระหรือบึงใหญ่ ที่มีน้ำนิ่ง ไม่มีลมพัดต้อง ไม่มีสิ่งรบกวนให้กระเพื่อมไหว

3. ใส กระจ่าง มองเห็นอะไรๆ ได้ชัด เหมือนน้ำสงบนิ่ง ไม่เป็นริ้วคลื่น และฝุ่นละอองที่มีตะกอน นอนก้นหมด

4. นุ่มนวล ควรแก้งาน หรือเหมาะแก้การใช้งาน เพราะไม่เครียด ไม่กระด่างไม่วุ่นไม่ขุ่นมัวไม่สับสน ไม่เร่าร้อน ไม่กระวนกระวายประโยชน์ของสมาธ

3. ปัญญา คือ ความรอบรู้ รู้ทั่วเข้าใจ ลึกซึ้งการนำองค์ประกอบด้านปัญญามาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างวินัยในตนเองนั้น ผู้วิจัยนำมาใช้ในด้านการคิด โดยเชื่อว่าการคิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเสริมสร้างวินัยในตนเอง การที่บุคคลจะมีวินัยในตนเองนั้น จะต้องมีความรู้ชัดถึงประโยชน์คุณค่าและความสำคัญของการมีวินัยที่ดีเห็นว่าวินัยเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิต

เจริญก้าวหน้าดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยในตนเอง จะต้องคำนึงถึงการให้ผู้เข้ารับ การฝึกได้มีโอกาสคิดพิจารณา จนเกิดความรู้ชัดในสิ่งที่ตนเองฝึก นอกจากนั้นเมื่อผู้เข้ารับการฝึกมองเห็นประโยชน์คุณค่า และความสำคัญของการฝึกแล้ว ยังก่อให้เกิดผลโดยอัตโนมัติต่อด้าน จิตใจและด้านพฤติกรรมให้ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปหลักไตรสิกขาประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านศีล การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ การประพฤติดี ถูกต้อง 2) ด้านสมาธิ การปฏิบัติด้วยจิตใจ มีสภาพจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง แน่วแน่ จิตอยู่กับงาน 3) ด้านปัญญา การปฏิบัติด้วยความรู้ ความสามารถรู้ เข้าใจเหตุผล เข้าใจความจริง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเมื่อพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบ สัจธรรมของชีวิต และวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ อันเป็นปัจจัยเกี่ยวเนื่องเป็นผลต่อความทุกข์ในชีวิตของมนุษย์ แล้วทรงเน้นเรื่องการเกิดทุกข์และการดับทุกข์เป็นสำคัญธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้ มิได้เป็นพียงหนทางปฏิบัติที่คนแต่ละคนจะพ้นทุกข์เท่านั้น หากแต่ยังช่วยให้สังคมพ้นจากความ ทุกข์ด้วย ทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์ทั้งสิ้นที่เรียกว่าอริยมรรคนั้นจัดออกมาเป็นการศึกษาอบรม หรือกระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาซึ่งก็คือไตรสิกขานั้นเป็นกระบวนการ ที่ครอบคลุมการพัฒนามนุษย์ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางกายและสังคม (ศีลสิกขา) การพัฒนาทางอารมณ์(จิตสิกขา) และการพัฒนาปัญญา (ปัญญาสิกขา) หลักไตรสิกขาจึงนำไปใช้ เป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ได้ในทุกๆ ด้าน

2.2.6 ประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร ตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้กลาวถึงประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขาผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546, หน้า 59) กล่าวว่าการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขามีคุณประโยชน์หลายประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ประโยชน์ที่เป็นจุดมุ่งหมาย หรืออุดมคติทางศาสนา คือ เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการปฏิบัติ เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุด อันได้แก่ ความหลุดพ้นจากกิเลส และทุกข์ทั้งปวง แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

1.1 สมาธิที่เป็นบาทฐานแห่งวิปัสสนา เป็นการเตรียมจิตให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้แจ้งสภาวธรรม ตามความเป็นจริง ซึ่งจะนำไปสู่วิชชา และวิมุตติในที่สุด

1.2 สมาธิเพื่อบรรลุที่จิตหลุดพ้นจากกิเลสชั่วคราว คือ การใช้กำลังสมาธิกดข่มทับกิเลสไว้

2. ประโยชน์ในด้านการสร้างความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัย คือการใช้สมาธิ ระดับฌานสมาบัติเป็นฐาน ทำให้เกิดฤทธิ์เดชต่างๆ เช่น หูทิพย์ ตาทิพย์ หายใจได้ระลึกชาติได้ เป็นต้น

3. ประโยชน์ในด้านสุขภาพจิต และการพัฒนาบุคลิกภาพ เช่น ทำให้เป็นผู้มีจิตใจและมีบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุภาพ นิ่มนวล สดชื่น ผ่องใส กระฉับกระเฉง

กระปรี้กระเปร่า เบิกบาน งามสง่า มีเมตตากรุณา มองดูรู้จักตนเอง และผู้อื่นตาม ความเป็นจริง เตรียมจิตให้อยู่ในสภาพพร้อม และง่ายแก่การปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ และ เสริมสร้างนิสัยที่ดีรู้จักทำใจให้สงบ มีความมั่นคงทางอารมณ์และมีภูมิคุ้มกันโรคทางจิต ประโยชน์ข้อนี้จะเพิ่มพูนยิ่งขึ้นในเมื่อจิตที่มีสมาธินั้นเป็นฐานปฏิบัติตามหาลักสติปัฏฐาน คือดำเนินชีวิตอย่างมีสติตามดูรู้ทันพฤติกรรมทางกาย วาจา ความรู้สึกนึกคิด และภาวะจิตของตน เป็นไปต่าง ๆ

4. ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น

4.1 ช่วยทำให้จิตใจผ่อนคลาย หายเครียด เกิดความสงบ หายกระวนกระวาย หยุดยั้งจากความกลัดกลุ้ม วิตกกังวล เป็นเครื่องพักผ่อนกาย ให้ใจสบาย และมีความสุข

4.2 เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การเล่าเรียน และการทำกิจทุกอย่าง เพราะจิตเป็นสมาธิ แน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำลังกระทำ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก ไม่เลื่อนลอย ย่อมช่วยให้เรียน ให้คิด ให้ทำงานได้ผลดีการงานก็เป็นไปโดยรอบคอบ ไม่ผิดพลาด และป้องกัน อุบัติเหตุได้ดี เพราะเมื่อมีสมาธิก็ย่อมมีสติกำกับอยู่ด้วย

4.3 ช่วยเสริมสุขภาพกาย และใช้แก้ไขโรคได้ ร่างกายกับจิตใจอาศัยกันและมีอิทธิพลต่อกัน เมื่อกายไม่สบาย จิตใจก็พลอยอ่อนแอ เศร้าหมองขุ่นมัว ครั้นเสียใจไม่มีกำลังใจ ก็ยิ่งซ้ำให้โรคทางกายนั้นทรุดหนักลงไปอีก แม้ในเวลาที่ร่างกายเป็นปกติ พอประสบเรื่องราวให้ เศร้าเสียใจรุนแรง ก็ล้มป่วยเจ็บไข้ไปได้ ส่วนผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งสมบูรณ์ เมื่อเจ็บป่วยกาย ก็ไม่ สบายอยู่แค่กายเท่านั้น จิตใจไม่พลอยป่วยไปด้วย ยิ่งกว่านั้นกลับใช้ใจที่สบาย มีกำลังจิตเข้มแข็งนั้น หันกลับมาส่งอิทธิพลบรรเทา หรือผ่อนเบาโรคทางกายได้อีกด้วย

สรุปการฝึกสมาธิมีผลให้เกิดความสงบแก่จิต แต่ในพระพุทธศาสนากล่าวว่าเป็นความสุขชนิดหนึ่ง ที่มีอาการคล้าย “หินทับหญ้า” คือทำให้จิตสงบระงับจากกิเลสเรื่องเศร้าหมองได้ชั่วคราว ซึ่งมักทำให้ผู้ฝึกติดใจ จะอยู่ในความสงบเพียงเท่านี้ไม่คิดใช้ประโยชน์จากความสงบให้นำไปสู่การพัฒนาปัญญาคือการใช้ความคิดพิจารณาสภาพความเป็นจริงของชีวิตให้ลึกซึ้งลงไปอีกอาการเช่นนี้เปรียบเสมือนหญ้าที่ถูกหินทับไว้ชั่วคราวเท่านั้น เมื่อใดที่ถอนเอาหินออกไปหญ้าก็ งอกงามได้อีก ผู้ที่อยู่ในสมาธิจะมีความสงบใจในขณะนั้น เมื่อเลิกจากการทำสมาธิต้องหันไป ประกอบการงานอื่นในขณะต่อมา จิตใจก็จะวุ่นวายเดือดร้อนตามสภาพเหตุการณ์แวดล้อม อีกเช่นเดิม ดังนั้นในการฝึกสมาธิเพื่อต้องการความสงบของจิตใจแล้วควรได้พัฒนาต่อไปถึงการ ฝึกอบรมปัญญาด้วย ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของการศึกษาที่สมบูรณ์ตามหลักไตรสิกขา

2.3 แนวคิดและทฤษฎีการบริหาร

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวคิดทฤษฎีการบริหาร ของนักวิชาการในประเทศและต่างประเทศมีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหาร ดังต่อไปนี้

2.3.1 ความหมายของการบริหาร (administration)

การบริหาร (administration) การบริหารเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการอย่างมีระเบียบและเป็นระบบคือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่ พึงเชื่อถือและเป็นประโยชน์ในการบริหาร การบริหารเป็นการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการเอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม

คำว่า “การบริหาร” (Administration) ใช้ในความหมายกว้างๆ เช่น การบริหารราชการ อีกคำหนึ่ง คือ “การจัดการ”(Management) ใช้แทนกันได้ คำว่า การบริหาร มีนักวิชาการทางการบริหารหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

วิโรจน์ สารรัตนะ (2546, หน้า 28-35) กล่าวถึง การบริหารว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การโดยอาศัยหลักการในการบริหารอย่างน้อย 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารการปกครองมีลักษณะแบบการจัดการการปกครอง (Governance) หรือ การบริหารการปกครองท้องถิ่น (Local Administration) อย่างน้อยประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการวางแผน (Planning)

การวางแผน หมายถึง กระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับช่วงเวลาข้างหน้า และกำหนดสิ่งที่จะกระทำเพื่อบรรลุผลในวัตถุประสงค์ดังกล่าว (สุธี ขวัญเงิน, 2559, หน้า 47)

การวางแผน หมายถึง ความพยายามที่เป็นระบบ เพื่อตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับอนาคตเพื่อให้องค์การบรรลุผลที่ปรารถนา (พยอม วงศ์สารศรี, 2552, หน้า 77)

การวางแผน หมายถึง เป็นการเลือกเป้าหมายและการพัฒนาวิธีการหรือกลยุทธ์ที่จะให้บรรลุตามเป้าหมาย (ฐาปนา ฉิ่นไพศาล, 2559, หน้า 4-2)

สรุปได้ว่าการวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการที่องค์การหรือหน่วยงานดำเนินการเพื่อให้ได้ผลที่ต้องการในอนาคต โดยการตัดสินใจล่วงหน้าในการเลือกวิธีทำงานที่ดีที่สุดและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ให้บรรลุผลตามที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด และเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถปรับปรุงแก้ไขได้อยู่เสมอ

การวางแผน ถือว่าเป็นกระบวนการที่องค์การดำเนินการเพื่อให้ได้ผลที่ต้องการในอนาคตโดยการตัดสินใจล่วงหน้าในการเลือกวิธีทำงานที่ดีที่สุดมีประสิทธิภาพมากที่สุดรวมทั้งการตก

ลงใจไว้เป็นการล่วงหน้าว่าจะทำอะไร จะทำอย่างไร จะทำเมื่อไหร่ และใครจะเป็นผู้กระทำ เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด การวางแผนช่วยให้การบริหารมีทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ช่วยให้การทำงานของบุคลากร มีการประสานงานซึ่งกันและกัน โดยมีแผนงานเป็นกรอบในการดำเนินงานช่วยให้เกิดการประหยัดในการใช้ ทรัพยากรทางการบริหาร เช่น คน เงิน วัสดุ และการจัดการ แทนที่จะต้องเสียเวลาดำเนินการไปโดยไม่มีทิศทางและไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การ ซึ่งจะทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรในการบริหาร นอกจากนี้แผนยังช่วยให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปโดยรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เพราะมีแผนเป็นแนวปฏิบัติงานให้เป็นแนวทางอยู่แล้วและแผนยังมีความสำคัญต่อการกำหนดมาตรฐานในการควบคุม เนื่องจากเกณฑ์ในการควบคุมนั้น จะถูกกำหนดขึ้นพร้อมกับการวางแผน

องค์ประกอบของการวางแผนที่สำคัญแบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ การกำหนดจุดหมายปลายทางที่ต้องการบรรลุ วิธีการ และกระบวนการทรัพยากร และค่าใช้จ่ายการนำแผนไป ปฏิบัติการประเมินผลแผน

โดยสรุป การวางแผน เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการการบริหาร การจัดการหากแผนที่วางไว้เหมาะสมมีเหตุผล การจัดการก็จะดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ การวางแผนเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่จะทำไว้ล่วงหน้า แผนที่จัดทำไว้ดีจะทำให้การทำงานประหยัดทั้งทุน คน เวลา และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ผู้บริหารได้มาก การทำแผนอาจจะทำเมื่อเริ่มงานใหม่ เมื่อต้องการปรับปรุงงาน หรือเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในองค์การ แผนที่ดีจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์การ ชัดเจนแน่นอน สามารถนำมาปฏิบัติได้และเหมาะสมกับสถานการณ์ ประโยชน์ของการวางแผน ช่วยป้องกันมิให้เกิดปัญหาสำคัญๆ เกิดขึ้นกับองค์การในอนาคตซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้ผู้บริหารมั่นใจในการตัดสินใจดำเนินงานที่ท้าทายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทันต่อเหตุการณ์ และยังเป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการควบคุมตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติ และผู้ปฏิบัติก็ทำงานด้วยความมั่นใจ เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่มีการทำงานซ้ำซ้อน เพราะมีการวางแผนเป็นกรอบของการทำงานช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ประหยัด และมีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพราะทุกคนเข้าใจจุดหมายปลายทางของการดำเนินงาน ตลอดจนวัตถุประสงค์ขององค์การเป็นอย่างดี ประเภทของการวางแผน จำแนกแผนตามระยะเวลา ได้แก่ แผนระยะสั้น แผนระยะปานกลาง และแผนระยะยาว จำแนกแผนตามระดับการบริหารประเทศ ได้แก่ แผนระดับชาติ แผนระดับภาค และแผนระดับท้องถิ่น จำแนกแผนตามระดับขององค์การ ได้แก่ แผนส่วนรวมหรือแผนแม่บท แผนสาขา แผนงานโครงการหรือแผนปฏิบัติกระบวนการของการวางแผนแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนคือขั้นที่ 1 การเตรียมก่อนการวางแผน ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหา ขั้นที่ 3 การกำหนดแผนงานและโครงการต่างๆ

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติตามแผน และขั้นที่ 5 การประเมินผล องค์ประกอบของการวางแผนที่สำคัญแบ่งเป็น 5 องค์ประกอบ คือ การกำหนดจุดหมายปลายทางที่ต้องการบรรลุ วิธีการ และกระบวนการทรัพยากร และค่าใช้จ่ายการนำแผนไปปฏิบัติการประเมินผลแผน ลักษณะของแผนที่ดีนั้นจะต้องมีความยืดหยุ่นหรือคล่องตัว สามารถปรับกลยุทธ์หรือวิธีปฏิบัติให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ ต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติช่วยลดความไม่แน่นอนซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคตต้องสนับสนุนเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ มีลักษณะ ชี้เฉพาะมากกว่ามีลักษณะกว้างต้องมีความต่อเนื่องในการปฏิบัติ มีลักษณะที่ประหยัด มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ที่สำคัญมากคือแผนขององค์การต้องมาจากการมีส่วนร่วมในการวางแผนของบุคลาทุกฝ่ายขององค์การ การวางแผนเป็นกระบวนการทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ รวมทั้งวิธีการและแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ไว้ล่วงหน้า ที่ทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยมีการวิเคราะห์โอกาสของความเป็นไปได้ และผลที่ได้จากกระบวนการวางแผน ทำให้เกิดแผนที่สามารถนำไปใช้ในการควบคุมการดำเนินงานต่อไป

2. ด้านการจัดองค์การ (Organizing)

องค์ประกอบของการจัดองค์การจะประกอบไปด้วย การแบ่งงานกันทำ (Division. of work) การจัดแผนกงาน (Departmentalization) การกระจายอำนาจหน้าที่ (Distribution of Authority) และการประสานงาน (Co-ordination) การจัดองค์การจะปรากฏขึ้นในรูปแผนภูมิองค์การที่เกิดจากการลากเส้นต่าง ๆ

การจัดองค์การแบบราชการ (Bureaucracy) ของ แมค วีเบอร์ (Max Weber) ได้เน้นให้เห็นถึงการจัดโครงการที่เป็นระเบียบ สาระสำคัญที่ แมค วีเบอร์ ได้เน้นก็คือ องค์การแบบราชการในอุดมคตินั้น จะต้องประกอบด้วย

1) จะต้องมีการแบ่งงานกันทำ โดยให้แต่ละคนปฏิบัติงานในสาขาที่ตนมีความชำนาญ

2) การยึดถืองานให้ยึดถือกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด เพื่อที่จะให้ได้มาตรฐานของงานเท่าเทียมกัน การยึดถือกฎเกณฑ์นี้จะช่วยขจัดพฤติกรรมที่บุคคลแตกต่างกันสามารถมาประสานงานกันได้

3) สายการบังคับบัญชาต้องชัดเจน โดยผู้บังคับบัญชามอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบลดหลั่นกันลงไป

4) บุคคลในองค์การต้องไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล โดยพยายามทำงานให้ดีที่สุดเพื่อเป้าหมายขององค์การ

5) การคัดเลือกบุคคล การว่าจ้าง ให้ขึ้นอยู่กับความสามารถ และการเลื่อนตำแหน่งให้คำนึงถึงการประสบความสำเร็จในการงานและอาวุโสด้วย

จุดอ่อนขององค์การแบบราชการก็คือ การเน้นที่องค์การโดยละเลยการพิจารณาถึงปัญหาของคน และเชื่อว่าการที่มีโครงสร้างที่รัดกุมแน่นอนจะช่วยให้บุคคลปรับพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการขององค์การได้

การจัดองค์การแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) ของเฟรดเดอริค เทย์เล่อร์ (Frederic Taylor) เป็นการจัดองค์การแบบนำเอาวิธีการศึกษาวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์และแก้ปัญหา เพื่อปรังปรุงประสิทธิภาพขององค์กรให้ดีขึ้น การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ได้เริ่มจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างงานและคนงาน โดยการใช้การทดลองเป็นเกณฑ์เพื่อหามาตรการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยที่คนงานจะถูกพิจารณาว่าต้องการทำงานเพื่อเศรษฐกิจด้านเดียว โดยละเลยการศึกษาถึงแรงจูงใจ อารมณ์ และความต้องการในสังคมของกลุ่มคนงาน เพราะเชื่อว่าเงินตัวเดียวจะล่อใจให้คนทำงานได้ดีที่สุด

การจำแนกองค์การโดยยึดโครงสร้าง (สมคิด บางโม, 2558, หน้า 29) แบ่งออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. องค์การแบบเป็นทางการ (formal organization) เป็นองค์การที่มีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นระเบียบแบบแผนแน่นอน การจัดตั้งมีกฎหมายรองรับ บางแห่งเรียกว่า องค์การรูปนัย ได้แก่ บริษัท มูลนิธิ หน่วยราชการ กรม โรงพยาบาล โรงเรียน ฯลฯ ซึ่งการศึกษาเรื่ององค์การและการจัดการจะเป็นการศึกษาในเรื่องขององค์การประเภทนี้ทั้งสิ้น

2. องค์การแบบไม่เป็นทางการ (informal organization) เป็นองค์การที่รวมกันหรือจัดตั้งขึ้นด้วยความพึงพอใจและมีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว ไม่มีการจัดระเบียบโครงสร้างภายในมีการรวมตัวกันอย่างง่ายๆ และเลิกล้มได้ง่าย องค์การแบบนี้เรียกว่า องค์การอรูปนัย หรือ องค์การนอกแบบ เช่น ชมรมต่างๆ หรือกลุ่มต่างๆ อาจเป็นการรวมกลุ่มกันตามความสมัครใจของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเนื่องมาจากรายได้ อาชีพ รสนิยม ศาสนา ประเพณี ตำแหน่งงาน ฯลฯ

แผนภูมิองค์การ (Organization charts) แผนภูมิองค์การ หรือผังโครงสร้างองค์การ หมายถึง แผนผังที่แสดงถึงกลุ่มตำแหน่งงาน ซึ่งรวมกลุ่มเป็นสายการบังคับบัญชา โดยมีการแบ่งกลุ่มแบ่งระดับ โครงสร้างองค์การที่มีการจัดขึ้นอย่างถูกต้อง โดยมีการจัดตำแหน่งชัดเจน มีสายการบังคับบัญชาที่แน่นอน และมีชื่อตำแหน่งระบุไว้ ก็จะช่วยให้ได้ข้อมูลการจัดการที่เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผังโครงสร้างองค์การเป็นเครื่องมือ ที่จะช่วยให้เข้าใจโครงสร้างขององค์การ อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ตลอดจนสายการบังคับบัญชาในองค์การนั้นๆ

อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) ในการจัดองค์การจะสามารถจัดการได้อย่างเหมาะสม เมื่อมีการแบ่งงานกันตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และทุกคนรู้จักงานและหน้าที่ของตน ปฏิบัติงานภายในขอบเขตที่องค์การมอบหมายมา แต่งานที่

ดำเนินการจะสามารถสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารที่มีอำนาจในการมอบหมายอำนาจหน้าที่นั้นจะต้องกำหนดความรับผิดชอบของบุคคลแต่ละคนในการปฏิบัติงานอีกด้วย

การมอบหมายงาน (Delegation) การมอบหมายงาน หมายถึง การกำหนดความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ (Assignment of Responsibility and Authority) โดยตัวผู้บังคับบัญชาให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา = การกระจายงานในหน้าที่, ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอำนาจในการตัดสินใจ (Authority) ภายในขอบเขตที่กำหนดให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาไปปฏิบัติ (ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์, 2543, หน้า 58)

ในการจัดองค์การจะเห็นได้ว่า ในการปฏิบัติงานในสายการบังคับบัญชาจะต้องมีการสั่งงานตามลำดับขั้นโดยมีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติ เพื่อให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ การมอบหมายงานมักจะมีความยุ่งยากในการปฏิบัติเพราะการตัดสินใจมอบหมายงานและอำนาจหน้าที่เป็นสิ่งที่ผู้บริหารชั้นสูงจะต้องปฏิบัติ และคัดเลือกบุคคลที่ตนคิดว่ามีความสามารถเข้ามาช่วยงาน การมอบหมายงานจะมีการมอบหมายงานตามลำดับขั้น เช่น จากประธานกรรมการไปยังผู้จัดการ หัวหน้าหน่วยงาน ฯลฯ

การปรับโครงสร้างองค์การ การปรับโครงสร้างองค์การเป็นการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการและระบบงานต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ก่อนที่จะเริ่มมีการปรับโครงสร้างองค์การ ผู้บริหารต้องวิเคราะห์ว่าองค์การ ประสบปัญหาอะไร และมีลักษณะการดำเนินธุรกิจเป็นอย่างไร ต้องทบทวนเรื่องวิสัยทัศน์ (Vision) ภารกิจ (Mission) และกลยุทธ์ต่างๆ ทั้งหมด เพื่อให้รู้ว่าบริษัทควรปรับโครงสร้างองค์การแบบใด

3. ด้านการนำ (Leading)

ความหมายของการนำ (Leading) การนำ คือ ความสามารถในการใช้ศิลปะจูงใจให้ผู้อื่นคิดตามหรือปฏิบัติตาม ส่วนความเป็นผู้นำ คือ กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม (Robbins and Coulter, 2003) การนำ เป็นความสัมพันธ์ของผู้นำและผู้ตาม ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร (Draft, 2003) คุณลักษณะผู้นำที่ดีตามที่ ท่าน ว.วชิรเมธี กล่าวถึงผู้นำที่ดี คือผู้ที่มีศักยภาพในการนำและคนอื่นอยากเดินตามกล้าคิดกล้าทำกล้านำกล้ารับผิดชอบ

การนำ (Leading) วิโรจน์ สารรัตนะ (2546, หน้า 151) กล่าวว่า ผู้นำ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความพยายามให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การนำ (Leading) เป็นการที่ผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) ในการ ชักจูงและส่งเสริมให้บุคคลผู้อื่นปฏิบัติตามที่ตนต้องการ ซึ่งต้องประกอบด้วย การจูงใจ ภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสารทางการบริหาร และการบริหารกลุ่ม โดยที่ผู้บริหารจะต้องจูงใจให้คนทุ่มเทแรงกายและแรงใจอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จขององค์การเท่าที่จะทำได้ สำหรับ

ภารดี อนันต์นาวี (2551, หน้า 77) กล่าวว่า ผู้นำเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของกลุ่มและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม โดยอาศัยอำนาจหน้าที่หรือการกระทำของตนในการชักจูงหรือชี้นำสมาชิกให้ปฏิบัติตาม

Stephen P. Robbins. (2003, pp. 9-10, 294) กล่าวว่า การเป็นผู้นำ คือ การเป็นผู้ให้คำแนะนำ และนิเทศ ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางแผนไว้ โดยพื้นฐานแล้วการเป็นผู้นำประกอบด้วย การนิเทศงาน การจูงใจ การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การติดต่อสื่อสาร และการขจัดความขัดแย้ง ดังนี้

การนิเทศงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนมีความจำเป็นและคาดหวังที่จะได้รับการนิเทศ ซึ่งการนิเทศเป็นการสังเกตการทำงานของบุคลากรและเงื่อนไขการทำงานต่างๆ เพื่อที่จะมั่นใจว่างานนั้นจะบรรลุเป้าหมายที่ขององค์การที่ได้ตั้งไว้

การจูงใจ เป็นเรื่องของความเต็มใจที่จะกระทำบางสิ่งบางอย่างซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับการตอบสนองความพอใจส่วนบุคคล

การนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ในฐานะที่เป็นผู้ที่มีบทบาทนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงผู้นำเป็นผู้ริเริ่มความคิด หรือจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่การเปลี่ยนแปลง Robbins, Stephen P. & Mary Coulter (2003, pp. 143-144) กล่าวถึงการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงว่า การเปลี่ยนแปลงอาจส่งผลกระทบทางลบ หรือแม้อาจจะกระทบในทางบวกต่อคนในองค์การ แต่เมื่อจะมีการเปลี่ยนแปลงทุกครั้งมักจะมีการต่อต้านเสมอ สาเหตุก็คือ การเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้เกิดความไม่ชัดเจนและความไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงนั้นทำให้เกิดสูญเสียผลประโยชน์หรือสูญเสียสภาพเดิม รวมทางความเชื่อที่ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นไม่สอดคล้องกับเป้าหมายและผลประโยชน์ขององค์การ ผู้บริหารสามารถลดการต่อต้านด้วยการให้ความรู้ ด้วยการสื่อสารให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบ ให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนรวมในการตัดสินใจ ให้ความสะดวก การสนับสนุนต่างๆ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เช่น การฝึกอบรม เป็นต้น

การติดต่อสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดสารและความเข้าใจสารที่ส่งออกมาอย่างถูกต้อง ตรงกัน

การขจัดความขัดแย้ง Robbins, Stephen P. & Mary Coulter (2003, pp. 167-174) Robbins (1998, pp. 362, 422-425) กล่าวว่า ความขัดแย้ง เกิดขึ้นเมื่อแต่ละคนมาพบกัน หรือรวมกลุ่มกัน ซึ่งอาจเพราะถูกมอบหมายงาน หรือมารวมกันด้วยจุดมุ่งหมายหรือผลประโยชน์ร่วมกันอย่างอื่น และเกิดความคิดความเห็นต่อการดำเนินงานของกลุ่ม รวมทั้งความขัดแย้งในพฤติกรรมของบุคคลและของผู้นำ ดังนั้นเมื่อบุคคลหลายๆ คนมารวมกลุ่มกันในการปฏิบัติงานใดๆ ก็ตาม ความขัดแย้งมักเกิดขึ้นได้เสมอ ความขัดแย้งเป็นเรื่องของความรู้สึกหรือการรับรู้ว่าเกิดความไม่เท่าเทียมกันหรือความไม่สอดคล้องกันของความคิด ความขัดแย้งอาจเกิดจาก การปฏิบัติงานและเป้าหมายของงาน หรืออาจเกิดจากความสัมพันธ์ส่วนบุคคล หรือความขัดแย้งเกิดจากความสัมพันธ์

ส่วนบุคคล ผู้บริหารมีหน้าบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์การ เพื่อให้องค์การบรรลุเป้าหมายขององค์การ

กล่าวโดยสรุป การนำ (Leading) เป็นการที่ผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) ในการชักจูงและส่งเสริมให้บุคคลผู้อื่นปฏิบัติตามที่ตนต้องการ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. ด้านการควบคุม (Controlling)

การควบคุม หมายถึง การตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนที่วางไว้และได้มาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่แล้วแนะนำปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนและมาตรฐานที่กำหนดไว้

การควบคุมงาน หมายถึง การกำกับดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนหรือแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ เป็นการติดตามสอดส่องการดำเนินงานไม่ให้เบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายที่ควรเป็น ดังนั้นหากเราต้องการควบคุมอะไร เราต้องกำหนด แผนงาน แนวปฏิบัติหรือเป้าหมายก่อนเสมอ ต้องมีเครื่องมือในการควบคุม เช่น ใช้เอกสารระเบียบปฏิบัติ ใช้แผนงาน Management program (ISO14001, OHSAS 18001) ต่างๆ ที่กำหนดกิจกรรมและกำหนดแล้วเสร็จ ใช้แผนผังแผนงาน (Quality Plan, Control Plan) ตารางกำหนด, flowchart, หรือโปรแกรมต่างๆ (GMP) การกำหนดหน้าที่ โดยการกำหนดว่าใครมีหน้าที่ต้องทำอะไร ไม่ว่าการทำงานนั้นหรือการควบคุมงานนั้น (JD, JS)

ปัญหาในการควบคุมงาน เกิดจากการจัดระบบงานไม่ดี ปัญหานี้เกิดจากการละเลยการจัดระบบงาน ไม่ว่า การกำหนดหน้าที่งานให้ชัดเจน กำหนดความถี่ในการควบคุมที่เหมาะสม ไม่มีระบบการติดต่อประสานงาน ไม่มีระบบบันทึกที่จำเป็น หัวหน้างานไม่เห็นความสำคัญ การควบคุมงานเป็นหน้าที่ของหัวหน้างาน ดังนั้นจึงส่งผลกระทบมากๆ หากหัวหน้างานควบคุมบ้าง ไม่ควบคุมบ้าง จะทำให้ผู้มีหน้าที่รองๆ ลงไปไม่เห็น ความสำคัญ ดังนั้นการกำหนดจุดควบคุม และระบบรายงานสมรรถนะต่างๆ มีความสำคัญกับองค์กรเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาการขาดแคลนเครื่องมือและเทคนิคในการควบคุมงาน เช่นการใช้ Software เครื่องมือวัด อัตโนมัติ การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติงานเป็นความเข้าใจหรือประสบการณ์ที่เกิดจากหัวหน้างานทำการควบคุมงานแบบ หยุมหยิม ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของงาน ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานจึงต่อต้านและไม่ให้ความร่วมมือ ปัญหาจากไม่มีหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการควบคุม การควบคุมงานอาจกลายเป็นความพอใจไม่พอใจของหัวหน้าหน่วยงาน เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์และมาตรฐานใดๆ บางอย่างเคร่งครัดแบบไม่มีเหตุผล บางเรื่องปล่อยปละละเลย

การควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงาน หรือโครงการ ที่กำหนดไว้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ตลอดจนเพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานและอุปสรรคข้อขัดข้องต่างๆ ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้เทคนิคต่างๆ หลายประการ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่าจะควบคุมในด้านใด ดังนี้

ด้านปริมาณงาน การควบคุมปริมาณงาน หมายถึง การควบคุมจำนวนชิ้นงานที่เจ้าหน้าที่ในแผนกต่างๆ จะต้องทำให้ได้ตามมาตรฐานเวลาที่กำหนดไว้ เทคนิคในการควบคุมปริมาณงานอาจใช้แผนภูมิแกนต์ (Gantt Chart) ซึ่งมีลักษณะเป็นแผนภูมิแท่งแสดงความสัมพันธ์ของงานกับเวลา สถิติของผลงาน การตรวจงาน

ด้านคุณภาพของงาน การควบคุมคุณภาพของงาน หมายถึง การควบคุมผลิตผลให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น รูปแบบ ส่วนประกอบ สีสัน และความสามารถในการทำงานหรือประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ แล้วแต่ประเภทของผลิตภัณฑ์ เทคนิคที่ใช้อาจเป็นการสุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ เทียบเคียงกับมาตรฐานที่ตั้งไว้ การเทียบเคียงอาจใช้วิธีการทางคณิตศาสตร์และสถิติเข้าช่วย หรือตรวจสอบชิ้นงานทุกชิ้นในกรณีที่เป็นผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่

ด้านเวลา การบริหารที่ดีจะต้องถือหลักประหยัดเวลาและรวดเร็ว ที่นิยมใช้กัน ได้แก่ การควบคุมการมาทำงานและเลิกงานโดยใช้เครื่องอัตโนมัติ ใช้การควบคุมงานแบบ Program Evaluation and Review Technique (PERT) และ Critical Path Method (CPM) ซึ่งเป็นเทคนิคการควบคุมโครงการให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด

ด้านค่าใช้จ่าย การควบคุมค่าใช้จ่ายเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะถ้าค่าใช้จ่ายน้อยลงเท่าใดย่อมหมายถึงทุนในการดำเนินการต่ำ สามารถสู้กับคู่แข่งขันได้ หรือต้นทุนสินค้าและบริการต่ำทำให้จำหน่ายได้มากและผลกำไรจะตามมา เทคนิคในการควบคุมค่าใช้จ่ายนิยมใช้การตั้งงบประมาณ โดยผู้บริหารจะจัดทำแผนงานและโครงการ การตั้งงบประมาณระบบพีพีบีเอส (PPBS) งบประมาณฐานศูนย์ การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน ระบบการควบคุมสินค้าคงคลัง ทรัพยากรที่มีใช้อย่างเกิดประโยชน์

ด้านกระบวนการทำงาน การควบคุมกระบวนการทำงานหรือกระบวนการผลิตจะช่วยให้ได้ผลทางด้านการควบคุมและค่าใช้จ่ายไปด้วย เทคนิคที่ใช้ ได้แก่ การวางแผนงานประจำวัน การกำหนดระยะเวลาการทำชิ้นงาน การผลิต การแจกจ่ายงานเพื่อดำเนินการปฏิบัติ และการติดตามผลการวิเคราะห์โครงข่ายการปฏิบัติงาน

โดยสรุป การควบคุมเป็นการตรวจสอบการดำเนินงาน ว่าได้เป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ พร้อมทั้งมีแนวทางแก้ไขเมื่อพบข้อบกพร่อง เพื่อให้องค์การบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ สิ่งสำคัญของการบริหาร ที่จะต้องควบคุมงาน ได้แก่ ปริมาณงาน คุณภาพของงาน ระยะเวลาที่ใช้ดำเนินงานและค่าใช้จ่าย ขั้นตอนของการควบคุมงานจะเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของงานให้ชัดเจน การกำหนดมาตรฐานต่างๆ ของงาน การวัดผลการปฏิบัติงาน การนำผลที่ได้จากการวัดมาเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ขั้นสุดท้ายคือการดำเนินการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ส่วนการควบคุมที่ดีมี 10 ประการ ได้แก่ การควบคุมต้องคำนึงถึงลักษณะและความต้องการของงาน การควบคุมจะต้องรายงานความคลาดเคลื่อนได้ทันที การควบคุมเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า การควบคุมจะต้องระบุว่า

ข้อผิดพลาดใดบ้างที่ควรยกเว้น วิธีการควบคุมมีการกำหนดเป้าหมาย การควบคุมมีลักษณะยืดหยุ่น การควบคุมต้องเป็นที่เข้าใจของผู้เกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย การควบคุมควรมีลักษณะประหยัด การควบคุมเฉพาะจุดสำคัญๆ ของระบบ และการควบคุมควรเน้นที่การแก้ไข มิใช่เป็นการค้นหาข้อผิดพลาด

เทคนิคที่ใช้ในการควบคุมงานมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและความมุ่งหมายของการควบคุม ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ การรายงานและการวิเคราะห์รายงาน การสังเกตการณ์หรือการตรวจงาน การตรวจสอบภายใน แผนภูมิแกนต์หรือแผนภูมิแท่ง การควบคุมงานแบบ PERT การควบคุมงานแบบ CPM การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน ระบบควบคุมสินค้าคงคลัง ระบบงบประมาณแบบดั้งเดิม งบประมาณฐานศูนย์ งบประมาณแบบเน้นผลงาน อย่างไรก็ตาม แม้ระบบการควบคุมจะส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารงานก็ตาม เมื่อกำหนดระบบการควบคุมขึ้นใช้ก็จะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคลากรในหน่วยงาน อาจได้รับการต่อต้านที่มาจากพนักงานหรือเป็นผลเสียต่อขวัญและกำลังใจของพนักงาน ผู้บริหารจะต้องระมัดระวังในเรื่องด้วย

ถนัด เดชทรัพย์ (2550, หน้า 19) การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็น ผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตวณะบุตร (2551, หน้า 78) การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับแต่บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคลและอาศัยทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2551, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของการบริหาร ไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การกระทำต่างๆ ที่มีผู้กระทำตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันทำเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้กระบวนการทำอย่างมีระเบียบ ทรัพยากร และเทคนิค ต่างๆที่เหมาะสม

จันทรานี สงวนนาม (2551, หน้า 57) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งพร้อมด้วยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ เครื่องมือต่างๆ งบประมาณ และ เทคโนโลยี เพื่อที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

ภารดี อนันต์นาวี (2552, หน้า 1) กล่าวถึงความหมายของการบริหารว่า หมายถึง กิจกรรมของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีการร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน

วิโรจน์ สารรัตนะ (2555, หน้า 1) ให้ความหมายของ การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหน้าที่ในการบริหาร ได้แก่ (planning) การจัดองค์กร (organizing) การชี้นำ (leading) และการควบคุมองค์กร (controlling)

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2555, ออนไลน์) สรุปไว้ว่า การบริหารบางครั้งเรียกว่าการบริหารจัดการหมายถึงการดำเนินงาน การปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงานโดยครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ที่เรียกว่า “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร”ที่เรียกว่า แพ็มส์-โพสคอร์บ (PAMS –POSDCORB) ได้แก่ การบริหารนโยบาย (policy) การบริหารอำนาจหน้าที่ (authority) การบริหารคุณธรรม (morality) การบริหารเกี่ยวกับสังคม (society) การวางแผน (planning) การจัดองค์การ(organizing) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (staffing) การอำนวยการ (directing) การประสานงาน (coordinating) การรายงาน (reporting) และการงบประมาณ (budgeting)

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2557, หน้า 65) การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆ อย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนอย่างมีระบบ และให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม

ศิริ ถือาสนา (2557, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า เป็นกิจกรรมของกลุ่มตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อได้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์จัดการกระบวนการบริหารหรือหน้าที่การบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน (planning) การจัดองค์การ (organizing) การจัดคณะทำงาน (staffing) การอำนวยการ (directing) การประสานงาน(coordinating) การรายงาน (reporting) และการงบประมาณ (budgeting)

Drucker, P.F. (1993, p. 45) สรุปไว้ว่า การบริหารคือศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่างๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์กรที่กล่าวนั้นทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์กรที่เข้ามาร่วมกันทำงานในองค์กร ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่นๆ เครื่องจักร อุปกรณ์วัตถุดิบ เงินทุนรวมทั้งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่าย และตอบสนองความพอใจให้กับสังคม

จากการที่กล่าวมา โดยสรุป “การบริหาร” เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการทำให้สิ่งต่างๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ หมายความว่าผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติแต่ใช้ศาสตร์เป็นองค์ความรู้ แนวคิด และศิลปะหรือกระบวนการทำให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดหมายขององค์การ หรือตรงตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

2.3.2 ความสำคัญของการบริหาร

สมพงษ์ เกษมสิน (2548, หน้า 11–15) ความสำคัญของการบริหารที่ดีที่จะก่อให้เกิดสิ่ง ต่อไปนี้

1. คุณค่าในด้านการประหยัดการบริหารจะช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน เวลา วัสดุ อุปกรณ์ได้อย่างประหยัด การบริหารจะช่วยทำให้การทานเกิดผลงานที่คุ้มค่ากับการการลงทุนหรือทรัพยากรที่ใช้ไป ก่อให้เกิดความพึงพอใจในผลงานที่ได้รับตามความปรารถนาในงานนั้นด้วย

2. คุณค่าในด้านประสิทธิภาพ การบริหารจะช่วยทำให้การทำงานเกิดผลงานที่คุ้มค่ากับการลงทุนหรือทรัพยากรที่ใช้ไปก่อให้เกิดความพึงพอใจในผลงานที่ได้รับตามความปรารถนาในงานนั้นด้วย

3. คุณค่าในด้านประสิทธิผล การบริหารงานจะก่อให้เกิดประสิทธิผลของงานมุ่งหมายถึง การทำงานที่สำเร็จลุล่วงดังประสงค์หรือคาดหมายไว้เป็นหลัก

4. คุณค่าในด้านความเป็นธรรม การบริหารเป็นการดำเนินงานด้วยความเป็นธรรมอย่างทั่วหน้าและทั่วถึง ปราศจากากรเลือกที่รักมักที่ชังโดยไม่ได้เลือกแบ่งแยกวรรณะเชื้อชาติและศาสนา

5. คุณค่าในความซื่อสัตย์ ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนและธรรมเนียม การกระทำโดยชอบย่อมก่อให้เกิดความมีเกียรติเกิดความมั่นคงเป็นที่น่ายกย่องสรรเสริญ ดังนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่าความสำคัญของการบริหารจะต้องกำหนดต้องกำหนดแบบแผน วิธีการดำเนินงาน มีการนิเทศติดตามและประเมินผล

ดังนั้นสรุปได้ว่า การบริหารมีความสำคัญต่อการทำงานขององค์การ ซึ่งการบริหารที่มีความพร้อมมีการกำหนดแบบแผนที่ชัดเจน ย่อมนำองค์การสู่ความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายของการทำงาน

2.3.3 หลักการบริหาร

การปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการบริหารเพื่อบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปี ค.ศ. 1916 **(Fayo, 1916, อ้างถึงในดำรง วัฒนา, 2545, หน้า 9)** เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องการจัดการและจัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อ Administration Industrielle et General leb เป็นภาษาฝรั่งเศสโดยฟาโยเห็นว่าหลักในการจัดการนั้นควรยืดหยุ่นและสามารถปรับไปตามตัวแปรต่างๆ เขาได้กำหนดหลักการสำหรับผู้บริหารไว้ 14 ประการคือ

1. การแบ่งงานกันทำ (division of work) เป็นการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

2. อำนาจสั่งการ (authority) เป็นอำนาจสั่งการซึ่งเป็นอำนาจอันชอบธรรมของบรรดาผู้ที่มีตำแหน่งเพื่อสามารถที่จะออกคำสั่งในการทำงานได้โดยผู้ออกคำสั่งต้องมีความรับผิดชอบต่อคำสั่งในการทำงานได้

3. ระเบียบวินัย (discipline) เป็นระเบียบวินัยที่คนในองค์การต้องเคารพและยอมรับเพื่อสร้างสถานภาพงานที่เป็นระเบียบและเรียบร้อย

4. หลักการ “สั่งการโดยคนๆ เดียว” (unity of command) เป็นหลักการซึ่งคุ้นเคยในชื่อของหลัก “เอกภาพในการบังคับบัญชา” ลูกน้องจะต้องฟังคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาโดยตรงรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานก็จะต้องรายงานกับผู้บังคับบัญชาโดยตรง

5. การมีทิศทาง (unity of direction) คือการมีทิศทางหรือเป้าหมายเดียวกันโดยแต่ละกลุ่มงานย่อย (กอง, แผนก, ฝ่าย) ในองค์การที่มีกิจกรรมแตกย่อยออกมา

6. ประโยชน์ส่วนรวม (subordination of interests to the general interests) เป็นประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน

7. หลักการตอบแทน (remuneration) เป็นหลักการตอบแทนการทำงานซึ่งถือเป็นแนวทางที่คนงานจะต้องได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรม

8. หลักการรวมอำนาจ (centralization) เป็นหลักการรวมอำนาจหมายถึงระดับมากน้อยที่ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์ซึ่งฟาโย (Fayol) เห็นว่าการใช้อำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจควรกระทำที่สายการบังคับบัญชาระดับสูงที่สุดที่เป็นไปได้ในสถานการณ์ นั้น ๆ

9. การมีสายการบังคับบัญชา (scalar Chain) เป็นการมีสายการบังคับบัญชาซึ่งเป็นเสมือนห่วงโซ่หรือเส้นทางของคำสั่งและติดต่อสื่อสารใดๆ ระหว่างหัวหน้ากับลูกน้องในแต่ละสายงานภายใต้โครงสร้างของแต่ละองค์การ

10. การจัดระเบียบ (order) เป็นการจัดระเบียบหรือการจัดให้คนตลอดจนวัตถุสิ่งของได้อยู่ในที่ที่ควรอยู่นั่นคือใช้คนให้เหมาะกับงานจัดสถานที่ทำงานให้เป็นระเบียบและมีระเบียบเกี่ยวกับงานพัสดุ

11. ความเที่ยงธรรม (equity) เป็นความเที่ยงธรรมที่ฟาโย (Fayol) กล่าวถึงหลักข้อนี้ว่านักบริหารควรมีทั้งความยุติธรรม (justice) และความโอบอ้อมอารี (kindliness)

12. หลักความมั่นคงในตำแหน่งงานของบุคลากร (stability of tenure of personal) เป็นหลักความมั่นคงในตำแหน่งงานของบุคคลกรเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนบุคลากรพัฒนานักบริหาร

13. ความคิดริเริ่ม (initiative) เป็นความคิดริเริ่มหมายถึงพลังที่จะคิดให้เกิดแผนงานแล้วทำต่อไปจนสำเร็จจะเกิดได้ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติงานได้รับการจูงใจและมีความพึงพอใจในงาน

14. สามัคคีคือพลัง (esprit de corps) เป็นภาษิตที่ว่าสามัคคีคือพลัง หมายถึง การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมอันจะทาให้เกิดความกลมเกลียวและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์การ

Gulick Luther (1937, p 78) ให้ความสำคัญของการควบคุม การสั่งการการประสานงานจะต้องสร้างสร้าง ขอบข่ายการควบคุม (Span of control) ให้มีประสิทธิภาพต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ประกอบ เช่น จำนวนที่เป็นหัวหน้า จำนวนที่เป็นลูกน้อง ความสามารถเฉพาะตัวของหัวหน้าลักษณะเฉพาะของงานที่ทำและเสถียรภาพขององค์การอีกสิ่งหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงในการบริหารจัดการองค์กรคือ เอกภาพการควบคุม (unity of command) องค์การที่ดีต้องสามารถสร้างโครงสร้างอำนาจภายในองค์การในลักษณะที่มีหัวหน้าฝ่ายบริหารบริหารควบคุมและประสานงานต่างๆ แต่เพียงผู้เดียวองค์การเกิดขึ้นมาเพราะเพราะมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันได้ช่วยกันแบ่งงานกันทำตามความชำนาญของแต่ละคนซึ่งเป็นการประหยัดเวลาและแรงงานในการทำงานอย่างยิ่ง เมื่อสังคมขยายตัว ลักษณะการแบ่งงานกันทำจะสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จนในที่สุดจำเป็นต้องสร้างกลไกหรือโครงสร้างบางประการเพื่อผูกโยง ประสานหน่วยงานแต่ละหน่วย (Work unit) เข้าด้วยกัน หัวใจทฤษฎีเกี่ยวกับองค์การจึงเป็นเรื่องของความพยายามจัดโครงสร้างการประสานงานระหว่างหน่วยทำงานย่อยให้มีประสิทธิภาพ หลักในการประสานงานหน่วยทำงานย่อยมีอยู่สองวิธีที่ต้องใช้ควบคู่กันไป คือ วิธีแรกเรียกว่า การประสานงาน โดยการสร้างกลไกในความควบคุมภายในองค์การ หมายถึง การจัดตั้งโครงสร้างอำนาจ (Structure of authority) : ซึ่งประกอบด้วยสายการบังคับบัญชาระหว่างหัวหน้าและลูกน้อง เป็นลำดับชั้น เชื่อมโยงจากยอดถึงของโครงสร้างอำนาจโดยให้คนในแต่ละขั้นของโครงสร้างดังกล่าวแบ่งงานกัน ทำเป็นหน่วยงาน วิธีที่สอง เรียกว่าการประสานงานโดยการผูกมัดทางใจ ทำให้คนที่มาร่วมกันทำงานมีพลังจิต ตั้งใจประกอบการงานเต็มความสามารถและทำด้วยความกระตือรือร้น บรรยากาศในการทำงานดังกล่าวจะสร้างขึ้นมาได้ต้องอาศัยความสามารถของผู้นำ (Leadership) กิจกรรม 7 ประการมีดังนี้

P คือ การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดเป้าหมายขององค์การว่าควรทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อะไรและจะดำเนินการอย่างไร

O คือ การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดตั้งโครงสร้างอำนาจอย่างเป็นทางการภายในองค์การเพื่อประสานงานหน่วยทำงานย่อยต่างๆ ให้สามารถบรรลุเป้าหมายของ องค์การได้

D คือ การสั่งการ (Directing) หมายถึง การที่หัวหน้าฝ่ายบริหารมีหน้าที่ต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา โดยพยายามนำเอาการตัดสินใจดังกล่าวมาเปลี่ยนเป็นคำสั่งคำแนะนำ นอกจากนี้ยังหมายถึงการที่หัวหน้าฝ่ายบริหารต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำขององค์การ

S คือ การบรรจุ (Staffing) หมายถึง หน้าที่ด้านบริหารงานบุคคลเพื่อฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และจัดเตรียมบรรยากาศในการทำงานที่ดีไว้

CO คือ การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง หน้าที่สำคัญต่างๆ ในการประสานส่วนต่าง ๆ ของงานให้เข้ากันอย่างดี

R คือ การรายงาน (Reporting) หมายถึงการรายงานความเคลื่อนไหวต่างๆ ในองค์การให้ทุกฝ่ายทราบ ทั้งนี้อาจใช้วิธีการต่างๆ เช่น การวิจัยตรวจสอบ

B คือ การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึงหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณในรูปของการวางแผนและการควบคุมด้านการเงินการบัญชี

2.3.4 ทฤษฎีการบริหารจัดการ

Peter Drucker (1909-2005) เป็นนักคิดที่บุกเบิกแนวคิดด้านการบริหารจัดการขององค์กรธุรกิจสมัยใหม่ ดรักเกอร์มีแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการองค์กรที่แตกต่างอย่างมาก จากนักคิดด้านการบริหารรุ่นใหม่ๆ ที่การนำเสนอแนวคิดการบริหารธุรกิจ จะมีหลักวิชาการรองรับและมีวิธีคิดที่เป็นระบบแบบแผน แต่แนวคิดที่เป็นจุดเด่นของดรักเกอร์คือ ความพยายามที่จะเข้าใจความซับซ้อนต่างๆ ของสังคม และพยายามถอดสรุปสิ่งที่เข้าใจออกมาเป็นแนวคิดที่ได้มาจากประสบการณ์ด้านการปฏิบัติ ทฤษฎีการบริหารจัดการของ ประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดหน้าที่การงานที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยกำหนดว่าจะดำเนินการอย่างไรและดำเนินการเมื่อไร เพื่อให้สำเร็จตามแผนที่วางไว้ การวางแผนต้องครอบคลุมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการมอบหมายงานให้บุคลากรในแผนกหรือฝ่ายได้ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่วางไว้ เมื่อแผนกหรือฝ่ายประสบความสำเร็จก็จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จไปด้วย

3. การนำ (Leading) เป็นการจูงใจ การชักนำ การกระตุ้นและชี้ทิศทางให้ดำเนินไปสู่การบรรลุเป้าหมาย โดยการเพิ่มผลผลิตและเน้นมนุษยสัมพันธ์ทำเกิดระดับผลผลิตในระยะยาวที่สูงกว่าภาวะงาน เพราะคนมักไม่ค่อยชอบภาวะงาน

4. การควบคุม (Controlling) เป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหาร ที่จะต้อง รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลดำเนินงาน เปรียบเทียบผลงานปัจจุบันกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ ทำการตัดสินใจไปตามเกณฑ์หรือไม่

Luther Gulick (1937) เชื่อว่า POSDCoRB คือ หลักในการบริหารจัดการองค์กรที่ใช้กันทั้งในภาครัฐ และ เอกชน ที่ผู้มีอำนาจบริหารมีหน้าที่ และ บทบาทการบริหารอยู่ 7 ประการ คือ

P- Planning หมายถึง การวางแผน ได้แก่ การจัดวางโครงการและแผนงานต่างๆ ขึ้นมาไว้ล่วงหน้า

O-Organizing หมายถึง การจัดองค์การ ได้แก่ การแบ่งงาน การกำหนดส่วนงาน โครงสร้างขององค์การ การกำหนดตำแหน่งงานต่างๆ พร้อมกับอำนาจหน้าที่

S-Staffing หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์การ นับตั้งแต่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคคล การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เงินเดือน การโยกย้าย การพัฒนาบุคคลในองค์การเรื่อยไปจนกระทั่งการให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง

D-Directing หมายถึง การอำนวยงาน ได้แก่การทำหน้าที่ในการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการ การออกคำสั่ง มอบหมายภารกิจการงานไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หลังจากนั้นต้องใช้ภาวะของการเป็นผู้นำในการกระตุ้นจูงใจคนให้ยอมรับในผู้บริหาร

Co- Coordinating หมายถึง การประสานงาน ได้แก่ การทำหน้าที่ในการประสานกิจกรรมต่างๆ ที่ได้มีการแบ่งแยกออกไปเป็นส่วนงานย่อยๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถทำงานประสานสอดคล้องกัน และมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

R- Reporting หมายถึง การรายงาน ได้แก่การทำหน้าที่ในการรับฟังรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคคลและหน่วยงานที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้รายงานมา การรายงานถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบและควบคุมงานด้วย

B- Budgeting หมายถึง การงบประมาณ ได้แก่ หน้าที่ที่เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ การจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงินและการตรวจสอบควบคุมด้านการเงิน การบัญชีของหน่วยงานนั่นเอง

Barnard, Chester L. (1972, p. 47) การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่ร่วมปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน Barnard Chester L. (1972) เขียนหนังสือชื่อ The Functions of The Executive เกี่ยวกับงานในหน้าที่ของผู้บริหารโดยให้ความสำคัญต่อบุคคล ระบบของความร่วมมือองค์การ และเป้าหมาย ขององค์การ กับความต้องการของบุคคลในองค์การต้องสมดุลกัน (ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ โตวณะบุตร, 2551, หน้า 95)

แนวคิดของ Barnard Chester L. (1972, p. 51) ให้ความสำคัญของการจัดระบบสื่อสารภายในองค์การ ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา และอิทธิพลขององค์การที่ไม่เป็นทางการ โดยได้เสนอทฤษฎีการให้ความร่วมมือของบาร์นาร์ด (Barnard’s Theory of Compliance) และให้ความสำคัญกับเรื่อง “การจูงใจ (Motivation)” ในการดำเนินการและความร่วมมือในองค์การ โดยพิจารณาหลักพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1) ความเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือ
2) การยินยอม
3) ความชัดเจนต่อแนวทางปฏิบัติ
4) การจูงใจ

นอกจากนี้ Barnard Chester L. (1972, p. 78) เสนอให้องค์การมีลักษณะเป็นระบบเปิด คือติดต่อและสนใจสภาวะแวดล้อมภายนอกองค์การ ให้แยกประสิทธิภาพและประสิทธิผลออกจากกันอย่างชัดเจน สมาชิกในองค์การไม่ได้หวังเพียงแค่ด้านการเงินอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังหวังสิ่ง

อื่นๆ อีกด้วย เช่นการได้รับการยอรับนับถือ การมีส่วนร่วม ศักดิ์ศรีเป็นต้น มีการประสานความร่วมมือกันภายในองค์การมากขึ้น รวมทั้งการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์การอย่างไม่เป็นทางการจะมีส่วนช่วยในการเติบโตขององค์การด้วย นอกจากนี้บาร์นาร์ด ยังเสนอถึงเรื่องการมีศีลธรรมของผู้บริหารว่าจะ มีผลต่อการบริหารงานในองค์การด้วย

กล่าวโดยสรุป Barnard Chester L. (1972, p. 95) เสนอให้องค์การมีลักษณะเป็นระบบเปิดคือติดต่อและสนใจสภาวะแวดล้อมภายนอกองค์การ มีการประสานความร่วมมือกันภายในองค์การมากขึ้น รวมทั้งการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์การอย่างไม่เป็นทางการจะมีส่วนช่วยในการเติบโตขององค์การ

Herbert A. Simon (1980, p. 77) ได้เปลี่ยนข้อสมมติฐานทฤษฎีการตัดสินใจใหม่โดยมีข้อสมมติฐานว่ากลุ่มบุคคลที่ร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินงานของธุรกิจ ซึ่งขีดความสามารถในการดำเนินการอย่างมีเหตุมีผล มีขอบเขตจำกัดอันเนื่องมาจากการขาดความรู้ในผลที่ตามมาภายหลังการตัดสินใจ และที่มาจากขีดความสามารถของบุคคลและกลุ่มบุคคลเมื่อบุคคลกลุ่มดังกล่าวไม่สามารถที่จะเลือกดำเนินการในทางที่ดีที่สุดได้ ก็จำเป็นจะต้องพอใจกับทางเลือกที่เห็นว่าพอจะรับได้ ดังนั้นบริษัทหรือองค์การเอกชน จึงมิได้มุ่งแสวงหาผลกำไรสูงสุด แต่จะค้นหาทางออกที่พอจะรับได้ในปัญหาที่รุ่นแรงซึ่งต้องเผชิญ ซึ่งการนี้อาจจะหมายถึงว่า จะมีเป้าหมายในการดำเนินงานหลายประการที่ขัดแย้งกันอยู่ แต่จะต้องให้บรรลุถึงในขณะเดียวกัน แต่ละบุคคลที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการธุรกิจได้พยายามที่จะค้นหาทางออกที่พอใจสำหรับปัญหาต่างๆ โดยการนั้นก็ได้นำเอาการแก้ไขปัญหาของบุคคลอื่นๆ มาพิจารณาร่วมด้วย

ทฤษฎีและข้อสังเกตของไซมอนอันเกี่ยวกับการตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ขององค์การสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระบบ และในเทคนิคของการวางแผนธุรกิจ การจัดสรรงบประมาณและการควบคุมดูแลซึ่งดำเนินการกันอยู่ในธุรกิจสมัยปัจจุบัน ตลอดจนในการบริหาร รัฐกิจด้วย ทฤษฎีของ Herbert A. Simon (1980) นี้ อาจจะไม่หรูหรา อีกทั้งไม่สู้จะเข้ากับการวิเคราะห์เศรษฐกิจเป็นส่วนรวมมากเท่ากับทฤษฎีผลกำไรสูงสุดที่รู้จักกันมาแต่ดั้งเดิม แต่ก็เป็นทฤษฎีที่เปิดกว้างมากกว่าสำหรับความเข้าใจ และการพยากรณ์สถานการณ์ต่างๆ เช่น ในกรณีการปรับเปลี่ยนกลวิธีในการตลาดภายใต้ภาวการณ์แข่งขัน การเลือกซื้อหลักทรัพย์เพื่อเป็นการลงทุน และการเลือกประเทศที่จะไปลงทุน เหล่านี้เป็นต้นงานวิจัยทางเศรษฐศาสตร์ธุรกิจและการบริหารจัดการสมัยใหม่ ส่วนใหญ่จะอาศัยแนวความคิดของ Herbert A. Simon (1980)

Herbert A. Simon (1980, p. 89) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรม ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน แนวคิดการบริหารแบบระบบโดยได้มองบริษัทหรือองค์กรทางธุรกิจเป็นระบบที่อาจปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ ทั้งที่เป็นกายภาพ บุคคล

และสังคมซึ่งประกบเข้าด้วยกันด้วยเครือข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และโดยความเต็มใจของบรรดาสมาชิกในองค์กรที่จะร่วมมือกันดำเนินงานไปสู่เป้าหมายอันเดียวกัน ประเด็นที่ถือว่าเป็นของใหม่ในความคิดของไซมอนที่เด่นชัดที่สุดก็คือ การที่ปฏิเสธข้อสมมติฐานของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมว่า กิจการธุรกิจหมายถึงผู้ประกอบการที่เป็นสัพพัญญู มีเหตุมีผลและมุ่งแสวงหาผลกำไรสูงสุด

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวความคิดของ Herbert A. Simon (1980) ให้ความสำคัญกับการใช้เหตุผล โดยสร้างทฤษฎีการตัดสินใจการใช้เหตุผลอย่างมีขอบเขตจำกัด จัดลำดับเป้าหมายตามลำดับความสำคัญ จากนั้นจึงมีการเปรียบเทียบ มีการเสนอทางเลือกหลายทางที่เป็นไปได้ รวมทั้งผลของทางเลือกด้วย

Sergiovanni (1980, p. 63) การบริหารคือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

Carroll and Gillen (1987, p. 87) ให้ความหมายว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัย หน้าที่ทางการบริหาร ที่สำคัญคือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และ การควบคุม (Controlling)

Harold Koontz (1993, p. 89) การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยการอาศัย คน เงิน วัตถุสิ่งของ เป็นปัจจัยในการปฏิบัติงาน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหาร เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยใช้ทรัพยากรและเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ร่วมกัน

2.3.5 ทฤษฎีองค์การ

ชาติ สุชาติ สุขราช. (2556, หน้า 21-24) ทฤษฎีองค์การอาจแบ่งได้เป็น 3 ทฤษฎีด้วยกันคือ

1. ทฤษฎีดั้งเดิม (Classical organization theory)
2. ทฤษฎีสมัยใหม่ (Neo-Classical organization theory)
3. ทฤษฎีสมัยปัจจุบัน (Modern organization theory)

1. ทฤษฎีดั้งเดิม แนวความคิดทฤษฎีดั้งเดิม ได้วิวัฒนาการจากการปกครองแบบทหารจนมาถึงปลายศตวรรษที่ 19 ได้นักบริหารสร้างรูปแบบการบริหารในระบบราชการขึ้น คือ แมค วีเบอร์ และการสร้างรูปแบบการบริหาร โดยใช้การจัดการทางวิทยาศาสตร์ คือ เฟรดเดอริค เทย์เล่อร์ ทฤษฎีนี้มีหลักการว่า" คนเป็นเครื่องมือที่ทำให้องค์การไปสู่จุดหมายปลายทางได้" ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การจัดองค์การแบบราชการ (Bureaucracy) ของ แมค วีเบอร์ (Max Weber) ได้เน้นให้เห็นถึงการจัดโครงการที่เป็นระเบียบ สาระสำคัญที่ แมค วีเบอร์ ได้เน้นก็คือ องค์การแบบราชการในอุดมคตินั้น จะต้องประกอบด้วย

1) จะต้อมีการแบ่งงานกันทำ โดยให้แต่ละคนปฏิบัติงานในสาขาที่ตนมีความชำนาญ

2) การยึดถืองานให้ยึดถือกฎเกณฑ์ระเบียบวินัยโดยเคร่งครัด เพื่อที่จะให้ได้มาตรฐานของงานเท่าเทียมกัน การยึดถือกฎเกณฑ์นี้จะช่วยขจัดพฤติกรรมที่บุคคลแตกต่างกันสามารถมาประสานงานกันได้

3) สายการบังคับบัญชาต้องชัดเจน โดยผู้บังคับบัญชามอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบลดหลั่นกันลงไป

4) บุคคลในองค์การต้องไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ส่วนบุคคล โดยพยายามทำงานให้ดีที่สุดเพื่อเป้าหมายขององค์การ

5) การคัดเลือกบุคคล การว่าจ้าง ให้ขึ้นอยู่กับความสามารถ และการเลื่อน

ตำแหน่งให้คำนึงถึงการประสบความสำเร็จในการงานและอาวุโสด้วยจุดอ่อนขององค์การแบบราชการก็คือ การเน้นที่องค์การโดยละเลยการพิจารณาถึงปัญหาของคน และเชื่อว่าการที่มีโครงสร้างที่รัดกุมแน่นอนจะช่วยให้บุคคลปรับพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการขององค์การได้

1.2 การจัดองค์การแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) ของเฟรดเดอริค เทย์เล่อร์ (Frederic Taylor) เป็นการจัดองค์การแบบนำเอาวิธีการศึกษาวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์และแก้ปัญหา เพื่อปรังปรุงประสิทธิภาพขององค์กรให้ดีขึ้น การศึกษาทางวิทยาศาสตร์ได้เริ่มจากการหาความสัมพันธ์ระหว่างงานและคนงาน โดยการใช้การทดลองเป็นเกณฑ์เพื่อหามาตรการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยที่คนงานจะถูกพิจารณาว่าต้องการทำงานเพื่อเศรษฐกิจด้านเดียวโดยละเลยการศึกษาถึงแรงจูงใจ อารมณ์ และความต้องการในสังคมของกลุ่มคนงาน เพราะเชื่อว่าเงินตัวเดียวจะล่อใจให้คนทำงานได้ดีที่สุด

2. ทฤษฎีสมัยใหม่ เป็นทฤษฎีที่พัฒนามาจากดั้งเดิม ทฤษฎีนี้มีหลักการว่า "คนเป็นปัจจัยสำคัญและมีอิทธิพลต่อการเพิ่มผลผลิตขององค์การ" โดยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของคนที่ทำหน้าร่วมกันในองค์การ ถือว่าองค์การประกอบไปด้วยบุคคลซึ่งทำงานโดยมีเป้าหมายร่วมกัน และกลุ่มคนงานจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดผลผลิตด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดการผลิต กล่าวโดยสรุปว่า ทฤษฎีนี้ได้เน้นเรื่องมนุษย์สัมพันธ์ โดยได้มีการศึกษาและค้นพบว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกัน ขวัญในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญ การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมและการตัดสินใจระหว่างฝ่ายบริหาร และฝ่ายคนงานย่อมจะสร้างความ

พึงพอใจให้กับทุกฝ่ายโดยได้สร้างผลผลิตอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้ ทฤษฎีที่มีส่วนสำคัญมากต่อขบวนการมนุษย์สัมพันธ์ได้แก่ Elton Mayo ซึ่งได้การทดลองวิจัยและค้นพบว่า ขวัญของคนงานมีความสำคัญต่อการเพิ่มการผลติ กลุ่มคนงานจะพยายามสร้างปทัสถานของกลุ่มตน และคนงานจะทำงานเป็นทีมโดยมีการกำหนดมาตรฐานของกลุ่มขึ้นเอง

3. ทฤษฎีสมัยใหม่ปัจจุบัน ทฤษฎีนี้กล่าวว่าเป็นการศึกษารูปแบบขององค์การในปัจจุบันโดยเน้นที่การวิเคราะห์องค์การในเชิงระบบ (Systems Analysis of Organization) กล่าวคือนักทฤษฎีได้พิจารณาองค์กรในลักษณะที่เป็นส่วนรวมทั้งหมด ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ที่อยู่ภายในองค์กร การศึกษาว่าองค์การในระบบหนึ่ง ๆ นั้นได้คำนึงถึงองค์ประกอบภายในองค์กรทุกส่วน แก่ ตัวป้อน กระบวนการ ผลผลิต ผลกระทบ และสิ่งแวดล้อม (Input process Output Feedback and Environment) การศึกษาองค์การในรูประบบนั้นได้พยายามที่จะมององค์การในลักษณะการเคลื่อนไหว (Dynamic) และปรับเข้ากับรูปแบบองค์การได้ในทุกสภาวะแวดล้อมทั้งนี้เพราะนักทฤษฎีปัจจุบันได้มององค์การในลักษณะกระบวนการทางด้านโครงสร้างที่บุคคลต่าง ๆ จะต้องเกี่ยวพันซึ่งกันและกันเพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ จึงมีการศึกษาพฤติกรรมองค์การในลักษณะใหม่ ๆ เช่น พฤติกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การบริการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาองค์การ คิว.ซี . และการบริหารแบบอนาคตนิยม เป็นต้น

2.3.6 ประเภทขององค์การ (Types of Organization)

ชาติ สุชาติ สุขราช. (2556, หน้า 10-12) ในการแบ่งประเภทขององค์การนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายขององค์การว่าเป็นอย่างไร ซึ่งมีลักษณะการดำเนินงานที่แตกต่างกันโดยสามารถแบ่งประเภทขององค์การได้ดังนี้

1. การแบ่งองค์การตามความต้องการของบุคคล

1) องค์การเบื้องต้น (Primary Organization) เป็นองค์การที่สมาชิกมีความรู้สึกสนิทสนมกันดี มีลักษณะเป็นครอบครัว ญาติมิตร เพื่อนฝูง มีลักษณะที่ค่อนข้างไม่มีพิธีรีตอง มีจุดมุ่งหมายเน้นไปที่ความสนุกสนา

2) องค์การทุติยภูมิ (Secondary Organization) เป็นองค์การที่กำหนดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในองค์การ มีความสัมพันธ์ไม่แน่นแฟ้ม เป็นไปในลักษณะชั่วคราว มีลักษณะเป็น โรงงาน ร้านค้า สมาคม สโมสร เป็นต้น

2. การจำแนกองค์การโดยยึดโดยยึดโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

1) องค์การแบบเป็นทางการ (Formal Organization เป็นองค์การที่มีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นระเบียบแบบแผนแน่นอน การจัดตั้งมีกฎหมายรองรับ บางแห่งเรียกว่า องค์การรูปนัย ได้แก่ บริษัทมูลนิธิ หน่วยราชการ กรม โรงพยาบาล โรงเรียน ฯลฯ ซึ่งการศึกษาเรื่ององค์การและการจัดการจะเป็นการศึกษาในเรื่องขององค์การประเภทนี้ทั้งสิ้น

2) องค์การแบบไม่เป็นทางการ (Informal Organization) เป็นองค์การที่รวมกันหรือจัดตั้งขึ้นด้วยความพึงพอใจและความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัวไม่มีการจัดระเบียบโครงสร้างภายในมีการรวมตัวกันอย่างง่ายๆ และเลิกล้มได้ง่าย องค์การแบบนี้เรียกว่า องค์การอรูปนัยหรือองค์การนอกแบบ เช่น ชมรมต่างๆ หรือกลุ่มต่างๆ อาจเป็นการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจของสมาชิกกลุ่มซึ่งเนื่องมาจากรายได้ อาชีพ รสนิยม ศาสนา ประเพณี ตำแหน่งงาน ฯลฯ

3. การแบ่งองค์การตามจุดมุ่งหมายขององค์การ

1) องค์การที่แสวงหาผลประโยชน์ (Profit Organization) เป็นองค์การที่มุ่งทางการค้าการแสวงหาผลกำไรเข้าองค์การ หรือเข้ากลุ่มสมาชิก เป็นลักษณะรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้า ร้านค้า สำนักงาน เป็นต้น

2) องค์การที่แสวงหาผลประโยชน์ (Non- Profit Organization) เป็นองค์การที่ให้บริการเพื่อสังคม เพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น สมาคมการกุศลต่างๆ สมาคมศิษย์เก่า มูลนิธิ เป็นต้น

2.3.7 การจัดโครงสร้างขององค์การ (Organization Structure)

ชาติ สุชาติ สุขราช. (2556, หน้า 15-20) การจัดโครงสร้างขององค์การมีหลายแบบซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกัน ฉะนั้นการที่ผู้บริหารจะวางแนวทางในการจัดโครงสร้างนั้นอาจจะต้องพิจารณาจากหลายๆ ปัจจัยด้วยกัน อย่างไรก็ตามการจัดโครงสร้างขององค์การสามารถแบ่งแยกออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 5 ประเภท ดังนี้

1. โครงสร้างองค์การตามหน้าที่การทำงาน (Functional Organization Structure)

โครงสร้างองค์การตามหน้าที่การงาน หมายถึง โครงสร้างที่จัดตั้งขึ้นโดยแบ่งไปตามประเภทหรือหน้าที่การทำงาน เพื่อแสดงให้เห็นว่าในแต่ละแผนกนั้นมีหน้าที่ต้องกระทำอะไรบ้างซึ่งผลดีก่อให้เกิดการได้คนมีความสามารถทำงานในแผนกนั้นๆทั้งยังฝึกบุคคลในแผนกนั้นๆให้มีความเชี่ยวชาญกับหน้าที่ของงานนั้นอย่างลึกซึ้ง สำหรับฝ่ายบริหารระดับสูงนั้นก็เป็นเพียงแต่กำหนดนโยบายไว้กว้างๆ เพราะมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคอยป้อนข้อมูลที่ถูกต้องให้พิจารณาตัดสินใจและให้มีความผิดพลาดได้น้อยมากอีกประการหนึ่งในแต่ละแผนกนั้นเมื่อทุกคนมีความเชี่ยวชาญงานในหน้าที่ชนิดเดียวกันย่อมก่อให้เกิดการประสานงานได้ง่ายเนื่องจากแต่ละคนมีความสนใจในงานและใช้ภาษาเดียวกันทำให้สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีได้ง่ายและการบริหารงานก่อเกิดความประหยัด ด้วยอย่างไรก็ตามการจัดรูปแบบองค์การแบบนี้มีผลเสียในทางการบริหารหลายประการ อาทิเช่น การแบ่งงานออกเป็นหลายแผนกและมีผู้เชี่ยวชาญหลายคน ทำให้การวางแผนยุ้งยากขึ้น อาจมีการปัดความรับผิดชอบได้ นอกจากนั้นการจัดองค์การรูปแบบนี้มักเน้นที่การรวมอำนาจไว้ ณ จุดที่สูงที่สุด ไม่มีการกระจายอำนาจในการบริหารให้ลดหลั่นลงไป

2. โครงสร้างองค์การตามสายงานหลัก (Line Organization Structure)

โครงสร้างองค์การตามสายงานหลัก หมายถึง การจัดรูปแบบโครงสร้างให้มีสายงานหลัก และมีการบังคับบัญชาจากบนลงล่างลดหลั่นเป็นขั้นๆจะไม่มีการสั่งการแบบข้ามขั้นตอนในสายงานซึ่งโครงสร้างแบบนี้เหมาะสมสำหรับองค์การต่างๆ ที่ต้องการให้มีการขยายตัวในอนาคตได้เพราะเพียงแต่เพิ่มเติมโครงสร้างในบางสายงานให้มีการควบคุมบังคับบัญชาลดหลั่นลงไปอีกได้การจัดองค์การแบบนี้อาจจะคำนึงถึงสภาพของงานที่เป็นจริง เช่น แบ่งตามลักษณะของผลิตภัณฑ์ หรือแบ่งตามอาณาเขต หรือแบ่งตามประเภทลูกค้า หรือแบ่งตามกระบวนการ ผลดีของโครงสร้างแบบนี้ คือ การจัดโครงสร้างด้วยรูปแบบที่เข้าใจง่าย การบังคับบัญชาตามสายงานเป็นขั้นตอน ฉะนั้นจุดใดที่มีการปฏิบัติงานล่าช้าก็สามารถตรวจสอบได้รวดเร็ว จากผู้บังคับบัญชาในระดับนั้นได้ง่าย ผู้ปฏิบัติงานได้คลุกคลีกับสภาพของปัญหาที่เป็นจริงและเกิดขึ้นเสมอ ทำให้การตัดสินใจต่างๆ มีข้อมูลที่แน่นอนและสามารถตัดสินใจได้ถูกต้องรวดเร็วซึ่งส่งผลสะท้อนให้มีการปกครองบังคับบัญชาที่อยู่ในระเบียบวินัยได้ดี การติดต่อสื่อสารและการควบคุมการทำงานทำได้ง่าย ประการสุดท้าย องค์การนี้เหมาะสำหรับการจัดรูปแบบองค์การขนาดเล็กแต่ไม่เหมาะที่จะจัดในลักษณะองค์การขนาดใหญ่ที่มีการปฏิบัติงานสลับซับซ้อน ส่วนข้อเสีย ประการแรกไม่ได้สนับสนุนให้ผู้ทำงานมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ปริมาณของงานมีมาก จนต้องใช้เวลาทำงานประจำให้เสร็จ ไม่มีเวลาที่จะมาศึกษาถึงระบบการทำงานที่ดีกว่า และอีกประการ คือ ผู้บริหารระดับสูงอาจจะไม่ยอมมอบหมายงานให้ผู้บริหารระดับรองๆ ลงมา ทำให้ขวัญของผู้ปฏิบัติงานในระดับรองๆ ไม่ดี หมดกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากโครงสร้างแบบนี้ให้อำนาจควบคุมโดยตรงต่อผู้บังคับบัญชาระดับสูงเท่านั้น

3. โครงสร้างองค์การแบบคณะที่ปรึกษา (Staff Organization Structure)

โครงสร้างองค์การคณะที่ปรึกษา หมายถึง การจัดโครงสร้างโดยการให้มีที่ปรึกษาเข้ามาช่วยการบริหารงาน เช่น ที่ปรึกษานายกฯ ที่ปรึกษาผู้ว่าฯ กทม. เป็นต้น เพราะว่าที่ปรึกษามีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญมาช่วยหรือคอยแนะนำทำให้องค์การมองเห็นความสำคัญของการมีที่ปรึกษาขึ้น อย่างไรก็ตาม พวกที่ปรึกษาไม่มีอำนาจในการสั่งการใดๆ นอกจากคอยป้อนข้อมูลให้ผู้บริหารเป็นผู้ชี้ขาดอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งการจัดองค์การรูปแบบนี้มีผลดี คือ ทำให้การดำเนินงานต่างๆ มีการวางแผนและประเมินสถานการณ์ล่วงหน้าได้มีที่ปรึกษาคอยให้ความกระจ่างและประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ และทำให้การทำงานใช้หลักเหตุและผลมากขึ้น มีการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย และคนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่ผลเสียของการใช้ที่ปรึกษาอาจมีการปีนเกลียวกันเนื่องจากความเห็นไม่ลงรอยกัน และฝ่ายคณะที่ปรึกษาอาจท้อถอยในการทำงานได้ เพราะมีหน้าที่เพียงเสนอแนะแต่ไม่มีอำนาจสั่งการ

4. โครงสร้างองค์การแบบคณะกรรมการบริหาร (Committees Organization Structure)

โครงสร้างองค์การแบบคณะกรรมการบริหาร หมายถึง การจัดโครงสร้างองค์การโดยให้มีการบริหารงานในลักษณะคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการบริหารงานรถไฟแห่งประเทศไทย คณะกรรมการ อสมท. และคณะกรรมการบริหารบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ เป็นต้น ผลดีจะช่วยขจัดปัญหา การบริหารงานแบบผูกขาดของคนคนเดียว หรือการใช้แบบเผด็จการเข้ามาบริหารงาน นอกจากนั้น การตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคคลมาจากหลายๆฝ่ายจะทำให้ทุกคนเข้าใจปัญหาและก่อให้เกิดการยอมรับในปัญหาที่ฝ่ายอื่นเผชิญอยู่ทำให้การประสานงานเป็นไปได้ง่ายขึ้น ข้อเสีย คือ เกิดการสูญเสียทรัพยากรโดยใช่เหตุเนื่องจากเวลาส่วนใหญ่ใช้ไปในการประชุมถกเถียงกัน หรืออาจเกิดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในระดับคณะกรรมการหรือยอมประนีประนอมกันเพื่อให้ได้ข้อยุติที่รวดเร็ว ทำให้การตั้งคณะกรรมการไร้ผล

5. โครงสร้างองค์การงานอนุกรม (Auxiliary)

โครงสร้างองค์การงานอนุกรม คือ หน่วยงานช่วย หรือเรียกว่า หน่วยงานแม่บ้าน (House Keeping Agency)ซึ่งเป็นงานเกี่ยวกับธุรกิจและอำนวยความสะดวก เช่น งานเลขานุการและงานตรวจสอบภายในเป็นต้น

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศมีประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.4.1 ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

โกวิทย์ พวงงาม (2555, หน้า 3) การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การให้คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองกันเองเป็นการปกครองตนเองโดยประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานจากหลักการกระจายอำนาจการปกครอง

ประทาน คงฤทธิศึกษากร (2556, หน้า 74) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผล สืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครอง ของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มี อำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

วิเชียร ตันศิริคงคล (2563, หน้า 3) การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองของชุมชนหนึ่งๆ ซึ่งมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนที่อยู่ภายในชุมชนตามขอบเขตอำนาจที่ได้รับจากรัฐบาลกลางหรือส่วนกลาง โดยจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น มีงบประมาณ มีความเป็นอิสระในการบริหารงานภายในองค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งการปกครองท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. อาจมีรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่นหลายรูปแบบตามความแตกต่างของความเจริญ ประชากร หรือขนาดพื้นที่

2. ต้องมีอำนาจอิสระ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม

3. หน่วยการปกครองท้องถิ่น ต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครองตนเองโดย สิทธินี้แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง สิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประการที่สอง สิทธิในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการ ตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่

4. มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและปกครองตนเอง คือ มีองค์กรฝ่ายบริหารและองค์กร ฝ่ายนิติบัญญัติ

5. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

วิลเลี่ยม วี. ฮอลโลเวย์ (William V. Holloway, 1951, pp. 101-103, อ้างถึงใน สำราญ ท้าวเงิน และคณะ, 2561, หน้า 7-8) นิยามว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่มี อาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลัง ของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

วิลเลี่ยม เอ. ร๊อบสัน (William A. Robson, 1953, p. 574, อ้างถึงใน สำราญ ท้าวเงิน และคณะ, 2561, หน้า 8) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองซึ่งรัฐ ได้จัดตั้งขึ้นและให้มีอำนาจปกครองตนเอง (Autonomy) มีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) และ ต้องมีองค์กรที่จำเป็นในการปกครอง (Necessary Organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมความมุ่ง หมายของการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ

โจน เจ. คลาร์ก (John J. Clarke, 1957, pp. 87-89, อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550, หน้า 40, อ้างถึงใน สำราญ ท้าวเงิน และคณะ, 2561, หน้า 8) นิยามว่า การปกครอง ท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนในเขต พื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด โดยเฉพาะ และหน่วยการปกครอง ดังกล่าวนี้จัดตั้งและอยู่ในความดูแลของรัฐบาล กลาง

แฮรีส จี. มอนตากู (Haris G. Montagu, 1984, p. 574, อ้างถึงใน สำราญ ท้าวเงิน และคณะ, 2561, หน้า 8) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยการปกครอง ท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหารการปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระ พร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจาก การควบคุมของหน่วย การบริหาร

ราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ยังต้องอยู่ภายใต้ บทบังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด

เดเนียล วิท (Daniel Wit, 1989, p. 99, อ้างถึงใน สำราญ ท้าวเงิน และคณะ, 2561, หน้า 7) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลาง ให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชน ในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่น ก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งทางด้านการเงิน ตัวบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการในการจัดบริการสาธารณะแทนรัฐบาล

2. เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

3. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

2.4.3 ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

1. การปกครองท้องถิ่นคือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Basic Democracy) เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ ประชาชน ทำให้เกิดความคุ้นเคยในสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง อันจะนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธา ในระบอบประชาธิปไตย

2. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล

3. การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเอง (Self Government) เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นของคน

4. การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

5. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง และการบริหารของประเทศในอนาคตพึ่งตนเอง

6. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบทแบบจะเห็นได้ว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ในการฝึกฝน ให้การศึกษาเกี่ยวกับการเมืองให้แก่ ประชาชน โดยทำให้ประชาชนได้เข้ามีส่วน

ร่วมในการปกครองตนเอง เกิดสำนึกและเห็น ความสำคัญคุ้นเคยกับการใช้สิทธิทางการเมืองหน้าที่พลเมือง อันจะนำไปสู่ความศรัทธาและความ เลื่อมใสในระบบประชาธิปไตย ดังนั้น องค์กรซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนนั้น ๆ หรือที่เรียกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ตรงเป้าหมาย รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพที่สุด และนอกจากนั้นในความสัมพันธ์กับรัฐบาลกลางจะพบว่าองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลกลางได้มอบหมาย ถ่ายโอนภารกิจหลายประการให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสิ่งที่เห็นได้ชัด คือ การเปลี่ยน บทบาทของราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติกลับกลายเป็นผู้ทำหน้าที่ ในการส่งเสริม สนับสนุน และให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการเทคนิคให้กับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

2.4.4 หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2546, หน้า 48) หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ควรจะต้องพิจารณาถึงกำลังเงิน กำลังงบประมาณ กำลังคน กำลังความสามารถของอุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ และหน้าที่ ความรับผิดชอบควรเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากเกินกว่าภาระ หรือเป็น นโยบายซึ่งรัฐบาลต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งประเทศ ก็ไม่ควรมอบให้ท้องถิ่น ดำเนินการ เช่น งานความมั่นคงของรัฐ การป้องกันประเทศ งานทะเบียนที่ดิน

การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นดำเนินการมีข้อพิจารณาดังนี้

1. เป็นงานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ได้แก่ การจัดทำถนน สะพาน สวนหย่อม สวนสาธารณะ การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น

2. เป็นงานที่เกี่ยวกับการป้องกันภัย และรักษาความปลอดภัย เช่น งานดับเพลิง

3. เป็นงานที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ด้านนี้มีความสำคัญต่อประชาชนใน ท้องถิ่นมาก เช่น การจัดให้มีหน่วยบริการทางสาธารณสุข จัดให้มีสถานสงเคราะห์เด็กและคนชรา เป็นต้น

4. เป็นงานที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ท้องถิ่น เป็นงานที่หากปล่อยให้ประชาชน ดำเนินการเองอาจไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควรจะเป็น จัดให้มีโรงรับจำนำ การจัดตลาดและงานต่าง ๆ ที่ มีรายได้ โดยสามารถเรียกค่าบริการจากประชาชน

2.4.5 องค์ประกอบการปกครองส่วนท้องถิ่น

ระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 8 ประการ คือ (อุทัย หิรัญโต, 2523, หน้า 22, อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550 หน้า 41)

1. สถานะตามกฎหมาย (Legal Status) หมายความว่า หากประเทศใดกำหนดเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ การปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็ง

กว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยกฎหมายอื่น เพราะข้อความที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่า ประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

2. พื้นที่และระดับ (Area and Level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำนึกในการปกครองตนเองของประชาชน จึงได้มีกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 2 ระดับ คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สำหรับขนาดของพื้นที่จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติ โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักกิจการสังคม (Bureau of Social Affair) ได้ให้วามเห็นว่าหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สามารถให้บริการและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ ควรมีประชากรประมาณ 50,000 คน แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่จะต้องพิจารณาด้วย เช่น ประสิทธิภาพในการบริหาร รายได้ และบุคลากร เป็นต้น

3. การกระจายอำนาจและหน้าที่ การที่จะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองและการ ปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ

4. องค์การนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลแห่งชาติ มีขอบเขตการปกครองที่แน่นอน มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ออกกฎ ข้อบังคับ ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ

5. การเลือกตั้ง สมาชิกองค์การหรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อแสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน โดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง

6. อิสระในการปกครองตนเอง สามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติ กิจการภายใน ขอบเขตของกฎหมาย โดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลาง และไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานทางราชการ

7. งบประมาณของตนเอง มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ การจัดเก็บภาษีตามขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุง ท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

8. การควบคุมดูแลของรัฐ เมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในการกำกับ ดูแลจากรัฐเพื่อประโยชน์และความมั่นคงของรัฐและประชาชนโดยส่วนรวม โดยการมีอิสระ ในการดำเนินงานของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้มิได้หมายความว่ามีอิสระเต็มที่ทีเดียว คงหมายถึงเฉพาะอิสระในการดำเนินการเท่านั้น เพราะมิฉะนั้นแล้วท้องถิ่น จะกลายเป็น รัฐอธิปไตย รัฐจึงต้องสงวนอำนาจในการควบคุมดูแลอยู่

การปกครองท้องถิ่นกำหนดขึ้นบนพื้นฐานทฤษฎีการกระจายอำนาจและอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและกิจกรรม การปกครองตนเองในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ที่เน้นการมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเองมีการเลือกตั้ง มีองค์การหรือสถาบันที่จำเป็นในการปกครองตนเอง และที่สำคัญก็คือ ประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการปกครอง ตนเองอย่างกว้างขวาง

2.4.6 โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น (Local Government)

รูปแบบการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2553 ซึ่งได้กำหนดการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ในท้องถิ่นที่เห็นสมควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง อันเป็นการดำเนินการจัดระเบียบบริหารราชการตามหลักการกระจายอำนาจ และได้กำหนดให้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ทั่วประเทศทุกจังหวัด มี 3 ประเภท ได้แก่

   1) เทศบาล

   2) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

   3) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

2. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ได้แก่

   1) กรุงเทพมหานคร

   2) เมืองพัทยา

2.4.7 การปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ความเป็นมาของการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย

การปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มมีการบัญญัติครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และ ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาอีกหลายฉบับ จนเมื่อมีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้มี การปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในหลายด้านเพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจในทางพื้นที่อย่างแท้จริง โดยการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง สามารถบริหารงานบุคคลของตนเองได้ภายใต้การบริหารจัดสรรงบประมาณของตนเอง โดยเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเป็นอิสระอย่างแท้จริงจึงกำหนดให้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ภายใต้อำนาจ กำกับดูแลตามกฎหมายไม่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาจากหน่วยงานส่วนกลางและจากส่วนภูมิภาค

ต่อมาเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มุ่งเน้นสาระสำคัญ 5 ประการ คือ การขยายอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การให้เกิดดุลยภาพระหว่างการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความเป็นอิสระ ก่อให้เกิดการพัฒนาระบบการดำเนินงานและการบริหารงานภายใน พร้อมทั้งเป็นการเปิด พื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้การเมืองท้องถิ่น
มีความโปร่งใส (วุฒิสาร ตันไชย, 2562)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดในเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในหลายส่วน ด้วยกัน รายละเอียดมีดังนี้

- ในหมวด 14 เริ่มตั้งแต่มาตรา 249 - 254 รวมทั้งสิ้น 5 มาตราเป็นการเฉพาะ
- หมวด 3 สิทธิเสรีภาพ ในมาตรา 43
- หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ ในมาตรา 54 และมาตรา 57
- หมวด 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ ในมาตรา 76 และมาตรา 78

สาระสำคัญในส่วนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น และการกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย วางหลักให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตาม เจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ส่วนรูปแบบในการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกัน (มาตรา 249)

การปกครองท้องถิ่น คือ การที่รัฐบาลกระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่ท้องถิ่นเพื่อให้บริหารปกครองตัวเอง อย่างอิสระปราศจากการออกอำนาจสั่งการและบังคับ ปัจจุบันประเทศไทยมีการปกครองส่วนท้องถิ่น 2 รูปแบบ 5 ประเภท คือ

1. รูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบทั่วไป แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบล

2. รูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษ แบ่งออกได้ 2 แห่ง คือ กรุงเทพมหานคร และ เมืองพัทยา

2. อำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำ “บริการสาธารณะ” และ “กิจกรรมสาธารณะ” เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน “การจัดการศึกษา” ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ดังกล่าวนี้ รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งต้องสอดคล้อง กับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหากสามารถร่วมดำเนินการกับเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐหรือการ มอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการ จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะร่วมหรือมอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ ดำเนินการนั้นก็ได้ (มาตรา 250)

หน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการโดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ปฏิบัติ มีดังต่อไปนี้

1) ด้านการศึกษา : รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนา ร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (มาตรา 54 วรรคสอง)

ปัจจุบัน หน่วยงานของรัฐและเอกชนได้มีการจัดการศึกษาให้แก่เด็กก่อนวัยเรียนอยู่หลายหน่วยงาน รวมถึงศูนย์พัฒนา เด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับเด็กเล็กตั้งแต่อายุ 2-5 ปี เข้ารับการศึกษาโดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีหน้าที่ ในการส่งเสริมและสนับสนุนจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยมีผู้แทนจากชุมชนเข้ามาเป็นกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560, หน้า 21)

2) ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงาม ของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (มาตรา 57(1)

ในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในข้างต้นนี้ รัฐต้องดำเนินการให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นมีรายได้ของตนเองโดยจัด “ระบบภาษี” หรือ “การจัดสรรภาษี” ที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาการหา รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 250 วรรคสี่) ในปัจจุบันท้องถิ่นแต่ละรูปแบบมีรายได้ประเภทต่าง ๆ คล้ายคลึงกัน เช่น ภาษีอากร จากภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาตและ ค่าปรับ องค์กรส่วนท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการรายได้และความรับผิดชอบเพิ่มมาขึ้น ด้วย ด้วยการทำงานอย่างบูรณาการร่วมกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560, หน้า 22)

3. การบริหารงานและความเป็นอิสระในการบริหารงาน

รัฐธรรมนูญกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะ การส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษา การเงินและการคลัง และการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งต้องทำเพียงเท่าที่ จำเป็นเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม การป้องกันการทุจริตและการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ ละรูปแบบ (มาตรา 240 วรรคท้าย)

เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารและการบริหารงานบุคคล รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารงานบุคคลได้เองโดยใช้ระบบ คุณธรรมและต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ การจัดให้มีมาตรฐานที่สอดคล้องกันเพื่อให้สามารถพัฒนาร่วมกันหรือการสับเปลี่ยนบุคลากรระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันได้ (มาตรา 241)

ในการดำเนินงานให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น “เปิดเผยข้อมูลและ “รายงานผลการดำเนินงาน” ให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย (มาตรา 253)

4. การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักความเป็นอิสระในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเกิดผลอย่างแท้จริง ผู้บริหารของ ท้องถิ่นจึงควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ชุมชนของตนเอง ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกับองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธ รรมนูญจึงกำหนดให้ “สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง” ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจาก การเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดย วิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย (มาตรา 252)

ในแง่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิ

- เข้าชื่อกันเพื่อเสนอ “ข้อบัญญัติ” หรือเพื่อ “ถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือ ผู้บริหารท้องถิ่น” (มาตรา 254) นอกจากนี้ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในส่วนของ

- สิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การเข้าชื่อเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชน ตลอดทั้งการจัดให้มี ระบบสวัสดิการของชุมชน (มาตรา 43)

- ประชาชนย่อมมีสิทธิติดตาม ตรวจสอบ ข้อมูลข่าวสารการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้การพัฒนา ท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการ เพื่อให้มีมาตรฐานและ ตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และให้เกิดความโปร่งใสในการทำงานในเรื่องที่ตนสงสัย ตาม พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ดังที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดไว้ว่า ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ

5. การขยายอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญต้องการขยายอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทหน้าที่ชัดเจนและกว้างขวาง ขึ้น โดยการกำหนดไว้ในส่วนของแนวนโยบายแห่งรัฐในมาตรา 76 ให้รัฐต้องปรับระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้ เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยการบูรณาการร่วมมือและช่วยเหลือกันระหว่างหน่วยราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น ดังนั้น รัฐจำเป็นต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ มีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะ ส่งเสริมและสนับสนุน “การจัดการศึกษา” ให้แก่ประชาชนใน ท้องถิ่นและ เน้นการพัฒนาคุณภาพคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตของเจ้าหน้าที่พร้อมกับพัฒนาระบบการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและให้รัฐมุ่งเน้นการทำงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ทั้งนี้ รัฐ จึงดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐ ให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม โดย กฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใดใช้อำนาจ หรือกระทำการโดยมิชอบที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่หรือกระบวนการแต่งตั้งหรือการพิจารณาความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ พร้อมทั้ง การจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว

2.5 สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

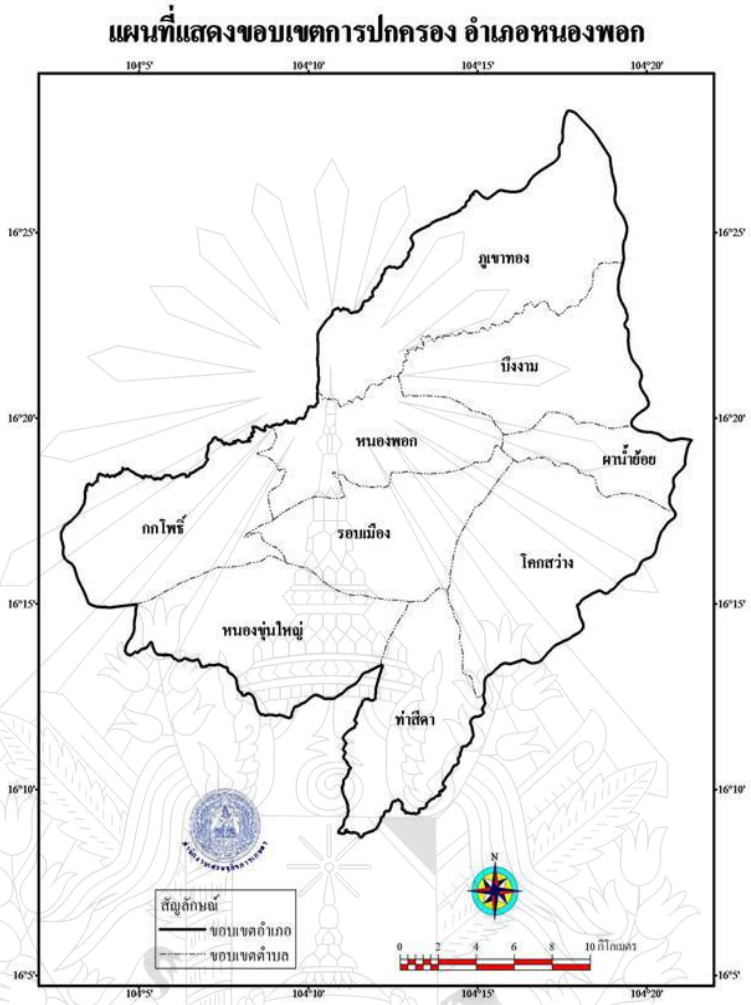
ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูล สภาพพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ พื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ดังต่อไปนี้

จำนวนประชากร

มีจำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอหนองพอก ครัวเรือนจำนวน 10,799 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 65,2141 คน (ที่ทำการปกครองอำเภอหนองพอก พ.ศ.2566) มีจำนวน บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งหมด 688 คน (บัญชีจำนวนบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอหนองพอก พ.ศ. 2565)

ความหนาแน่น

ประชากรมีอัตราความหนาแน่น 108.78 คน/ ตร.กม.

ภาพที่ 2.1 แผนที่แสดงขอบเขตการปกครองอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

พื้นที่และอาณาเขต

อำเภอหนองพอกมีพื้นที่ 599.5 ตร.กม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอเมยวดี อำเภอกุฉินารายณ์ (จังหวัดกาฬสินธุ์) และอำเภอหนองสูง (จังหวัดมุกดาหาร)
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอหนองสูง (จังหวัดมุกดาหาร) และอำเภอเลิงนกทา (จังหวัดยโสธร)
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอกุดชุม (จังหวัดยโสธร) และอำเภอเสลภูมิ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอโพนทองและอำเภอเมยวดี

การปกครอง

มีจำนวนตำบล 9 ตำบล หมู่บ้าน 120 หมู่บ้าน เทศบาล 2 แห่ง มีองค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่ง

การเมือง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดเขตอำเภอหนองพอก คือ นาย นิรมิต สุจารี

ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ

ส่วนกลาง - แห่ง ส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง ส่วนภูมิภาค 22 แห่ง รัฐวิสาหกิจ 4 แห่ง

ด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก รองลงมา คือ ทำไร่พืชเศรษฐกิจ คือ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย

การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อภายในอำเภอพื้นที่ใกล้เคียง อาศัยการเดินทางบก ดังนี้

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2136 สายโพนทอง - หนองพอก – เลิงนกทาระยะทางประมาณ 80 กิโลเมตร

2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2259 สายคำโพนสูง – เสลภูมิ ระยะทางประมาณ 46 กิโลเมตร

3. ทางหลวงชนบท 1 สาย ลาดยาง สายหนองพอก - ท่าสีดาระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร

4. ทางหลวงจังหวัด เป็นทางลูกรังเชื่อมต่อหมู่บ้านต่างๆ จำนวน 26 สาย

การโทรคมนาคม

ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 1 แห่งที่ทำการไปรษณีย์ตำบล 4 แห่งโทรศัพท์ จำนวน 265 เลขหมาย โทรศัพท์สาธารณะในเขตเทศบาล 8 แห่ง

สาธารณูปโภค

การไฟฟ้า มีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้าน การประปา มีน้ำประปาในเขตเทศบาลตำบล 1 แห่ง

การปกครองส่วนภูมิภาค

อำเภอหนองพอกแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 9 ตำบล 120 หมู่บ้าน

ลำดับ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	ลำดับ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1.	หนองพอก	14 หมู่บ้าน	6.	หนองขุ่นใหญ่	13 หมู่บ้าน
2.	บึงงาม	11 หมู่บ้าน	7.	รอบเมือง	19 หมู่บ้าน
3.	ภูเขาทอง	17 หมู่บ้าน	8.	ผาน้ำย้อย	13 หมู่บ้าน
4.	กกโพธิ์	12 หมู่บ้าน	9.	ท่าสีดา	11 หมู่บ้าน
5.	โคกสว่าง	10 หมู่บ้าน			

การปกครองส่วนท้องถิ่น

พื้นที่อำเภอหนองพอกประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง มีบุคลากรจำนวน 688 คน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอหนองพอก, 2565, หน้า 25-60) ได้แก่

1. เทศบาลตำบลหนองพอก ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลหนองพอกและบางส่วนของตำบลรอบเมือง

2. เทศบาลตำบลท่าสีดา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าสีดาทั้งตำบล

3. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองพอก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองพอก (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลหนองพอก)

4. องค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงงามทั้งตำบล

5. องค์การบริหารส่วนตำบลภูเขาทอง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลภูเขาทองทั้งตำบล

6. องค์การบริหารส่วนตำบลกกโพธิ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกกโพธิ์ทั้งตำบล

7. องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโคกสว่างทั้งตำบล

8. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองขุ่นใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลหนองขุ่นใหญ่ทั้งตำบล

9. องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลรอบเมือง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลหนองพอก)

10. องค์การบริหารส่วนตำบลผาน้ำย้อย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลผาน้ำย้อยทั้งตำบล

ตารางที่ 2.1 จำนวนบุคลากรในเขต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2565

ลำดับที่	รายชื่อตำบล	ผู้บริหารท้องถิ่น (คน)	สมาชิกสภาท้องถิ่น (คน)	พนักงานลูกจ้างส่วนท้องถิ่น (คน)	จำนวนหมู่บ้าน	รวม (คน)
1	เทศบาลตำบลหนองพอก	5	12	100	10	117
2	เทศบาลตำบลท่าสีดา	5	12	56	11	73
3	ตำบลกกโพธิ์	4	12	51	12	67
4	ตำบลโคกสว่าง	4	10	32	10	46
5	ตำบลบึงงาม	4	11	37	11	52
6	ตำบลผาน้ำย้อย	4	13	43	13	60
7	ตำบลภูเขาทอง	4	17	47	17	68
8	ตำบลรอบเมือง	4	19	54	19	77
9	ตำบลหนองพอก	4	14	49	14	67
10	ตำบลหนองขุ่นใหญ่	4	13	44	13	61
รวมจำนวนบุคลากร						**688**

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

สิทธิ์ธนัชท์ วารุณสหรัชภณ (2559, หน้า 115-130) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อศึกษาและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการ บริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่เฉพาะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและ

ด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปาน กลางส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะว่า ประชาชนต้องการเสนอแนะการทำงานของ อบต. และร้องทุกข์เรื่องราวต่าง ๆ ได้หลากหลายช่องทาง ในขณะเดียวกันต้องการให้ อบต. ชี้แจงผล การร้องทุกข์ ชี้แจงการใช้งบประมาณ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ของ อบต. ให้มากขึ้นและประชาชนต้องการให้ อบต. เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานกลุ่มประชาชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางวางแผนพัฒนา อบต. เพื่อประโยชน์ด้านความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชน ควรเปิดโอกาสเข้ามาร่วมควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนา อบต. และการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้จ่ายเงินงบประมาณอย่างคุ้มค่าและสำหรับการพัฒนาท้องถิ่นให้มากที่สุด

ธีรวิทย์ ทองนอก (2561) ได้ศึกษา การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ ของเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการเทศบาลเมือง หนองปรือ จังหวัดชลบุรี รวมไปถึงการวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี โดยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพและ เชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรีมีการนำหลักพุทธธรรมาบูรณา การเข้ากับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองหนองปรือให้สามารถปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (1) การบริหารจัดการองค์การด้วยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของเทศบาลเมืองหนองปรือให้มีการยึดมั่น และประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในหลักพุทธธรรม คุณธรรม และจริยธรรม อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 หลักอิทธิบาท 4 และหลักโลกบาลธรรม (2) การบริหารจัดการองค์การแบบมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม โดยการพัฒนาศักยภาพและสร้างโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอปริหานิยธรรม 7 หลักสัปปุรสธรรม 7 และหลักอริยสัจ 4 (3) การบริหารจัดการองค์การด้วยการเสริมสร้างจริยธรรม โดยกำหนดให้มีการสอดแทรกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมไว้ในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ครั้งละน้อย ๆ แต่บ่อย ๆ และต่อเนื่องตามความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้อง กับหลักพรหมวิหาร 4 สำหรับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ผลสำเร็จที่เทศบาลเมือง หนองปรือได้รับนั้นมาจากการที่เทศบาลเมืองหนองปรือได้มีการนำหลักโลกบาลธรรมไปใช้ในการ บริหารจัดการองค์การให้สามารถปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุด

ศุภกร จันทราวุฒิกร (2562, หน้า 80-85) ได้ศึกษา การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้ศึกษาองค์ความรู้จากรูปแบบการ ฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

จิตวิทยาการฝึกอบรม ประยุกต์กับ หลักไตรสิกขา และศึกษา กำหนดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จากการสังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ ปีเตอร์จีนอร์ท เฮ้าส์ (Peter G. Northouse) และแกรี่ ยูคล์ (Gary Yukl) เข้าในหลักการ 3 คือ ครองตน ครองคน ครอง งาน สรุปเป็น 6 ประการ คือ การแสดงออกถึงความยุติธรรม การยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต การเคารพ ให้เกียรติผู้อื่น การให้บริการคนอื่น การใช้อำนาจและอิทธิพลของผู้นำ การเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่ม 2) พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ5 ท่าน และ ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เป็นรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน และ 7 กระบวนการ อธิบายได้ตามรูปภาพโมเดลพระธาตุเจดีย์ 3) ทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ด้วยการทดลองแบบ กึ่งทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับอบรมตามรูปแบบ การฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับอบรมฯอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อนุจิตร ชิณสาร (2563, หน้า 83-84) ได้ศึกษา การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการบริหารงาน พบว่ามีลักษณะการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมเหมือนกันทุกแห่ง ซึ่งทุกปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานที่เป็นเลิศ โดยให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายในการทำงานร่วมกัน และสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนอย่างแท้จริง และข้อค้นพบแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ 1) กำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์องค์กรที่ชัดเจน 2) สร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) สร้างระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างมีผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ 4) นำระบบเครือข่ายทางสังคมมาใช้ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 5) ปฏิรูปองค์กรแบบส่วนร่วมที่เหมาะสมกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ

พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์ (2563, หน้า 109-110) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1. ทิศทาง และแนวโน้มในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต ควรมีลักษณะดังนี้ 1) มีการกระจายอำนาจและการพัฒนาระบบบริหารของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง 2) รูปแบบและโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีความยืดหยุ่น 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะมีรายได้เพิ่มขึ้น 4) มีระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่เป็นอิสระร่วมกับมีมาตรฐาน 5) หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น 7) มีเครือข่ายองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหาร

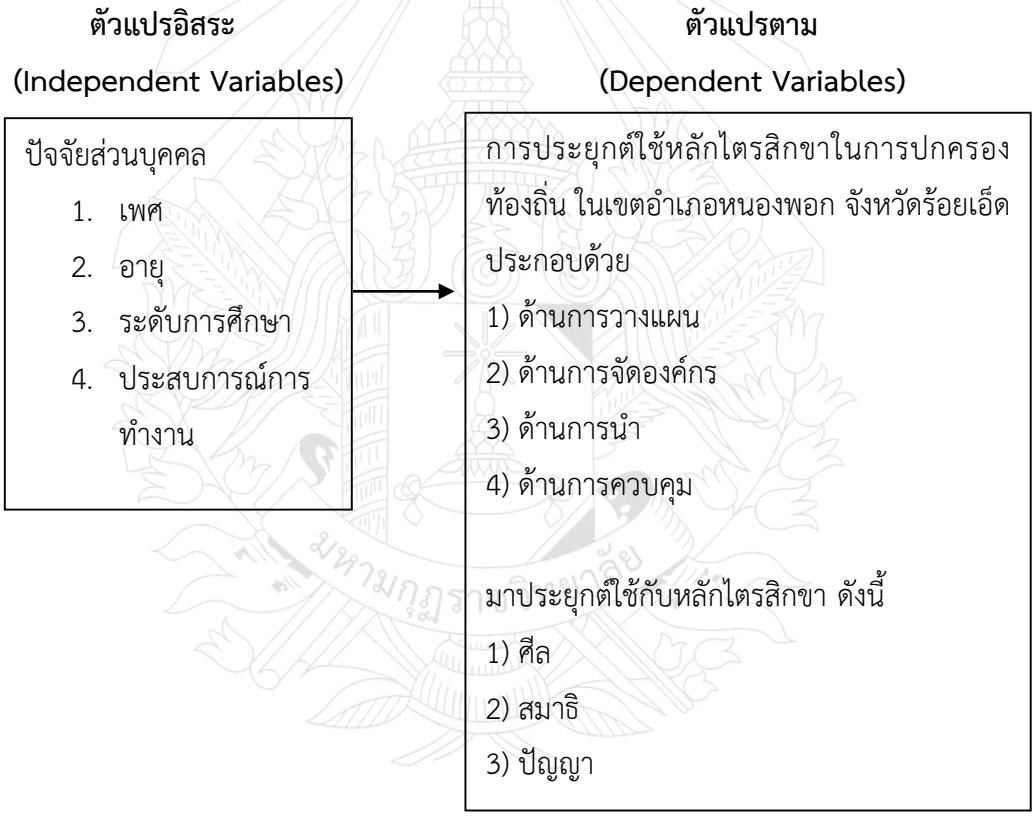
จัดการท้องถิ่น (8) มีความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองท้องถิ่น 2. ปัจจัยต่าง ๆ ในการบริหารปกครองท้องถิ่น พบว่า ปัจจัยในภาพรวมมีความสำคัญต่อการบริหารอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาปัจจัยรายด้านพบว่า ทุกปัจจัยมีความสำคัญต่อการบริหารงานองค์กรในระดับมากทุกปัจจัย

ธนาวุฒิ คำศรีสุข และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2565, หน้า 143-144) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง และ3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ จากเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.913 ประชากรคือพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 315 คน โดยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า F-test และการทดสอบรายคู่ (LSD) ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปรางโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบ พบว่า พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มี อายุและประสบการณ์ทำงาน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกันทุกด้าน 3) ข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปรางพบว่า (1) การวางแผนอัตรากำลังควรให้ความสำคัญ ตอบสนองต่อความต้องการ และให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (2) การสรรหาบุคลากรควรคำนึกถึงความต้องการของแต่ละสายงาน คำนึงผลประโยชน์ของหน่วยงานเป็นสำคัญ (3) การย้าย การโอน และการรับโอนบุคลากร ควรเกิดจากความสมัครใจ ที่มีความต้องการโอน ย้ายสายงานเพื่อให้ตรงกับความสามารถ (4) การดำเนินการทางวินัย ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย(5) การพิจารณาผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ควรมีความเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความสำคัญกับผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบด้วย 1) ด้านศีล การศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม 2) ด้านสมาธิ การพัฒนาด้านจิตใจ 3) ด้านปัญญา การพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การนำ 4) การควบคุม สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับการดำเนินงานในองค์กรปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด และส่งเสริมการปฏิบัติในการบริหารปกครองท้องถิ่นของบุคลากรให้มีคุณธรรมตามหลักไตรสิกขา ต่อไป

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำแนวคิดหลักไตรสิกขาประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านศีล การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ การประพฤติดีถูกต้อง 2) ด้านสมาธิ การปฏิบัติด้วยจิตใจ มีสภาพจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง แน่วแน่ จิตอยู่กับงาน 3) ด้านปัญญา การปฏิบัติด้วยความรู้ ความสามารถรู้ เข้าใจเหตุผล เข้าใจความจริง พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2541, หน้า 35-37) และการบริหารปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การนำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling) Carroll and Gillen (1987, อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2546, หน้า 28-35) ผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน รวมทั้งสิ้น 688 คน (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด, 2565)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 248 คน

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ลำดับที่	รายชื่อตำบล	จำนวน (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	เทศบาลตำบลหนองพอก	117	42
2	เทศบาลตำบลท่าสีดา	73	26
3	ตำบลกกโพธิ์	67	24
4	ตำบลโคกสว่าง	46	17
5	ตำบลบึงงาม	52	18
6	ตำบลผาน้ำย้อย	60	22
7	ตำบลภูเขาทอง	68	25
8	ตำบลรอบเมือง	77	28
9	ตำบลหนองพอก	67	24
10	ตำบลหนองขุ่นใหญ่	61	22
รวมจำนวนบุคลากร		**688**	**248**

3.2 เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของ เครจซี และ มอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan) (ส่งศรี ชมพูวงศ์, 2554, หน้า 113) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 248 คน

3.2.2 สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลาก ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มแบบตัวอย่าง ดังนี้

1. จัดทำบัญชีรายชื่อบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ไปปฏิบัติโดยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

2. เขียนชื่อบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ไปปฏิบัติโดยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ลงในแผ่นกระดาษ โดยใช้ 1 ชื่อ ต่อ 1 แผ่น แล้วม้วนแผ่นกระดาษลงในกล่องแล้วเขย่าให้คละกัน

3. จับขึ้นมาทีละแผ่นโดยแต่ละครั้งที่หยิบมาได้ต้องนำแผ่นฉลากมาจดบันทึกไว้ว่าเป็นของใครทำอยู่อย่างนี้เรื่อยไปจนได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 248 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert) 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด
4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก
3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง
2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อย
1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open ended)

3.4 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แล้วพิจารณาสร้างแบบสอบถามขึ้น

2. ร่างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าเป็นแบบสอบถามปลายเปิด และจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. นำแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของคำถามแต่ละข้อโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of item objective congruence) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ดังนี้

1) พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการร้อยเอ็ด
อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการปกครอง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

วุฒิการศึกษา : ร.ด. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
: พธ.บ. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.

ตำแหน่ง : อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

วุฒิการศึกษา : พธ.ด. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พธ.ม. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) นางจตุพร น้ำใจดี

ตำแหน่ง : หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลท่าสีดา
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

วุฒิการศึกษา : ร.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ศ.ศ.บ. บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศึกษา
สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร

โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Item Objective Congruence Index) (ยุทธ ไกยวรรณ์, 2550, หน้า 107) มีเกณฑ์ ดังนี้ลงความเห็นและให้ค่าคะแนน ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้อง หรือเป็นตัวแทนลักษณะของที่มีสิ่งต้องการที่จะได้

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้อง หรือเป็นตัวแทนลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะได้

-1 เมื่อแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่สอดคล้อง หรือไม่เป็นตัวแทนลักษณะของสิ่งที่ต้องการจะได้

นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์

$\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาเสนอแนะอีกครั้งหนึ่ง

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปทำการทดลองใช้ (Try out) กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน ที่มิใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

6. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อไป

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ คือแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวางแผนและปฏิบัติการดังนี้

1. ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการจัดเก็บข้อมูลจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถึงผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก

จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

2. ผู้วิจัยได้ติดต่อกับกลุ่มตัวอย่างในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนัดแนะและชี้แจง และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมด้วยผู้ช่วยในการวิจัยเอง โดยชี้แจงรายละเอียดของแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างฟังโดยให้เวลาในการตอบแบบสอบถามและรับแบบสอบถามกลับคืนมา

4. ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปโดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งโดยภาพรวมรายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ และ แปลความหมาย ดังนี้ (บุญชุม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 121)

4.51 – 5.00 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ มากที่สุด
3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับปฏิบัติการ อยู่ในระดับ มาก
2.51 – 3.50 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ ปานกลาง
1.51 – 2.50 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ น้อย
1.00 – 1.50 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเพื่อหาค่าความต่างของการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ค่า t-test (Independent) ในการเปรียบเทียบตัวแปล 2 กลุ่ม

4. วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเพื่อหาค่าความต่างของการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ค่า F-test (One – way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปลที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป

5. เก็บรวบรวมข้อเสนอแนะการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies)

6. นำเสนอผลการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยรูปแบบตารางประกอบการบรรยายใต้ตารางและการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC : Index of item objective congruence)

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 83)

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ค่าความถี่ (Frequency)

2.2 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สูตรการคำนวณค่าสถิติ

ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

(1) ค่าร้อยละ (Percentage) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 104) ดังนี้

$$P = \frac{f \times 100}{N}$$

เมื่อ P แทน ค่าร้อยละ

f แทน ค่าความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

(2) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 105) ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

N แทน จำนวนคน

(3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) คำนวณจากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 105) ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม

X^2 แทน ผลรวมกำลังสอง ของคะแนนในกลุ่ม

N แทน จำนวนประชากร

$\sum X$ แทน ผลรวม

(4) ค่า t-test ในการเปรียบเทียบตัวแปลอิสระแก่กัน (Independent) คำนวณจากสูตร (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548, หน้า 19) ดังนี้

$$T = \frac{\overline{X1} - \overline{X2}}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่จะใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตในการแจกแจงแบบ t เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ

$\overline{X_1}$ $\overline{X_2}$ แทน ค่าเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

s_1^2 s_2^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

n_1 n_2 แทน จำนวนสมาชิกกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

5) ค่า F – test (One – way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป คำนวณจากสูตร (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2548, หน้า 109) ดังนี้

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ F แทน ค่าที่ใช่พิจารณาใน F-distribution

MS_b แทน ค่าแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_w แทน ค่าแปรปรวนระหว่างภายในกลุ่ม

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล จึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ทดสอบความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่ม
F	แทน	ทดสอบความแตกต่างระหว่าง 3 กลุ่มขึ้นไป
df	แทน	ชั้นของความเป็นอิสระ (degree of freedom)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)
Sig	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 ขั้นตอนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้การ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมุติฐานการวิจัย ใช้การทดสอบค่าที (t - test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One - way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วเรียงลำดับความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคล หาผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ใช้การแจกแจงหาค่าความถี่ (Frequency) และคำนวณร้อยละ (Percentage) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
เพศ		
ชาย	113	45.56
หญิง	135	54.44
รวม	**248**	**100.00**
อายุ		
ต่ำกว่า 35 ปี	59	23.80
35 – 40 ปี	110	44.35
51 ปีขึ้นไป	79	31.85
รวม	**248**	**100.00**
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	88	35.48
ปริญญาตรี	127	51.21
สูงกว่าปริญญาตรี	33	13.31
รวม	**248**	**100.00**
ประสบการณ์การทำงาน		
ต่ำกว่า 5 ปี	60	24.19
5 – 20 ปี	132	53.23
21 ปี ขึ้นไป	56	22.58
รวม	**248**	**100.00**

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 54.44 และเพศชาย จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 45.56 อายุ 20 – 40 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 44.35 รองลงมา คือ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 31.85 และต่ำกว่า 35 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 23.80 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 51.21 รองลงมา คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 35.48 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 13.31 ประสบการณ์การทำงาน 5 – 20 ปี จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 53.23 รองลงมา คือ ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 24.19 และ 21 ปี ขึ้นไป จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 22.58

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังตารางที่ 4.2 - 4.6

ตารางที่ 4.2 **ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน**

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	การประยุกต์ใช้			
		$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	แปลผล
1.	ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.74	0.46	1	มากที่สุด
2.	ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.59	0.56	3	มากที่สุด
3.	ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.68	0.56	2	มากที่สุด
4.	ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.50	0.82	4	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.63**	**0.60**	**-**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.46) รองลงมา คือ ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.56) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.56) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = 0.82)

ตารางที่ 4.3 **ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ**

ข้อ	1) ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	การประยุกต์ใช้			
		$\bar{X}$	S.D.	อันดับ	แปลผล
1.	ท่านมีการปฏิบัติงานในกระบวนการจัดทำแผนงานโครงการตามขั้นตอนของระเบียบด้วยความรู้จริง	4.84	0.37	3	มากที่สุด
2.	ท่านมีการให้ประชาคมร่วมพิจารณาแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วยเหตุผลความเป็นจริง	4.72	0.52	6	มากที่สุด
3.	ท่านมีจิตที่แน่วแน่ในการปฏิบัติงานการวางแผนงานโครงการ เป็นไปตามความต้องการของประชาคม	4.24	0.83	7	มาก
4.	องค์กรของท่านมีการวางแผนบุคลากร ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่ มีส่วนเกี่ยวข้องภายในองค์กรด้วยหลักกรุณา มากน้อยเพียงใด	4.73	0.51	5	มากที่สุด
5.	ท่านมีการจัดทำแผนงบประมาณ โครงการใช้เงินด้วยความรู้ที่เป็นจริง เป็นไปตามกฎ ระเบียบ	4.80	0.40	4	มากที่สุด
6.	ท่านได้จัดทำโครงการ งบประมาณ ที่โปร่งใสให้ประชาชนได้ร่วมตรวจสอบแผนงานโครงการได้	4.91	0.29	1	มากที่สุด
7.	ท่านได้มีการวิเคราะห์ ประเมิน ปรับปรุงแผนงานโครงการ ให้ทันสมัย ด้วยความรู้ เหตุผลเป็นจริง	4.88	0.37	2	มากที่สุด
8.	ท่านได้ร่วมจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงต่อการดำเนินงานในองค์กร ด้วยความรู้ที่ถูกต้อง ใจมั่นคง	4.80	0.40	4	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.74**	**0.46**	**-**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.3 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านได้จัดทำโครงการ งบประมาณที่โปร่งใสให้ประชาชนได้ร่วมตรวจสอบแผนงานโครงการได้ ($\overline{X}$ =4.91, S.D. = 0.29) รองลงมา คือ ท่านได้มีการวิเคราะห์ ประเมิน ปรับปรุง แผนงานโครงการ ให้ทันสมัย ด้วยความรู้ เหตุผลเป็นจริง ($\overline{X}$ = 4.88, S.D. = 0.37) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีจิตที่แน่วแน่ในการปฏิบัติงานการวางแผนงานโครงการ เป็นไปตามความต้องการของประชาคม ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.83)

ตารางที่ 4.4 **ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ**

ข้อ	2) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	การประยุกต์ใช้			
		$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	แปลผล
1.	ท่านมีการจัดวางโครงสร้างองค์กร ที่เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และความเหมาะสมตามเหตุผลเป็นจริง	4.91	0.29	1	มากที่สุด
2.	ท่านมีความพึงพอใจในตำแหน่งตัวเองที่ถูกวางในโครงสร้างองค์กรด้วยความเข้าใจในโลกที่เป็นจริง	4.88	0.33	2	มากที่สุด
3.	ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามพันธะกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความรู้จริงจิตแน่วแน่ มุ่งมั่น	4.17	0.81	9	มาก
4.	ท่านมีจิตใจที่หนักแน่นกับความถูกต้องในงานด้วยความรู้ความจริง ไม่คิดเอาเอง	4.37	0.65	7	มาก
5.	ท่านมีการสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มุ่งผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ	4.40	0.74	6	มาก
6	องค์กรท่านมีการจัดสรรบุคลากรที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจ อำนาจหน้าที่ด้วยเหตุผลเป็นจริง	4.48	0.59	5	มาก
7.	องค์กรท่านมีการจัดสรรเงินงบที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจ อำนาจหน้าที่ด้วยเหตุผลเป็นจริง	4.25	0.97	8	มาก
8.	องค์กรท่านมีการจัดสรรเครื่องมือที่เพียงพอเหมาะสม ตามภารกิจ อำนาจหน้าที่ด้วยเหตุผลเป็นจริง	4.77	0.45	4	มากที่สุด
9.	องค์กรท่านใช้หลักธรรมาภิบาลตามที่รัฐบาลกำหนดในการบริหารจัดการ	4.88	0.38	2	มากที่สุด

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อ	2) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	การประยุกต์ใช้			
		$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	แปลผล
10.	องค์กรท่านได้รับการประเมินผลการบริหารจัดการจากหน่วยงานภายนอกในระดับที่ผ่านเกณฑ์	4.83	0.42	3	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.59**	**0.56**	**-**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.4 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีการจัดวางโครงสร้างองค์กรที่เป็นไปตามกฎระเบียบ และความเหมาะสมตามเหตุผลเป็นจริง ($\overline{X}$ = 4.91, S.D. = 0.29) รองลงมา คือ องค์กรท่านใช้หลักธรรมาภิบาลตามที่รัฐบาลกำหนดในการบริหารจัดการ ($\overline{X}$ =4.88, S.D. = 0.38) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือท่านปฏิบัติหน้าที่ตามพันธะกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความรู้จริงจิตแน่วแน่ มุ่งมั่น ($\overline{X}$ = 4.17, S.D. = 0.81)

ตารางที่ 4.5 **ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ**

ข้อ	3) ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	การประยุกต์ใช้			
		$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	แปลผล
1.	ท่านได้ใช้ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานในองค์กรด้วยจิตมั่นคงในการประพฤติปฏิบัติที่ดี ตามกฎระเบียบด้วยความเข้าใจเป็นจริง	4.77	0.46	5	มากที่สุด
2.	ท่านได้รับการเสนอให้เป็นตัวแทนของกลุ่มในการเสนอความคิด และการแสดงออกอย่างต่อเนื่องมา	4.77	0.57	5	มากที่สุด
3.	ท่านแน่วแน่ในการติดต่อสื่อสารกับคนในองค์กรและนอกองค์กรด้วยมารยาท วาจาที่ดีเป็นสม่ำเสมอ	4.88	0.37	2	มากที่สุด
4.	ท่านได้รับการร้องขอให้เป็นกรรมการคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในทุกกรณี	4.26	0.96	6	มาก
5.	ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการนำพาหน่วยงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กร	4.19	0.97	7	มาก
6.	ท่านมีจิตใจแน่วแน่ในการพัฒนาตัวเองต่อเนื่องและสอนงานให้คนอื่นด้วยความรู้เป็นจริง	4.77	0.49	5	มากที่สุด
7.	ท่านได้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ค้นคว้าข้อมูลใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานประจำสม่ำเสมอ	4.80	0.40	3	มากที่สุด
8.	ท่านได้รับการประเมินผลงานสมรรถนะในรอบปีที่มีคะแนนสูงเสมอมา	4.79	0.53	4	มากที่สุด
9.	ประชาชนที่มารับบริการมีความพึงพอใจในการได้พบพูดคุยและการปฏิบัติตัวของท่าน	4.90	0.31	1	มากที่สุด
	รวมเฉลี่ย	**4.68**	**0.56**	**-**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ประชาชนที่มารับบริการมีความพึงพอใจในการได้พบพูดคุยและการปฏิบัติตัวของท่าน ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.31) รองลงมา คือ ท่านแน่วแน่ในการติดต่อสื่อสารกับคนในองค์กรและนอกองค์กรด้วยมารยาท วาจาที่ดีเป็นสม่ำเสมอ ($\overline{X}$ = 4.88, S.D. = 0.37) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการนำพาหน่วยงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กร ($\overline{X}$ = 4.19, S.D. = 0.97)

ตารางที่ 4.6 **ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ**

ข้อ	4) ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	การประยุกต์ใช้			
		$\overline{X}$	S.D.	อันดับ	แปลผล
1.	ท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตาม กำกับงานตามแผนงาน โครงการในองค์กรด้วยความรู้เข้าใจจริง	4.68	0.54	4	มากที่สุด
2.	ท่านมีการจัดทำแผนการตรวจติดตามการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนงาน โครงการ ด้วยความรู้จริง	4.55	0.67	5	มากที่สุด
3.	ท่านมีการกำหนดเกณฑ์การติดตามงานที่สำคัญและเครื่องมือในการตรวจด้วยความรู้ความเข้าใจเป็นจริง	4.79	0.41	3	มากที่สุด
4.	ท่านได้ทำความเข้าใจในเป้าหมาย เกณฑ์มาตรฐานการตรวจ ติดตามกับบุคลากรด้วยเหตุผลเป็นจริง	4.88	0.38	2	มากที่สุด
5.	ท่านมีการติดตาม กำกับงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบ และมาตรฐานด้วยจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง	4.90	1.87	1	มากที่สุด
6.	ท่านได้ร่วมแก้ปัญหา ปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามระยะเวลาด้วยจิตที่แน่วแน่กับงาน	4.28	0.91	6	มาก
7.	ท่านได้มีการประเมินผล เทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ด้วยจิตที่หนักแน่น รู้เข้าใจเป็นจริงถูกต้อง	3.89	0.73	8	มาก
8.	ท่านได้จัดทำรายงานผลการตรวจ ติดตาม กำกับการแก้ไขปัญหา ประเมินผล ด้วยความรู้ถูกต้องเป็นจริง	4.00	1.04	7	มาก
	รวมเฉลี่ย	**4.50**	**0.82**	**-**	**มาก**

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านมีการติดตาม กำกับงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบและมาตรฐานด้วยจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 1.87) รองลงมา คือ ท่านได้ทำความเข้าใจในเป้าหมาย เกณฑ์มาตรฐานการตรวจ ติดตามกับบุคลากรด้วยเหตุผลเป็นจริง ($\overline{X}$ = 4.88, S.D. = 0.38) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านได้มีการประเมินผล เทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ด้วยจิตที่หนักแน่น รู้เข้าใจเป็นจริงถูกต้อง ($\overline{X}$ = 3.89, S.D. = 0.73)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเพื่อหาค่าความต่างของการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ค่า t-test (Independent) ในการเปรียบเทียบตัวแปล 2 กลุ่ม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง 4.7 – 4.8

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	เพศ					
	ชาย (n= 113)			หญิง (n= 135)		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.74	0.21	มากที่สุด	4.74	0.19	มากที่สุด
2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.63	0.22	มากที่สุด	4.57	0.28	มากที่สุด
3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.72	0.26	มากที่สุด	4.65	0.33	มากที่สุด
4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.44	0.42	มาก	4.55	0.42	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	**4.63**	**0.28**	**มากที่สุด**	**4.63**	**0.31**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เพศชาย ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.28) และเพศหญิง ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.31) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลปรากฏดังต่อไปนี้

1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด มีค่าเฉลี่ยเท่ากันอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เพศชาย ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.21) และเพศหญิง

($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.19) โดยเพศชายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกันกับเพศหญิง ตามค่าเฉลี่ย

2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ เพศชาย ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.22) และเพศหญิง ($\overline{X}$ = 4.57, S.D. = 0.28) โดยเพศชายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกันกับเพศหญิง ตามค่าเฉลี่ย

3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในระดับมากที่สุด คือ เพศชาย ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.26) และเพศหญิง ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.33) โดยเพศชายมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกันกับเพศหญิง ตามค่าเฉลี่ย

4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเพศหญิงอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.42) ส่วนเพศชายอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = 0.42) โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากกว่าเพศชาย ตามค่าเฉลี่ย

ตารางที่ 4.8 การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านจำแนกตามเพศ

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	เพศ						t	Sig
	ชาย (n = 113)			หญิง (n = 135)				
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล		
1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.74	0.21	มากที่สุด	4.74	0.19	มากที่สุด	0.05	0.87
2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.63	0.22	มากที่สุด	4.57	0.28	มากที่สุด	1.94	0.00*
3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.72	0.26	มากที่สุด	4.65	0.33	มากที่สุด	2.10	0.00*
4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.44	0.42	มาก	4.55	0.42	มากที่สุด	-2.03	0.31
รวมเฉลี่ย	**4.63**	**0.28**	**มากที่สุด**	**4.63**	**0.31**	**มากที่สุด**	**0.52**	**0.30**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.8 ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบเพื่อหาค่าความต่างของการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้ค่า F-test (One – way ANOVA) ในการเปรียบเทียบตัวแปลที่มีค่ามากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตาราง 4.9 – 4.17

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามอายุ

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	อายุ								
	ต่ำกว่า 35 ปี (n = 59)			35 - 50 ปี (n = 110)			51 ปีขึ้นไป (n = 79)		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.80	0.20	มากที่สุด	4.72	0.18	มากที่สุด	4.72	0.21	มากที่สุด
2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.55	0.24	มากที่สุด	4.59	0.24	มากที่สุด	4.64	0.29	มากที่สุด
3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.72	0.30	มากที่สุด	4.66	0.29	มากที่สุด	4.69	0.31	มากที่สุด
4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.55	0.32	มากที่สุด	4.44	0.37	มาก	4.54	0.53	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	**4.66**	**0.27**	**มากที่สุด**	**4.60**	**0.27**	**มากที่สุด**	**4.65**	**0.34**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.9 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ปรากฏดังนี้

1. อายุต่ำกว่า 35 ปี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. = 0.27) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.80, S.D. = 0.20) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.30) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากันสองด้านคือ ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.24) และด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.32)

2. อายุ 35- 50 ปี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.60, S.D. = 0.27) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.18) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. = 0.29) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.44, S.D. = 0.37)

3. อายุ 51 ปีขึ้นไป โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.34) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.21) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.69, S.D. = 0.31) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.54, S.D. = 0.53)

ตารางที่ 4.10 การวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.245	2	.122	3.274	.040*
	ภายในกลุ่ม	9.154	245	.037		
	รวม	**9.399**	**247**			
2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.258	2	.129	1.959	.143
	ภายในกลุ่ม	16.106	245	.066		
	รวม	**16.363**	**247**			
3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.178	2	.089	1.003	.368
	ภายในกลุ่ม	21.780	245	.089		
	รวม	**21.958**	**247**			
4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.705	2	.353	1.998	.138
	ภายในกลุ่ม	43.228	245	.176		
	รวม	**43.933**	**247**			
รวมเฉลี่ย	**ระหว่างกลุ่ม**	**.347**	**2**	**.173**	**2.059**	**.172**
	ภายในกลุ่ม	**22.567**	**245**	**.092**		
	รวม	**22.914**	**247**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.10 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)

การวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ต่ำกว่า 35 ปี ($\overline{X}$ = 4.66)	35–50 ปี ($\overline{X}$ = 4.60)	51 ปีขึ้นไป ($\overline{X}$ = 4.65)
ต่ำกว่า 35 ปี ($\overline{X}$ = 4.66)	-	-	.7275*
35–50 ปี ($\overline{X}$ = 4.60)	-	-	-
51 ปีขึ้นไป ($\overline{X}$ = 4.65)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามอายุ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ 1 คู่ คือ ต่ำกว่า 35 ปี และ 51 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.12 **ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา**

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	ระดับการศึกษา								
	ต่ำกว่าปริญญาตรี (n = 88)			ปริญญาตรี (n = 127)			สูงกว่าปริญญาตรี (n = 32)		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.74	0.17	มากที่สุด	4.73	0.22	มากที่สุด	4.79	0.17	มากที่สุด
2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.61	0.23	มากที่สุด	4.58	0.26	มากที่สุด	4.61	0.31	มากที่สุด
3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.68	0.30	มากที่สุด	4.67	0.29	มากที่สุด	4.73	0.32	มากที่สุด
4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.49	0.31	มาก	4.46	0.51	มาก	4.64	0.28	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	**4.63**	**0.25**	**มากที่สุด**	**4.61**	**0.32**	**มากที่สุด**	**4.69**	**0.27**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.12 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา ปรากฏดังนี้

1. ต่ำกว่าปริญญาตรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.25) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.17) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.30) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.49, S.D. = 0.31)

2. ปริญญาตรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = 0.32) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.73, S.D. = 0.22) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.29) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.46, S.D. = 0.51)

3. สูงกว่าปริญญาตรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.69, S.D. = 0.27) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.79, S.D. = 0.17) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.73, S.D. = 0.32) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.61, S.D. = 0.31)

ตารางที่ 4.13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	**แหล่งความแปรปรวน**	**SS**	**df**	**MS**	**F**	**Sig**
1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.100	2	.050	1.316	.270
	ภายในกลุ่ม	9.299	245	.038		
	รวม	**9.399**	**247**			
2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.055	2	.027	.410	.664
	ภายในกลุ่ม	16.309	245	.067		
	รวม	**16.363**	**247**			
3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.108	2	.054	.607	.546
	ภายในกลุ่ม	21.850	245	.089		
	รวม	**21.958**	**247**			
4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.845	2	.423	2.404	.093
	ภายในกลุ่ม	43.088	245	.176		
	รวม	**43.933**	**247**			
รวมเฉลี่ย	**ระหว่างกลุ่ม**	**.277**	**2**	**.139**	**1.184**	**.393**
	ภายในกลุ่ม	**22.637**	**245**	**.093**		
	รวม	**22.914**	**247**			

จากตารางที่ 4.13 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.14 **ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน**

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	ประสบการณ์การทำงาน								
	ต่ำกว่า 5 ปี (n = 88)			5 – 20 ปี (n = 127)			21 ปี ขึ้นไป (n = 33)		
	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล	($\bar{X}$)	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.73	0.17	มากที่สุด	4.76	0.19	มากที่สุด	4.69	0.27	มากที่สุด
2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.65	0.24	มากที่สุด	4.58	0.28	มากที่สุด	4.53	0.22	มากที่สุด
3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.68	0.27	มากที่สุด	4.70	0.32	มากที่สุด	4.62	0.30	มากที่สุด
4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.48	0.36	มากที่สุด	4.57	0.42	มาก	4.26	0.49	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.64**	**0.26**	**มากที่สุด**	**4.65**	**0.30**	**มากที่สุด**	**4.53**	**0.32**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 4.14 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ปรากฏดังนี้

1. ต่ำกว่า 5 ปี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. = 0.26) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.73, S.D. = 0.17) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.27) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.36)

2. 5 – 20 ปี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.30) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.76, S.D. = 0.19) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.32) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.57, S.D. = 0.42)

3. 21 ปี ขึ้นไป โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.32) พิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.69, S.D. = 0.27) รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.62, S.D. = 0.30) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ($\overline{X}$ = 4.26, S.D. = 0.49)

ตารางที่ 4.15 การวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.148	2	.074	1.962	.143
	ภายในกลุ่ม	9.251	245	.038		
	รวม	**9.399**	**247**			
2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.397	2	.199	3.049	.049*
	ภายในกลุ่ม	15.966	245	.065		
	รวม	**16.363**	**247**			
3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	.176	2	.088	.990	.373
	ภายในกลุ่ม	21.782	245	.089		
	รวม	**21.958**	**247**			
4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ระหว่างกลุ่ม	2.518	2	1.259	7.448	.001*
	ภายในกลุ่ม	41.415	245	.169		
	รวม	**43.933**	**247**			
รวมเฉลี่ย	**ระหว่างกลุ่ม**	**0.810**	**2**	**0.405**	**3.362**	**0.142**
	ภายในกลุ่ม	**22.104**	**245**	**0.090**		
	รวม	**22.913**	**247**			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.15 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์ทำงานโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ตารางที่ 4.16 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)

การจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ต่ำกว่า 5 ปี ($\overline{X}$ = 4.64)	5 – 20 ปี ($\overline{X}$ = 4.65)	21 ปี ขึ้นไป ($\overline{X}$ = 4.53)
ต่ำกว่า 5 ปี ($\overline{X}$ = 4.64)	-	.14725*	-
5 – 20 ปี ($\overline{X}$ = 4.65)	-	-	-
21 ปี ขึ้นไป ($\overline{X}$ = 4.53)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.16 ความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 5 ปี มีความแตกต่างจากประสบการณ์ทำงาน 5 – 20 ปี

ตารางที่ 4.17 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)

ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ต่ำกว่า 5 ปี ($\overline{X}$ = 4.64)	5 – 20 ปี ($\overline{X}$ = 4.65)	21 ปี ขึ้นไป ($\overline{X}$ = 4.53)
ต่ำกว่า 5 ปี ($\overline{X}$ = 4.64)	-	-	.5598*
5 – 20 ปี ($\overline{X}$ = 4.65)	-	-	-
21 ปี ขึ้นไป ($\overline{X}$ = 4.53)	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.17 ความคิดเห็นที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า 5 ปี มีความแตกต่างจากประสบการณ์ทำงาน 21 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 4.18 ความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อ	1) ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ความถี่
1.	การดำเนินงานด้านกระบวนการจัดทำแผนงานโครงการ ตามขั้นตอนตามระเบียบการวางแผนงานโครงการ เป็นไปตามความต้องการของประชาขน	41
2.	การให้ประชาคมร่วมพิจารณาแผนพัฒนาท้องถิ่นในการจัดทำแผนงบประมาณโครงการใช้เงินด้วยความรู้ที่เป็นจริง เป็นไปตามกฎและระเบียบ	28
3.	การวิเคราะห์ ประเมิน ปรับปรุง แผนงานโครงการและร่วมจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงต่อการดำเนินงานในองค์กร	14
	2) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	
1.	การจัดวางโครงสร้างองค์กรที่เป็นไปตามกฎระเบียบและปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร	35
2.	การสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มุ่งผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศและมีการจัดสรรบุคลากรที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจ	21
3	การจัดสรรเงินงบที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจด้วยหลักธรรมาภิบาลตามที่รัฐบาลกำหนดในการบริหารจัดการ	12
	3) ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)	
1.	ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานในองค์กรด้วยจิตมั่นคงในการประพฤติปฏิบัติที่ดีตามกฎระเบียบโดยการติดต่อสื่อสารกับคนในองค์กรและนอกองค์กรด้วยมารยาทวาจาที่ดี	25
2.	ผู้มีบทบาทอย่างมากในการนำพาหน่วยงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในองค์และมีการพัฒนาตัวเองต่อเนื่อง และสอนงานให้คนอื่นด้วยความรู้เป็นจริง	17
3.	ประชาชนและคนที่มารับบริการมีความพึงพอใจในการมารับบริการ	16

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ข้อ	4) ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ความถี่
1.	การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตาม กำกับงานตามแผนงาน โครงการในองค์กรด้วยความรู้เข้าใจ	19
2.	การสร้างความเข้าใจในเป้าหมาย เกณฑ์มาตรฐานการตรวจ ติดตามกับบุคลากรและมีส่วนร่วมแก้ปัญหา ปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามระยะเวลา	15
3	การจัดทำรายงานผลการตรวจ ติดตาม กำกับการแก้ไขปัญหาและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม	10

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเรียงลำดับจากความถี่สูงสุดไปหาน้อยสุด

1. ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ลำดับตามความถี่มากไปหาน้อย ดังนี้

1.1 การดำเนินงานด้านกระบวนการจัดทำแผนงานโครงการ ตามขั้นตอนตามระเบียบการวางแผนงานโครงการ เป็นไปตามความต้องการของประชาชน

1.2 การให้ประชาคมร่วมพิจารณาแผนพัฒนาท้องถิ่นในการจัดทำแผนงบประมาณ โครงการใช้เงินด้วยความรู้ที่เป็นจริง เป็นไปตามกฎและระเบียบ

1.3 การวิเคราะห์ ประเมิน ปรับปรุง แผนงานโครงการและร่วมจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงต่อการดำเนินงานในองค์กร

2. ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ลำดับตามความถี่มากไปหาน้อย ดังนี้

2.1 การจัดวางโครงสร้างองค์กรที่เป็นไปตามกฎระเบียบและปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

2.2 การสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มุ่งผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศและมีการจัดสรรบุคลากรที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจ

2.3 การจัดสรรเงินงบที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจด้วยหลักธรรมาภิบาลตามที่รัฐบาลกำหนดในการบริหารจัดการ

3. ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ลำดับตามความถี่มากไปหาน้อย ดังนี้

3.1 ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานในองค์กรด้วยจิตมั่นคงในการประพฤติปฏิบัติที่ดีตามกฎระเบียบโดยการติดต่อสื่อสารกับคนในองค์กรและนอกองค์กรด้วยมารยาท วาจาที่ดี

3.2 ผู้มีบทบาทอย่างมากในการนำพาหน่วยงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในองค์และมีการพัฒนาตัวเองต่อเนื่อง และสอนงานให้คนอื่นด้วยความรู้เป็นจริง

3.3 ประชาชนและคนที่มารับบริการมีความพึงพอใจในการมารับบริการ

4. ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ลำดับตามความถี่มากไปหาน้อย ดังนี้

4.1 การส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตาม กำกับงานตามแผนงาน โครงการในองค์กรด้วยความรู้เข้าใจ

4.2 การสร้างความเข้าใจในเป้าหมาย เกณฑ์มาตรฐานการตรวจ ติดตามกับบุคลากร และมีส่วนร่วมแก้ปัญหา ปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามระยะเวลา

4.3 การจัดทำรายงานผลการตรวจ ติดตาม กำกับการแก้ไขปัญหาและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม

สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเรียงลำดับจากความถี่สูงสุดไปหาน้อยสุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา พบว่าควรมีการดำเนินงานด้านกระบวนการจัดทำแผนงานโครงการ ตามขั้นตอนตามระเบียบการวางแผนงานโครงการ เป็นไปตามความต้องการของประชาขน การให้ประชาคมร่วมพิจารณาแผนพัฒนาท้องถิ่นในการจัดทำแผนงบประมาณ โครงการใช้เงินด้วยความรู้ที่เป็นจริงเป็นไปตามกฎและระเบียล และการวิเคราะห์ ประเมิน ปรับปรุง แผนงานโครงการและร่วมจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงต่อการดำเนินงานในองค์กร รองลงมาคือด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่าควรมีการจัดวางโครงสร้างองค์กรที่เป็นไปตามกฎระเบียบและปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มุ่งผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศและมีการจัดสรรบุคลากรที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจ และการจัดสรรเงินงบที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจด้วยหลักธรรมาภิบาลตามที่รัฐบาลกำหนดในการบริหารจัดการ รองลงมาคือด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่า ควรมีภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานในองค์กรด้วยจิตมั่นคงในการประพฤติปฏิบัติที่ดีตามกฎระเบียบโดยการติดต่อสื่อสารกับคนในองค์กรและนอกองค์กรด้วยมารยาท วาจาที่ดี ผู้มีบทบาทอย่างมากในการนำพาหน่วยงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในองค์

และมีการพัฒนาตัวเองต่อเนื่อง และสอนงานให้คนอื่นด้วยความรู้เป็นจริง และประชาชนและคนที่มารับบริการมีความพึงพอใจในการมารับบริการ และด้านที่ความถี่น้อยที่สุดคือด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) พบว่าควรมีการส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตาม กำกับงานตามแผนงาน โครงการในองค์กรด้วยความรู้เข้าใจ การสร้างความเข้าใจในเป้าหมาย เกณฑ์มาตรฐานการตรวจ ติดตามกับบุคลากร และมีส่วนร่วมแก้ปัญหา ปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามระยะเวลา และการจัดทำรายงานผลการตรวจ ติดตาม กำกับการแก้ไขปัญหาและประเมินผลอย่างมีส่วนร่วม

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัย ว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน จำนวน 248 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามบัญชีรายชื่อแบ่งชั้น โดยวิธีการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 35 ข้อ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การนำ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติ t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มในเรื่องเพศ และ F-test (One-way ANOVA) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยตามประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผล

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด สรุปได้ดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเป็นเพศหญิง จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 54.44 มีอายุ 20 – 40 ปี จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 44.35 มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 51.21 และมีประสบการณ์การทำงาน 5 – 20 ปี จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 53.23

5.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) รองลงมา คือ ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ด้าน และระดับมากที่สุด จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย เมื่อแยกเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงจากรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ท่านได้จัดทำโครงการ งบประมาณ ที่โปร่งใสให้ประชาชนได้ร่วมตรวจสอบแผนงานโครงการได้ รองลงมา คือ ท่านได้มีการวิเคราะห์ ประเมิน ปรับปรุง แผนงานโครงการ ให้ทันสมัย ด้วยความรู้ เหตุผลเป็นจริง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีการปฏิบัติงานในกระบวนการจัดทำแผนงานโครงการตามขั้นตอนของระเบียบด้วยความรู้จริง

2) ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงจากรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนที่มารับบริการมีความพึงพอใจในการได้พบพูดคุยและการปฏิบัติตัวของท่าน รองลงมา คือ ท่านแน่วแน่ในการติดต่อสื่อสารกับคนในองค์กรและนอกองค์กรด้วยมารยาท วาจาที่ดีเป็นสม่ำเสมอ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการนำพาหน่วยงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กร

3) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงจากรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีการจัดวางโครงสร้างองค์กรที่เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และความเหมาะสมตามเหตุผลเป็นจริง รองลงมา คือ องค์กรท่านใช้หลักธรรมาภิบาลตามที่รัฐบาลกำหนดในการบริหารจัดการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามพันธะกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความรู้จริง จิตแน่วแน่ มุ่งมั่น

4) ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) โดยรวมและรายข้อ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงจากรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านมีการติดตาม กำกับงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบและมาตรฐานด้วยจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง รองลงมา คือ ท่านได้ทำความเข้าใจในเป้าหมาย เกณฑ์มาตรฐานการตรวจ ติดตามกับบุคลากรด้วยเหตุผลเป็นจริง และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านได้มีการประเมินผล เทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ด้วยจิตที่หนักแน่น รู้เข้าใจเป็นจริงถูกต้อง

5.1.3 สมมติฐานการวิจัย การวิเคราะห์เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ของบุคลากรที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 บุคลากรที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไม่แตกต่างกัน ส่วนรายด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) แตกต่าง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

สมมติฐานที่ 2 บุคลากรที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไม่แตกต่างกัน ส่วนรายด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

สมมติฐานที่ 3 บุคลากรที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

สมมติฐานที่ 4 บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ (Null Hypothesis)

5.1.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า บุคลากรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เรียงลำดับจากความถี่สูงไปหาต่ำ สามอันดับแรก ได้แก่ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในการวางแผนโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการองค์การโดยปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานขององค์กร และควรมีการนำองค์การควบคู่กับการควบคุมโดยการตรวจติดตามและรายงานงานผลการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนงานโครงการ

5.2 อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยเห็นผลการวิจัยที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลเพิ่มตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อการวางแผน การจัดองค์การ การนำ

และการควบคุมของการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีการปฏิบัติงานในกระบวนการจัดทำแผนงานโครงการตามขั้นตอนของระเบียบ การให้ประชาคมร่วมพิจารณาแผนพัฒนาท้องถิ่น การปฏิบัติงานการวางแผนงานโครงการเป็นไปตามความต้องการของประชาชน การวางแผนบุคลากร ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่ มีส่วนเกี่ยวข้องภายในองค์กร การวิเคราะห์ ประเมิน ปรับปรุง แผนงานโครงการให้ทันสมัย การใช้หลักธรรมาภิบาลตามที่รัฐบาลกำหนดในการบริหารจัดการ ประชาชนที่มารับบริการมีความพึงพอใจ และการจัดทำรายงานผลการตรวจ ติดตาม กำกับการแก้ไขปัญหา ประเมินผล ด้วยความรู้ถูกต้องเป็นจริง ซึ่งส่งผลให้ บุคลากรมีความคิดเห็นโดยค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2546, หน้า 29) การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การโดยอาศัยหลักการในการบริหารอย่างน้อย 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารการปกครองมีลักษณะแบบการจัดการการปกครอง (Governance) หรือการบริหารการปกครองท้องถิ่น (Local Administration) และ Carroll and Gillen (1987, p. 87) กล่าวว่า การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญคือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับวิจัยของ สิทธิ์ธนัชท์ วารุณสหรัชภณ (2559, หน้า 115-130) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อศึกษาและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการ บริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่เฉพาะในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปาน กลางส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะว่า ประชาชนต้องการเสนอแนะการทำงานของ อบต. และร้องทุกข์เรื่องราวต่าง ๆ ได้หลากหลายช่องทาง ในขณะเดียวกันต้องการให้ อบต. ชี้แจงผล การร้องทุกข์ ชี้แจงการใช้งบประมาณ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ของ อบต. ให้มากขึ้นและประชาชนต้องการให้ อบต. เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานกลุ่มประชาชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางวางแผนพัฒนา อบต. เพื่อประโยชน์ด้านความเป็นอยู่และคุณภาพ

ชีวิตของประชาชน ควรเปิดโอกาสเข้ามาร่วมควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนา อบต. และการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้จ่ายเงินงบประมาณอย่างคุ้มค่าและสำหรับการพัฒนาท้องถิ่นให้มากที่สุด

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ของบุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน ดังนี้

2.1 บุคลากรที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไม่แตกต่างกัน ส่วนรายด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า เพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพศจึงเป็นปัจจัยต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อาทิเช่น การจัดวางโครงสร้างองค์กรที่เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และความเหมาะสมตามเหตุผลเป็นจริง การปฏิบัติหน้าที่ตามพันธะกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความรู้จริงจิตแน่วแน่มุ่งมั่น การสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มุ่งผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ การใช้ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานในองค์กรด้วยจิตมั่นคงในการประพฤติปฏิบัติที่ดี ตามกฎ ระเบียบด้วยความเข้าใจเป็นจริง การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ค้นคว้าข้อมูลใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานประจำสม่ำเสมอ เป็นต้น ดังนั้น บุคลากรที่มีเพศต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประทาน คงฤทธิศึกษากร (2556, หน้า 74) กล่าวถึงการปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นผล สืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับการวิจัยของ ศุภกร จันทราวุฒิกร (2562, หน้า 80-85) การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้ศึกษาองค์ความรู้จากรูปแบบการฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ จิตวิทยาการฝึกอบรม ประยุกต์กับ หลักไตรสิกขา และศึกษากำหนดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จากการสังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ ปีเตอร์จีนอร์ทเฮ้าส์ (Peter G. Northouse) และ แกรี่ ยูคล์ (Gary Yukl) เข้าในหลักการ 3 คือ ครองตน ครองคน

ครอง งาน สรุปเป็น 6 ประการ คือ การแสดงออกถึงความยุติธรรม การยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต การเคารพ ให้เกียรติผู้อื่น การให้บริการคนอื่น การใช้อำนาจและอิทธิพลของผู้นำ การเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่ม 2) พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และ ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เป็นรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน และ 7 กระบวนการ อธิบายได้ตามรูปภาพโมเดลพระธาตุเจดีย์ 3) ทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลัก ไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ด้วยการทดลองแบบ กึ่งทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับอบรมตามรูปแบบ การฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับอบรมฯอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 บุคลากรที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้าน แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า อายุมีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนั้น บุคลากรที่มีอายุต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พุทธทาสภิกขุ (2549, หน้า 15) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อมีศีลธรรมดีแล้ว ปัญหายังคงมีเหลืออยู่ว่าคนนั้นยังไม่พ้นทุกข์ ไม่พ้นจากการเบียดเบียนของกิเลสโดยเฉพาะคือ โลภะ โทสะ โมหะเรื่อง ศีล และธรรม ทั้งหมดนี้มีความมุ่งหมายให้เกิดผลเพียงเป็นอยู่อย่างสงบเรียบร้อยของสังคมทั่วไป และเป็นความผาสุกขั้นต้นๆ อันเป็นวิสัยของปุถุชน มิได้หมายสูงพ้นขึ้นไปถึงการดับทุกข์ หรือตัดกิเลสเด็ดขาด สิ้นเชิง จนเป็นพระอริยะเจ้าพระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติให้คนไปไกลกว่าเรื่องศีลธรรมไปไกลจน ถึงกับสามารถกำจัดความหม่นหมองทุกชนิด ที่เหลือวิสัยที่ศีลธรรมจะกำจัดได้ เช่น ความยุ่งยากใจ เป็นส่วนตัว ความทุกข์ในใจอันเกิดจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และกิเลสชั้นละเอียด ซึ่งไม่อยู่ในวิสัยที่ ศีลธรรมทั้งหลายจะช่วยกำจัดให้ได้ จะพ้นทุกข์ได้ก็ต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาอันประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา และ สมศักดิ์ คงเที่ยง (2557, หน้า 65) การบริหารเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆ อย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนอย่างมีระบบ และให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม รวมทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทรานี สงวนนาม (2551, หน้า 57) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับบุคคลและกลุ่มบุคคล ซึ่งพร้อมด้วยปัจจัยทางการบริหาร ได้แก่ เครื่องมือต่างๆ งบประมาณ และ เทคโนโลยี เพื่อที่จะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย และ Herbert A. Simon (1980, p. 90)

เป็นแนวคิดการบริหารแบบระบบ โดยได้มองบริษัทหรือองค์กรทางธุรกิจ เป็นระบบที่อาจปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ ทั้งที่เป็นกายภาพ บุคคลและสังคมซึ่งประกบเข้าด้วยกันด้วยเครือข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และโดยความเต็มใจของบรรดาสมาชิกในองค์กรที่จะร่วมมือกันดำเนินงานไปสู่เป้าหมายอันเดียวกัน ประเด็นที่ถือว่าเป็นของใหม่ในความคิดของไซมอนที่เด่นชัดที่สุดก็คือ การที่ปฏิเสธข้อสมมติฐานของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมว่า กิจการธุรกิจหมายถึงผู้ประกอบการที่เป็นสัพพัญญู มีเหตุมีผลและมุ่งแสวงหาผลกำไรสูงสุด รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุจิตร ชิณสาร (2563, หน้า 83-84) ได้ศึกษา การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมาผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการบริหารงาน พบว่า มีลักษณะการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมเหมือนกันทุกแห่ง ซึ่งทุกปัจจัยส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานที่เป็นเลิศ โดยให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายในการทำงานร่วมกัน และสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนอย่างแท้จริง และข้อค้นพบแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ 1) กำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์องค์กรที่ชัดเจน 2) สร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) สร้างระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างมีผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ 4) นำระบบเครือข่ายทางสังคมมาใช้ในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 5) ปฏิรูปองค์กรแบบส่วนร่วมที่เหมาะสมกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ

2.3 บุคลากรที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ระดับการศึกษาเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่บ่งบอกให้ ทราบถึงระดับการศึกษาเท่านั้น ระดับการศึกษาจึงไม่เป็นอุปสรรคใดๆ กับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ดังนั้น บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2546, หน้า 28-35) กล่าวถึง การบริหารว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหลักการในการบริหารอย่างน้อย 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารการปกครองมีลักษณะแบบการจัดการการปกครอง (Governance) หรือ การบริหารการปกครองท้องถิ่น (Local Administration) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Barnard Chester L. (1972, p. 51) ให้ความสำคัญของการจัดระบบสื่อสารภายใน

องค์การ ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา และอิทธิพลขององค์การที่ไม่เป็นทางการ โดยได้เสนอทฤษฎีการให้ความร่วมมือของบาร์นาร์ด (Barnard's Theory of Compliance) และให้ความสำคัญกับเรื่อง "การจูงใจ (Motivation)" ในการดำเนินการและความร่วมมือในองค์การโดยพิจารณาหลักพื้นฐาน 4 ประการ คือ 1) ความเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือ 2) การยินยอม 3) ความชัดเจนต่อแนวทางปฏิบัติ และ 4) การจูงใจ นอกจากนี้ Barnard Chester L. (1972, p. 78) เสนอให้องค์การมีลักษณะเป็นระบบเปิดคือติดต่อและสนใจสภาวะแวดล้อมภายนอกองค์การ ให้แยกประสิทธิภาพและประสิทธิผลออกจากกันอย่างชัดเจน สมาชิกในองค์การไม่ได้หวังเพียงแค่ด้านการเงินอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังหวังสิ่งอื่นๆ อีกด้วย เช่นการได้รับการยอรับนับถือ การมีส่วนร่วม ศักดิ์ศรีเป็นต้น มีการประสานความร่วมมือกันภายในองค์การมากขึ้น รวมทั้งการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนในองค์การอย่างไม่เป็นทางการจะมีส่วนช่วยในการเติบโตขององค์การด้วย นอกจากนี้บาร์นาร์ด ยังเสนอถึงเรื่องการมีศีลธรรมของผู้บริหารว่าจะ มีผลต่อการบริหารงานในองค์การด้วย รวมทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ธีรวิทย์ ทองนอก (2561, หน้า 99-119) ได้ศึกษา การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ ของเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการเทศบาลเมือง หนองปรือ จังหวัดชลบุรี รวมไปถึงการวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการของเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี โดยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรีมีการนำหลักพุทธธรรมาบูรณา การเข้ากับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองหนองปรือให้สามารถปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ (1) การบริหารจัดการองค์การด้วยการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของเทศบาลเมืองหนองปรือให้มีการยึดมั่น และประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในหลักพุทธธรรม คุณธรรม และจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 หลักอิทธิบาท 4 และหลักโลกบาลธรรม (2) การบริหารจัดการองค์การแบบมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม โดยการพัฒนาศักยภาพและสร้างโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอปริหานิยธรรม 7 หลักสัปปุรสธรรม 7 และหลักอริยสัจ 4 (3) การบริหารจัดการองค์การด้วยการเสริมสร้างจริยธรรม โดยกำหนดให้มีการสอดแทรกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมไว้ในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ครั้งละน้อย ๆ แต่บ่อย ๆ และต่อเนื่องตามความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้อง กับหลักพรหมวิหาร 4 สำหรับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ผลสำเร็จที่เทศบาลเมือง หนองปรือได้รับนั้นมาจากการที่เทศบาลเมืองหนองปรือได้มีการนำหลักโลกบาลธรรมไปใช้ในการ บริหารจัดการองค์การให้สามารถปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุด

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Herbert A. Simon (1980, p. 89) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรม ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน แนวคิดการบริหารแบบระบบโดยได้มองบริษัทหรือองค์กรทางธุรกิจ เป็นระบบที่อาจปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ ทั้งที่เป็นกายภาพ บุคคลและสังคมซึ่งประกบเข้าด้วยกันด้วยเครือข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และโดยความเต็มใจของบรรดาสมาชิกในองค์กรที่จะร่วมมือกันดำเนินงานไปสู่เป้าหมายอันเดียวกัน ประเด็นที่ถือว่าเป็นของใหม่ในความคิดของไซมอนที่เด่นชัดที่สุดก็คือ การที่ปฏิเสธข้อสมมติฐานของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ดั้งเดิมว่า กิจการธุรกิจหมายถึงผู้ประกอบการที่เป็นสัพพัญญู มีเหตุมีผลและมุ่งแสวงหาผลกำไรสูงสุด

2.4 บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวม และรายด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา) และด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา) แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ประสบการณ์การทำงานมีผลกับปัจจัย ในการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อาทิ เช่น การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตาม กำกับงานตามแผนงาน โครงการในองค์กรด้วยความรู้เข้าใจจริง การจัดทำแผนการตรวจติดตามการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนงาน โครงการ ด้วยความรู้จริง การติดตามกำกับงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบ และมาตรฐานด้วยจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง เป็นต้น ดังนั้น บุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2555, ออนไลน์) สรุปไว้ว่า การบริหารบางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึงการดำเนินงาน การปฏิบัติงานใดๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงานโดยครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ ที่เรียกว่า “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพ็มส์-โพสคอร์บ (PAMS –POSDCORB) ได้แก่ การบริหารนโยบาย (policy) การบริหารอำนาจหน้าที่ (authority) การบริหารคุณธรรม (morality) การบริหารเกี่ยวกับสังคม (society) การวางแผน (planning) การจัดองค์การ(organizing) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (staffing) การอำนวยการ (directing) การประสานงาน (coordinating) การรายงาน (reporting) และการงบประมาณ (budgeting) และ Herbert A. Simon (1980, p. 89) ได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุ

วัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน นอกจากนี้การปกครองตนเองในรูปของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริงหรือ การกระจายอำนาจไปในระดับ ต่ำสุดคือ รากหญ้า (Grass roots) ซึ่งเป็นฐานเสริมสำคัญยิ่ง ของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความล้มเหลวของ ระบอบประชาธิปไตยมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวดอันหนึ่งก็คือการขาดรากฐานในท้องถิ่น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Drucker, P.F. (1993, p. 45) สรุปไว้ว่า การบริหารคือศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การทำงานต่างๆ ให้ลุล่วงไปโดยอาศัยคนอื่นเป็นผู้ทำภายในสภาพองค์กรที่กล่าวนั้นทรัพยากรด้านบุคคลจะเป็นทรัพยากรหลักขององค์กรที่เข้ามาร่วมกันทำงานในองค์กร ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรด้านวัตถุอื่นๆ เครื่องจักร อุปกรณ์วัตถุดิบ เงินทุนรวมทั้งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการออกจำหน่าย และตอบสนองความพอใจให้กับสังคม

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์ (2563, หน้า 109-110) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1. ทิศทาง และแนวโน้มในการบริหารปกครองท้องถิ่นในอนาคต ควรมีลักษณะดังนี้ 1) มีการกระจายอำนาจและการพัฒนาระบบบริหารของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง 2) รูปแบบและโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีความยืดหยุ่น 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะมีรายได้เพิ่มขึ้น 4) มีระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่เป็นอิสระร่วมกับมีมาตรฐาน 5) หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง 6) เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น 7) มีเครือข่ายองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการท้องถิ่น (8) มีความร่วมมือกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองท้องถิ่น 2. ปัจจัยต่าง ๆ ในการบริหารปกครองท้องถิ่น พบว่า ปัจจัยในภาพรวมมีความสำคัญต่อการบริหารอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาปัจจัยรายด้านพบว่า ทุกปัจจัยมีความสำคัญต่อการบริหารงานองค์กรในระดับมากทุกปัจจัย รวมทั้งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธนาวุฒิ คำศรีสุข และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2565, หน้า 143-144) ได้ศึกษา การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง 2) เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง และ3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณจากเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.913 ประชากรคือพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 315 คน โดยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อย

ละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า F-test และการทดสอบรายคู่ (LSD) ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบ พบว่า พนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มี อายุและประสบการณ์ทำงาน ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกันทุกด้าน 3) ข้อเสนอแนะและแนวทางการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปรางพบว่า (1) การวางแผนอัตรากำลังควรให้ความสำคัญ ตอบสนองต่อความต้องการ และให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด (2) การสรรหาบุคลากรควรคำนึกถึงความต้องการของแต่ละสายงาน คำนึงผลประโยชน์ของหน่วยงานเป็นสำคัญ (3) การย้าย การโอน และการรับโอนบุคลากร ควรเกิดจากความสมัครใจ ที่มีความต้องการโอน ย้ายสายงานเพื่อให้ตรงกับความสามารถ (4) การดำเนินการทางวินัย ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย(5) การพิจารณาผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ควรมีความเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความสำคัญกับผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระราชวรมุนี (พล อาภากโร) (2558, หน้า 72-78) ได้ศึกษา นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา กิจกรรมของมนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงระบบนิเวศไปอย่างรวดเร็วยิ่งกว่าช่วงเวลาใดๆ ในประวัติศาสตร์ อิทธิพลแนวคิดด้านวิทยาศาสตร์แบบลดทอนทำให้มนุษย์เข้าใจผิดว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ฉลาดกว่าผู้ใดและสามารถเอาชนะพลังยิ่งใหญ่ของธรรมชาติได้ทั้งยังได้สร้างความเสียหายแก่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาที่มากเกินไปก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวและขาดจิตวิญญาณของการรับผิดชอบต่อทุกสรรพสิ่ง การประยุกต์หลักพุทธธรรมบูรณาการกับนิเวศวิทยาเพื่อการพัฒนาจิตและสังคมอย่างยั่งยืนได้วิเคราะห์ตัวอย่างจากกรณีศึกษา 6 กรณี และพบว่าหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นหลักธรรมที่ทุกหน่วยงานได้นำไปประยุกต์โดยอาจจะไม่ได้ใช้ภาษาธรรมดังที่เข้าใจทั่วไปแต่ได้ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่แสดงให้เห็นว่าองค์ธรรมทั้ง 3 ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้เรียกว่า “พุทธบูรณาการ” และมีการพัฒนาแปรเปลี่ยนไปตามหลักอิทัปปัจจยตาหรือความเป็นไปตามความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ถ้าทุกองค์กรได้นำหลักไตรสิกขาไปปฏิบัติย่อมหวังได้ว่าจะประสบความสำเร็จในการดูแลระบบนิเวศ พร้อมทั้งเกิดการพัฒนาจิตและสังคมได้อย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นข้อเสนอแนะและข้อค้นพบ โดยเรียงลำดับจากความถี่สูงไปหาต่ำ สามอันดับแรก ได้แก่ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในการวางแผนโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการจัดการองค์การโดยปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานขององค์กร และควรมีการนำองค์การควบคู่กับการควบคุมโดยการตรวจติดตามและรายงานงานผลการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนงานโครงการ และเป็นแนวทางในการปรับปรุงในด้านต่างๆ ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นข้อเสนอแนะโดยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยได้เสนอแนะจากผลการวิจัยได้ดังนี้

1) จากผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ได้นำหลักไตรสิกขามาปรับใช้ในการดำเนินงานของการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเฉลี่ยรวมอยู่ระดับมากที่สุด ดังนั้น เพื่อส่งเสริมบุคลากรในองค์กรการบริหารปกครอง ควรมีการส่งเสริมหลักไตรสิกขาสำหรับผู้นำองค์กร ผู้บริหาร บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2) ในขั้นตอนของการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการดำเนินงาน ควรเพิ่มหลักประสิทธิผล คือ ส่งเสริมการให้บริการในการปฏิบัติราชการขององค์กรที่มีต่อการบริการบุคลากรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมทั้งวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย และมีแผนงานหรือโครงการการพัฒนาบทบาทภาวะผู้นำและบุคลากรในการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรมีการศึกษาแบบผสมผสานระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพเกี่ยวกับการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาบทบาทของผู้นำและบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเป็นวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวม ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

2) ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

3) ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบูรณาการหลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

บรรณานุกรม

1) หนังสือ พระธรรมปิฎก

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2548). *สถิติสำหรับงานวิจัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *การคิดเชิงประยุกต์.* กรุงเทพ: ซัสเซสมีเดียม.

โกวิทย์ พวงงาม. (2555). *การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต* (พิมพ์ครั้ง ที่ 8), หน้า 3.

จันทรานี สงวนนาม. (2551). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยด์.

ฐาปนา ฉิ่นไพศาล. (2559). *องค์การและการจัดการ.* นนทบุรี: ธนธัชการพิมพ์.

ดำรง วัฒนา. (2545). *ทฤษฎีองค์การ.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2550). การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น : อีกมิติหนึ่งของอารยธรรมโลก, กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์. (2551). *โน้ตย่อบริหาร.* เชียงใหม่: ออเร้นจ์ กรุ๊ป ดีไซด์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: บริษัท. สุวีริยาสาส์น จากัด.

ประทาน คงฤทธิศึกษาการ. (2556). *การปกครองท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโต.

พยอม วงศ์สารศรี. (2552). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

พระไตรปิฎกภาษาไทย. (2539). *ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 20*, หน้า 92-356.

พระเทพญาณมงคล และคณะ. (2558). *คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา.* นครปฐม: เพชรเกษมพริ้นติ้งกรุ๊ป, หน้า 3.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2541). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

_____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 127.

_____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2554). *สยามสามไตร* (พิมพ์ครั้งที่ 36). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, หน้า 77.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *คู่มือมนุษย์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

ภารดี อนันต์นาวี. (2551). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ทางการบริหารการศกษา.* ชลบุรี: สำนักพิมพ์. มนตรี จากัด.

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, และวิบูลย์ โตวณะบุตร. (2551). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ยุทธ ไกรวรรณ์. (2550). *การสร้างเครื่องมือวิจัย.* กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2555). *แนวคิดและทฤษฎีการปกครองส่วนท้องถิ่น.* กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

วิเชียร ตันศิริคงคล. (2563). *โครงสร้างส่วนล่างของการเมืองการปกครองไทย, ในเอกสารการสอนชุดวิชาหลักพื้นฐานการเมืองการปกครองไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, หน้า 8–9.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2546*). การบริหารการศึกษา: นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการบรรลุผล.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ.

_____. (2555). *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา.* กรุงเทพฯ: ทิพยวิสุทธ.

ศิริ ถีอาสนา. (2557). *เทคนิคการจัดการคุณภาพแนวใหม่ : แนวคิด หลักการสู่การบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์. (2543). *องค์การและการจัดการ (Organization and Management)* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหำวิทยำลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ส่งศรี ชมภูวงศ์. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์.* นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สมคิด บางโม. (2558). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บริษัท วิทยพัฒน์ จำกัด.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2556). *วิธีสร้างบุญบารมี*. กรุงเทพฯ: รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลใน การพระศพ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก, หน้า 15.

สมพงษ์ เกษมสิน. (2548). *การบริหารงานบุคคลแผนใหม่.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิชย์.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2557). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.* กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2560). *สาระน่ารู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ชุด การปฏิรูประเทศและการปกครองส่วน ท้องถิ่น*. หน้า 21-22.

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอหนองพอก. (2565). *รายงานบุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ประจำปี 2565*. จังหวัดร้อยเอ็ด: อัดสำเนา, หน้า 12-25

_____. (2565). *รายงานสำนักงานส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่นอำเภอหนองพอก ประจำปี 2565*. จังหวัดร้อยเอ็ด: อัดสำเนา, หน้า 1-12

สุธี ขวัญเงิน. (2559). *หลักการจัดการ.* กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

Barnard, Chester L. (1 9 7 2). *Organization and Management*. Cambridge, Mass: Harvard University press.

Daniel Wit. (1989). *A Comparative Survey of Local Government and Administration*. New York : The Macmillan Co.

Drucker, F. P. (1993). *Post-Capitallst Society*. New york: Harperbusiness.

Haris G. Montagu. (1984). *Comparative Local Government in the United States. Great Britain: William*. Brendon and Son Ltd.. p.574.

Harold Koontz. (1993). *Management,* A Global Perspective, Tenth edition, McGrawHill International Editions, Management and Organization Series.

Herbert A. Simon. (1980). *Administrative Behavior*. New York: Macmillian.

John J, Clark. (1957). *Business fluctuations, growth, and economic stabilization : a reader.* New York: Random House.

Robbins, Stephen P. & Mary Coulter. (2003). *Management. (7th ed).* New Jersey: Engle Wood Cliffs Prentice Hall.

Sergiovanni. (1980). *Supervision : Human Perspectives*. New York: McGraw-Hill.

William A.Robson. (1953). *Local government in Encyclopedia of Social Science.* Vol. X New York: The Macmillan Company.

2) ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์และ/หรือสารนิพนธ์

ถนัด เดชทรัพย์. (2550). *การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลไทยชนะศึก อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย ตามหลักธรรมาธิบาล.* ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

ธีรวิทย์ ทองนอก. (2561). *การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธบูรณาการ ของเทศบาลเมืองหนองปรือ จังหวัดชลบุรี*. ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2546). *ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศ เปรียบเทียบ*. คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร/น้อยอ่อน. (2560). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภกร จันทราวุฒิกร. (2562). *การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร.* ปริญญานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาประยุกต์, สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำราญ ท้าวเงิน และคณะ. (2561). *การประเมินความพึงพอใจของประชาชนในการให้บริการขององค์การ บริหารส่วนตำบลบ้านโตก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

สิทธิ์ธนัชท์ วารุณสหรัชภณ. (2559). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม.* ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง), สาขาวิชาการเมืองการปกครองสำหรับนักบริหารรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

3) บทความในวารสาร

ธนาวุฒิ คำศรีสุข และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2565). *การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 7*(8), 143-144.

พระราชวรมุนี (พล อาภากโร) และคณะ. (2558). *นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย*. วารสาร *41*(2), 32-48.

พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 5*(1), 109-110.

อนุจิตร ชิณสาร. (2563). *การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนกรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา 15*(1), 83-84.

Carroll, Stephen. J.; & Gillen, Dennis. J. (1 9 8 7). *Are the Classical Management Functions Useful in Describing Managerial Work?. The Academy of Management Review. 12*(1), 28-87.

Gulick Luther. (1937). *Paper on the Science of Administration*. Clifton: Augustus M. Kelley.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1 9 7 0). *Determining Sample Size for Research* Activities. Educational and Psychological Measurement. 30(3), 607 – 610.

4) เอกสารสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

ชาติ สุชาติ สุขราช. (2556). *แนวคิด ทฤษฎี การจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาในอนาคต.* ที่มา http://www.baanjomyut.com/library_2/extension-1/organization/02.html https://www.iok2u.com/article/business-administrator/ba-theory-peter-drucker-s-peter-drucker-process-of-management สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2555). *การบริหารจัดการหน่วยงานของรัฐ : การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ตัวชี้วัด.* ออนไลน์ สืบค้นจาก http ://www.wiruch.com/ สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566

วุฒิสาร ตันไชย. (2562). ทิศทางการปกครองท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2566, จาก http://v-reform.org.

Peter Drucker. (1909-2005). ที่มา https://www.iok2u.com/article/business-administrator/ba-theory-peter-drucker-s-peter-drucker-process-of-management สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

1. พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร

ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการร้อยเอ็ด
	อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
	สาขาวิชาการปกครอง
	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
วุฒิการศึกษา	ร.ด. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
	ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
	พธ.บ. (รัฐศาสตร์)
	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.

ตำแหน่ง	อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
	สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
วุฒิการศึกษา	พธ.ด. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พธ.ม. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. นางจตุพร น้ำใจดี

ตำแหน่ง	หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลท่าสีดา
	อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
วุฒิการศึกษา	ร.ม. รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
	ศ.ศ.บ. บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศึกษา
	สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๘๑๗/ว ๐๖๖๐ **วันที่** ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

เรียน พระครูสมุห์ ศิลาศักดิ์ สุเมโธ, ดร.

ด้วย นายยุทธพร อาจวิชัย เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาเขตร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔

ที่ อว ๗๘๑๗/ว ๐๖๖๐ **วันที่** ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย (IOC)

เรียน พระครูสีลสราธิคุณ, ดร.

ด้วย นายยุทธพร อาจวิชัย เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเรียนมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ยินดีรับเป็นผู้เชี่ยวชาญ

พระครูสีลสราธิคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๗/ ๐๖๕๗

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ (IOC)

เจริญพร หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลท่าสีดา

ด้วย นายยุทธพร อาจวิชัย เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด" มีความประสงค์ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ (IOC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดีรับเป็นผู้เชี่ยวชาญ

(นายยุทธพร อาจวิชัย)

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร. ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา ๐๘ ๖๒๔๐ ๖๖๖๑

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out)

ที่ว่าการอำเภอโพนทอง
เลขที่รับ 2294
วันที่ 16 พ.ค. 2566
เวลา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลียงเมือง ตำบลคงลาบ
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๘๑๗/ ๐๒๕๖

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
จังหวัดร้อยเอ็ด
เลขที่รับ ๑๑๑๕
วันที่ 16 พ.ค. 2566
เวลา

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out)

เจริญพร นายอำเภอโพนทอง

ด้วย นายยุทธพร อาจวิชัย เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ในหน่วยงานของท่าน เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่าน ได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียน นอ. โพนทอง
- นายยุทธพร อาจวิชัย นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขออนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือ (Try-out) ในหน่วยงาน หน่วยงานของท่าน เพื่อใช้ข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์
- หน่วยงานพิจารณา

16 พ.ค. 2566

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

รักษาราชการแทน
ปลัดอำเภอ
ห้องนิอำนวยการ

รักษาการในตำแหน่ง
นายอำเภอโพนทอง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๑๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘ ๖๒๔๐ ๖๖๖๑

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

ที่ว่าการอำเภอหนองพอก
เลขที่ 1972
เวลา 22 พ.ค. 2566

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงสาน
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ โทรสาร. ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
www.rec.mbu.ac.th

ที่ อว ๗๙๑๗/ ๐๓๑๘

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๖

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอหนองพอก
เลขที่รับ 968
วันที่ 22 พ.ค. 2566
เวลา .....น.

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

เจริญพร นายอำเภอหนองพอก

ด้วย นายยุทธพร อาจวิชัย เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๒๐๗๕๐๖๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์ เรื่อง "การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด" มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม ในหน่วยงานของท่านเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการเขียนงานสารนิพนธ์

ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด จึงเจริญพรมายังท่าน ได้ให้ความอนุเคราะห์ สำหรับวันและเวลานั้น นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

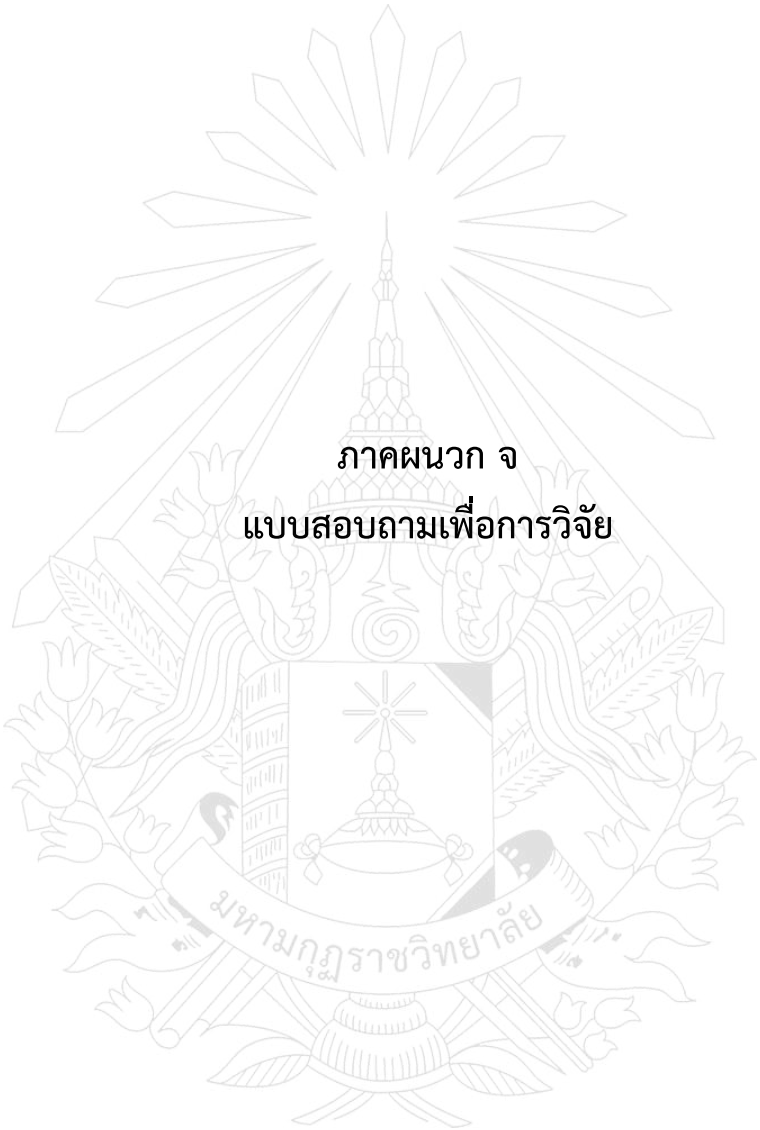
จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียน นอ.หนองพอก
- นายยุทธพร อาจวิชัย ขอเจริญพร
ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามงานวิจัย
สารนิพนธ์ ตามที่ได้รับอนุมัติหัวข้อสารนิพนธ์
วิทยาเขตร้อยเอ็ด ขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามงานวิจัย
เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการเขียนสารนิพนธ์
- เห็นสมควรอนุเคราะห์ตามขอ

(พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
โทร. ๐-๔๓๕๑-๘๓๖๔ ต่อ ๓๒๔, โทรสาร ๐-๔๓๕๑-๔๖๑๘
ผู้ประสานงาน นางรัชณีย์ เจริญนนท์ โทร ๐๘-๑๐๔๗-๒๐๐๑
นักศึกษา โทร. ๐๘ ๖๒๔๐ ๖๖๖๑

นายพิสกร ธนแสนไทย
นายอำเภอหนองพอก

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

****

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อประโยชน์ต่อการการบริหารปกครองท้องถิ่นต่อไป ข้อมูลต่างๆ ที่ศึกษานี้ เป็นการศึกษาในเชิงวิชาการ จะไม่มีผลกระทบในทางลบแก่ท่านผู้ให้ข้อมูลแต่ประการใด จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้ให้คำตอบในการตอบแบบสอบถาม ตามข้อเท็จจริง หวังไว้ว่าคงจะได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี

แบบสอบถาม มี 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอกจังหวัดร้อยเอ็ด ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open ended) เพื่อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไรบ้าง

นายยุทธพร อาจวิชัย
นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการปกครองท้องถิ่นตามแนวพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ( ) หน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ
   ( ) ชาย
   ( ) หญิง

2. อายุ
   ( ) ต่ำกว่า 35 ปี
   ( ) 35 – 50 ปี
   ( ) 51 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา
   ( ) ต่ำกว่าปริญญาตรี
   ( ) ปริญญาตรี
   ( ) สูงกว่าปริญญาตรี

4. ประสบการณ์การทำงาน
   ( ) ต่ำกว่า 5 ปี
   ( ) 5 – 20 ปี
   ( ) 21 ปี ขึ้นไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอกจังหวัดร้อยเอ็ด ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ □ ทางขวามือของแต่ละข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเพียงช่องเดียว ช่องระดับการประยุกต์ใช้ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านตามเกณฑ์ดังนี้

5 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ มากที่สุด

4 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ มาก

3 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ ปานกลาง

2 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ น้อย

1 หมายถึง มีการประยุกต์ใช้ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด	การประยุกต์ใช้				
		1	2	3	4	5
1) ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)						
1.	ท่านมีการปฏิบัติงานในกระบวนการจัดทำแผนงานโครงการตามขั้นตอนของระเบียบด้วยความรู้จริง					
2.	ท่านมีการให้ประชาคมร่วมพิจารณาแผนพัฒนาท้องถิ่นด้วยเหตุผลความเป็นจริง					
3.	ท่านมีจิตที่แน่วแน่ในการปฏิบัติงาน การวางแผนงานโครงการเป็นไปตามความต้องการของประชาคม					
4.	องค์กรของท่านมีการวางแผนบุคลากร ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่ มีส่วนเกี่ยวข้องภายในองค์กรด้วยหลักกรุณามากน้อยเพียงใด					
5.	ท่านมีการจัดทำแผนงบประมาณ โครงการใช้เงินด้วยความรู้ที่เป็นจริง เป็นไปตามกฎ ระเบียบ					
6.	ท่านได้จัดทำโครงการ งบประมาณ ที่โปร่งใสให้ประชาชนได้ร่วมตรวจสอบแผนงานโครงการได้					
7.	ท่านได้มีการวิเคราะห์ ประเมิน ปรับปรุง แผนงานโครงการให้ทันสมัย ด้วยความรู้ เหตุผลเป็นจริง					
8.	ท่านได้ร่วมจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงต่อการดำเนินงานในองค์กรด้วยความรู้ที่ถูกต้อง ใจมั่นคง					

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด	การประยุกต์ใช้				
		1	2	3	4	5
2) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)						
9.	ท่านมีการจัดวางโครงสร้างองค์กร ที่เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และความเหมาะสมตามเหตุผลเป็นจริง					
10.	ท่านมีความพึงพอใจในตำแหน่งตัวเองที่ถูกวางในโครงสร้างองค์กรด้วยความเข้าใจในโลกที่เป็นจริง					
11.	ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรด้วยความรู้จริง จิตแน่วแน่ มุ่งมั่น					
12.	ท่านมีจิตใจที่หนักแน่นกับความถูกต้องในงานด้วยความรู้ความจริงไม่คิดเอาเอง					
13.	ท่านมีการสร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มุ่งผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ					
14.	องค์กรท่านมีการจัดสรรบุคลากรที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจอำนาจหน้าที่ด้วยเหตุผลเป็นจริง					
15.	องค์กรท่านมีการจัดสรรเงินงบที่เพียงพอเหมาะสมตามภารกิจอำนาจหน้าที่ด้วยเหตุผลเป็นจริง					
16.	องค์กรท่านมีการจัดสรรเครื่องมือที่เพียงพอเหมาะสม ตามภารกิจอำนาจหน้าที่ด้วยเหตุผลเป็นจริง					
17.	องค์กรท่านใช้หลักธรรมาภิบาลตามที่รัฐบาลกำหนดในการบริหารจัดการ					
18.	องค์กรท่านได้รับการประเมินผลการบริหารจัดการจากหน่วยงานภายนอกในระดับที่ผ่านเกณฑ์					
3) ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)						
19.	ท่านได้ใช้ภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานในองค์กรด้วยจิตมั่นคงในการประพฤติปฏิบัติที่ดี ตามกฎ ระเบียบด้วยความเข้าใจเป็นจริง					
20.	ท่านได้รับการเสนอให้เป็นตัวแทนของกลุ่มในการเสนอความคิดและการแสดงออกอย่างต่อเนื่องมา					
21.	ท่านแน่วแน่ในการติดต่อสื่อสารกับคนในองค์กรและนอกองค์กรด้วยมารยาท วาจาที่ดีเป็นสม่ำเสมอ					

ข้อ	การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด	การประยุกต์ใช้				
		1	2	3	4	5
22.	ท่านได้รับการร้องขอให้เป็นกรรมการคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในทุกกรณี					
23.	ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการนำพาหน่วยงานที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กร					
24.	ท่านมีจิตใจแน่วแน่ในการพัฒนาตัวเองต่อเนื่อง และสอนงานให้คนอื่นด้วยความรู้เป็นจริง					
25.	ท่านได้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ค้นคว้าข้อมูลใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานประจำสม่ำเสมอ					
26.	ท่านได้รับการประเมินผลงานสมรรถนะในรอบปีที่มีคะแนนสูงเสมอมา					
27.	ประชาชนที่มารับบริการมีความพึงพอใจในการได้พบพูดคุยและการปฏิบัติตัวของท่าน					
4) ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)						
28.	ท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตาม กำกับงานตามแผนงานโครงการในองค์กรด้วยความรู้เข้าใจจริง					
29.	ท่านมีการจัดทำแผนการตรวจติดตามการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนงาน โครงการ ด้วยความรู้จริง					
30.	ท่านมีการกำหนดเกณฑ์การติดตามงานที่สำคัญและเครื่องมือในการตรวจด้วยความรู้ความเข้าใจเป็นจริง					
31	ท่านได้ทำความเข้าใจในเป้าหมาย เกณฑ์มาตรฐานการตรวจติดตามกับบุคลากรด้วยเหตุผลเป็นจริง					
32.	ท่านมีการติดตาม กำกับงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบ และมาตรฐานด้วยจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง					
33.	ท่านได้ร่วมแก้ปัญหา ปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลตามระยะเวลาด้วยจิตที่แน่วแน่กับงาน					
34.	ท่านได้มีการประเมินผล เทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ด้วยจิตที่หนักแน่น รู้เข้าใจเป็นจริงถูกต้อง					
35.	ท่านได้จัดทำรายงานผลการตรวจ ติดตาม กำกับการแก้ไขปัญหาประเมินผล ด้วยความรู้ถูกต้องเป็นจริง					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทาง

เพื่อนำข้อเสนอแนะของท่านเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในการบริหารปกครองท้องถิ่น ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

มหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ
ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

สรุปค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

ค่าความเชื่อมั่นและความอำนาจจำแนก

[DataSet1] D:\งานวิจัย มมร\ผลวิเคราะห์ข้อมูล ยุทธพร\Yutthapron IOC 30.sav

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded[a]	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.910	35

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
A1	4.83	.379	30
A2	4.67	.606	30
A3	4.13	.860	30
A4	4.77	.430	30
A5	4.90	.305	30
A6	4.90	.305	30
A7	4.13	.860	30
A8	4.77	.430	30
B9	4.90	.305	30
B10	4.90	.305	30
B11	4.27	.785	30
B12	4.40	.675	30
B13	4.40	.724	30
B14	4.50	.630	30
B15	4.13	.695	30
B16	4.13	.860	30
B17	4.17	.750	30
B18	3.87	.730	30
C19	3.87	.763	30
C20	4.07	.744	30
C21	4.00	.843	30
C22	4.10	.695	30
C23	4.03	.839	30
C24	4.77	.504	30
C25	4.77	.430	30

	Mean	Std. Deviation	N
C26	4.57	.568	30
C27	4.40	.724	30
D28	4.67	.547	30
D29	4.57	.679	30
D30	4.53	.681	30
D31	4.13	.546	30
D32	4.13	.860	30
D33	4.17	.650	30
D34	3.87	.730	30
D35	3.87	.866	30

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	148.43	167.151	.346	.909
A2	148.60	169.766	.435	.912
A3	149.13	152.051	.443	.901
A4	148.50	169.638	.537	.911
A5	148.37	170.240	.464	.911
A6	148.37	170.240	.744	.911
A7	149.13	152.051	.543	.901
A8	148.50	169.638	.577	.911
B9	148.37	170.240	.644	.911
B10	148.37	170.240	.374	.911

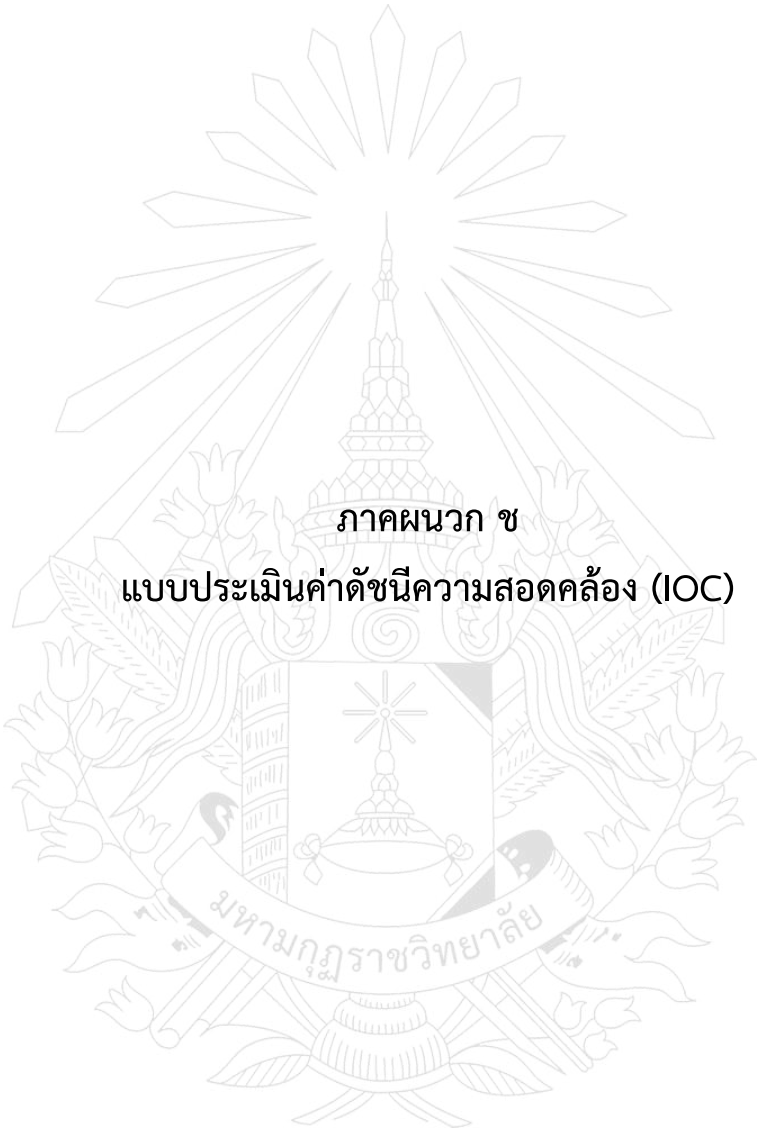
Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
B11	149.00	171.310	.660	.915
B12	148.87	169.775	.526	.913
B13	148.87	170.740	.431	.914
B14	148.77	171.564	.677	.914
B15	149.13	149.637	.583	.901
B16	149.13	152.051	.443	.901
B17	149.10	150.645	.621	.901
B18	149.40	160.731	.509	.907
C19	149.40	152.317	.672	.903
C20	149.20	153.821	.682	.903
C21	149.27	150.409	.571	.901
C22	149.17	149.385	.535	.900
C23	149.23	151.289	.748	.902
C24	148.50	170.466	.603	.912
C25	148.50	172.879	.260	.913
C26	148.70	168.424	.331	.911
C27	148.87	162.602	.409	.908
D28	148.60	164.938	.388	.908
D29	148.70	164.838	.309	.909
D30	148.73	167.995	.326	.911
D31	149.13	149.637	.783	.901
D32	149.13	152.051	.643	.901
D33	149.10	150.645	.521	.901
D34	149.40	160.731	.509	.907
D35	149.40	152.317	.672	.903

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
153.27	170.685	13.065	35

ภาคผนวก ช
แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารปกครองท้องถิ่น
ในเขตอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน ($\sum X$)	IOC = $\frac{\sum x}{N}$	หมายเหตุ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1) ด้านการวางแผน (ศีล สมาธิ ปัญญา)						
1	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
8	+1	+1	0	2	0.67	ใช้ได้
2) ด้านการจัดองค์การ (ศีล สมาธิ ปัญญา)						
9	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
11	+1	0	+1	2	0.67	ใช้ได้
12	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
13	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
14	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
16	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
17	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
18	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
3) ด้านการนำ (ศีล สมาธิ ปัญญา)						
19	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
20	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อ	ผู้เชี่ยวชาญ			ผลรวมของคะแนน ($\sum X$)	IOC = $\frac{\sum x}{N}$	หมายเหตุ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
21	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
22	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
23	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
24	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
25	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
26	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
27	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
4) ด้านการควบคุม (ศีล สมาธิ ปัญญา)						
28	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
29	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
30	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
31	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
32	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
33	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
34	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้
35	+1	+1	+1	3	1.00	ใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล : ยุทธพร อาจวิชัย

วัน/เดือน/ปีเกิด : 16 มีนาคม 2526

ชาติภูมิ : 53 หมู่ 2 บ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง
จังหวัดมุกดาหาร 49160

ที่อยู่ปัจจุบัน : 53 หมู่ 2 บ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง
จังหวัดมุกดาหาร 49160

วุฒิการศึกษา : พ.ศ. 2538 ระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6
จากโรงเรียนบ้านภู
ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

: พ.ศ. 2541 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
จากโรงเรียนพลังราษฎร์พิทยาสรรพ์
ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

: พ.ศ. 2543 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
จากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอหนองสูง
ตำบลหนองสูงเหนือ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

: พ.ศ. 2546 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
สาขาวิชา ช่างก่อสร้าง วิทยาลัยเทคนิคกาฬสินธุ์

: พ.ศ. 2558 ระดับปริญญาตรี
เทคโนโลยีบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการจัดการงานก่อสร้าง
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

หน้าที่การงานปัจจุบัน : ตำแหน่ง นายช่างโยธาชำนาญงาน
สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง
อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

E-mail : tikte16@gmail.com

โทร : 086-2406661